MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

1994

ANY CXVIII, VOL. 98, NÚMS. 791-796

Confecció dels índexs: Joaquim Bordons i Serra

ÍNDEXS

ANY CXVIII, VOL. 98, NÚMS. 791-796

ÍNDEX GENERAL D'AUTORS I D'ARTICLES

Referències d'il·lustracions:
(F) fotografia, (M) mapa, (D) dibuix, (C) croquis, (G) gràfic.

Aguadé, Jaume: *Esquiar al Wildstrubel* (F, M), 242.

Aguilar i Gimeno, Julià: *Popocatepetl, la muntanya que fumeja* (F, D), 12.

Aloy, David: *Estanys de Rabassoles, Negre i Blau* (F, M), 20.

Andreu, Joan-Bernat: *De la baga a la solana. Fi de curs botànic a la Molina* (F, D), 53.

Arrizabalaga i Blanch, Antoni: *Com conservar la fauna del Montseny* (F), 113.

Batllori i Lacueva, Àlex: *Els barrancs de l'Aigüeta de la Vall i el torrent de l'Escalell* (C), 75.

Battestini, Rafael: *Recordant els fets de Prats de Molló,* 47.

Beato, Francesc: *XVII Aplec Excursionista dels Països Catalans, a la vila d'Agramunt* (D), 79.

Beato i Vicens, Francesc: *De la ribera de la Madrona a la del Llobregós* (F, M), 95.

Bernat i Constantí, August: *Les barraques de pedra seca del Gaià* (F), 223.

Blanch i Fors, Conrad: *Parlament de la diada de Sant Jordi* (D), 135.

Bolós, Oriol de: *La conservació de la vegetació i els sòls del Montseny* (F), 111.

Bonet i Armengol, Jordi: *Instal·lació del primer termòmetre al cim de Montserrat* (F), 166.

Borbonet i Macià, Anna: *Una visió i una experiència* (F), 123.

Bordons i Serra, Joaquim: *El Montseny de Viladrau i del poeta* (F), 26.

Carreté i Bisbal, Kildo: *Camins dels ports de Beseit, 5. El tossal d'Encanader i entorn* (F, M), 189.

Carreté i Bisbal, Kildo: *Camins dels ports de Beseit, 6. La serra de l'Espina i entorn* (F, M), 230.

Català i Viladevall, Lluís: *Els camins dels quatre mil, 10. Matterhorn/ Cervino* (F, C), 15.

Codina, Josep M.: *Expedició Yukon '92 (Canadà)* (F, C), 226.

Cortès i Ribelles, Manuel: *Arbres excepcionals del Montsec i la seva rodalia* (II) (F), 199.

Costa i Costa, Joan: *XXV Renovació de la Flama de la Llengua Catalana* (F), 91.

DEPANA: *Cal modificar el pla especial del parc natural del Montseny?* (F, M), 116.

Editorial: *El Montseny, un espai a debat,* 90.

Editorial: *El patrimoni intangible,* 222.

Editorial: *La gestió del patrimoni,* 178.

Editorial: *Les competicions a la muntanya,* 2.

Editorial: *Un pas decidit en la millora del nostre patrimoni,* 134.

Editorial: *Una commemoració? Una fita d'un llarg camí,* 46.

Faura, Enric: *De l'Abeille al Bachimala* (F), 23.

Franquesa, Teresa: *Baja California: el desert dels gegants i les flors* (F), 71.

Giribet i Amat, Salvador: *Popocatepetl, la muntanya que fumeja* (F, D), 12.

Gregori, Francesc Xavier: *En esquís per les valls del Siscar i d'Arcas* (F, M), 119.

Gregori, Francesc Xavier: *Més aixoplucs per a excursionistes* (F), 196.

Gregori, Francesc Xavier: *Travessia en esquís per la serra de Mogrony i la muntanya de Rus* (F, M), 237.

Gregori i Pons, F. Xavier: *Nous aixoplucs per a excursionistes* (F), 8.

Grossmann i Camps, Mark: *Els camins dels quatre mil, 10. Matterhorn/ Cervino* (F, C), 15.

Gurri, Francesc: *Cronologia de la protecció del Montseny,* 106.

Híjar, Robert: *De la baga a la solana. Fi de curs botànic a la Molina* (F, D), 53.

Jolis, Agustí: *50 volums de la col·lecció «Llibre de motxilla»* (F), 208.

Kirchner, Francesc: *Participació del Centre en la campanya «Pirineus nets»* (F), 33.

Latorre, Ferran: *La cinta del silenci* (F), 56.

Martín Guillén, Sandra: *L'Amazònia: una complexitat difícil de comunicar* (F), 163.

Martín Guillén, Sandra: *La Cursa del tuc de Molières* (F), 127.

Mengual i Padrós, David: *Els camins dels quatre mil, 10. Matterhorn/ Cervino* (F, C), 15.

Montlleó i Espasa, Modest: *La vall del sílex* (M, D), 50.

Nuet i Badia, Josep: *De la baga a la solana. Fi de curs botànic a la Molina* (F, D), 53.

Nuet i Badia, Josep: *El futur del Montseny,* 104.

Nuet i Badia, Josep: *Els incendis forestals de l'estiu de 1994. Reflexions i propostes* (F), 201.

Nuet i Badia, Josep: *Homenatge a Francesc Masclans* (F), 77.

Oliva, Joan: *Vacances Equador 1993* (F), 257.

Paluzié i Mir, Lluís: *Presentació del llibre* El medi natural a les comarques gironines, 81.

Panareda i Clopés, Josep M: *Canvis en l'ocupació i l'ús en el Montseny els darrers anys* (F), 108.

Panareda i Clopés, Josep M: *Els incendis forestals de l'estiu de 1994. Reflexions i propostes* (F), 201.

Pladevall i Font, Antoni: *El patrimoni arquitectònic i cultural del Montseny* (F), 115.

Ponce, Josep V.: *Reequipament a Garraf* (D), 35.

Prats i Canals, Llorenç: *Folkloristes*

catalans del segle XIX (F), 138.
Rafa, Miquel: *Les reserves de la biosfera,* 105.
Reyner, Josep: *Un tresc pel Ruwenzori* (F), 182.
Roca i Valls, Jordi: *Els camins dels quatre mil. 10. Matterhorn/Cervino* (F, C), 15.
Romaguera i Ramió, Joaquim: *Bona collita al 57 Selectiu UNICA de Cinema i Vídeo No Professional 1994* (F), 185.
Rucabado i Franquesa, Narcís: *Commemoració de l'Excursió de la SIGMA a Catalunya, el 1934* (F), 179.
Rucabado i Franquesa, Narcís: *Excursió al turó de Sant Antoni o Montpedrós* (F, M), 255.
Rucabado i Franquesa, Narcís: *La serra Llarga* (la Noguera) (F, M), 59.
Sanz i Gonel, Hilari: *Les nostres orquídies: les* Platanthera (F, D), 101.
Tera, Josep de: *Els pics del Bosc i de Cierco* (F, M), 246.
Tera, Josep de: *Pic del Portilló d'Oó* (F, M), 148.
Vergés, Elisabeth: *El Mustang: el regne prohibit obre les portes* (F), 156.
Vidal Ponce, Josep: *Tres escalades a la Serranía de Conca* (F, C), 160.
Vives i Teixidó, Joan M.: *Travessa per Collserola en BTT* (C), 3.
Vives i Teixidó, Joan M.: *Voltant la serra de Prades* (F, C), 145.
Willaert, Lluís: *Santuari de Rocacorba (Gironès)* (F, M), 66.

ÍNDEX D'AUTORS I DE NOTES DE CRÒNICA I DEFENSA DE LA NATURA

Arderiu, Ramon: *Recordant l'amic Ramon Tarragó,* 171.
Beato, Francesc: *Ha mort Emili Beüt,* 39.
Blanch i Fors, Conrad: *Intervenció del president del Centre en l'acte d'adhesió de l'esport català a la proclamació de l'Any Internacional de l'Esport i de l'Ideal Olímpic,* 86.
Castellet, Albert: *Alps i Pirineus,* 43.
Castellet, Albert: *L'activitat a l'Himàlaia,* 42.
Gregori, Francesc X.: *El Servei General d'Informació de Muntanya a Sant Vicenç de Jonquers,* 130.
Herrera, F.: *KEEP «Kathmandu Environmental Educational Project»,* 216.
Herrera, F.: *Notícies de Mountain Wilderness de Catalunya,* 216.
Jolis, Agustí: *40è aniversari de l'ENAM,* 40.
Kirchner, Francesc: *Plantació d'arbres a càrrec de Mountain Wilderness de Catalunya,* 41.
Kirchner, Francesc: *VII Reunió del Patronat del Parc Nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici,* 42.
Latorre, Ferran: *Campionat d'Espanya d'escalada esportiva,* 217.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Alps,* 172 i 218.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Amèrica del Nord,* 218.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Dolomites,* 219.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Himàlaia,* 173 i 217.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Montserrat,* 172 i 219.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Picos de Europa,* 172.
Latorre, Ferran: *Crònica alpinística: Pirineu,* 172.
Latorre, Ferran: *Escalada en roca,* 43.
Martín, Sandra: *IV Cursa i Caminada Popular a Collserola,* 261.
Martín, Sandra: *LV Saló Internacional de Fotografia de Muntanya,* 214.
Martín, Sandra: *Un ral·li a l'altura de l'Aneto,* 214.
Nuet, Josep: *Aclariment sobre el nom autèntic de Cels Gomis i Mestre,* 213.
Nuet, Josep: *Imposició de la Creu de l'Ordre de Sant Raimon de Penyafort al Dr. Zayas,* 170.
Nuet, Josep: *La Festa de Sant Jordi de 1994,* 169.
Nuet, Josep: *Noces d'or sacerdotals de Mn. Zayas a la pica d'Estats,* 215.
Nuet, Josep: *Presentació d'un nou mapa del Montseny,* 213.
Peix, Artur: *I Antologia de Cinema Amateur a la Filmoteca de Catalunya,* 171.
Rucabado, Narcís: *Estada botànica a la Molina,* 214.
Sala, Josep M.: *In memoriam Dr. Eduard Padrós de Palacios,* 40.
Sala, Josep M.: *Visita al Comitè Olímpic Internacional a Lausana,* 213.
Sanz, Hilari: *Homenatge a Lluís Solé i Sabarís,* 40.
Sanz, Hilari: *VII Diada dels Països de Parla Catalana,* 215.
Simó, M. Antònia: *40è aniversari de l'ENAM,* 40.
Simó, Maria Antònia: *Mossèn Caietà Pedrals,* 39.
X.X.: *XI Festival Internacional de Cinema de Muntanya Vila de Torelló,* 41.
X.X.: *50è aniversari d'activitats per a joves,* 39.
X.X.: *Assemblea constituent de la fundació Antoni Sors per a l'estudi de l'Himàlaia,* 86.
X.X.: *El Centre Excursionista forma part de les entitats promotores de la Iniciativa Liceu'97,* 130.
X.X.: *Expedicions i trescs: Com evitar i eliminar les deixalles?,* 216.
X.X.: *Exposició fotogràfica «Visions dels Ports»,* 39.
X.X.: *Turisme, medi ambient i economia,* 170.
X.X.: *VII Concurs de fotografia de temes obligats,* 261.
X.X.: *VII Concurs de fotografia,* 86.
X.X.: *Volar amb esquís,* 130.
X.X.: *XII Concurs de fotografia de temes obligats,* 130.
X.X.: *XIII cursa del Tuc de Molières,* 130.
X.X.: *XVII premi «Pau Vila» per a excursionistes,* 39.
Zapater, Valentí: *Expoaventura '94,* 215.

ÍNDEX DE TOPÒNIMS

Abeille, pic de l', 23.
Adri, pla d', 66.
Adri, puig d', 66.
Aeri, paret de l', 219.
Agramunt, 79.
Agudes, les, 111.
Agüero, massís d', 211.
Aigua, punta de l', 232.
Aigüestortes, refugis d', 178.
Aigüeta de la Vall, barranc de l', 75.
Aigüeta de la Vall, vall de l', 246.
Aiguille Verte, 172.
Aitana, serra d', 168.
Alba, pic d', 120.
Albarda Castellana, roca de l', 203.
Alfara de Carles, 230.
Algars, riu, 232.
Algerri, 59.
Almenara, pilar d', 80.
Alps, els, 15 i 56.
Alt Camp, l', 223.
Altels, cim de l', 245.
Amazònia, l', 163.
Amecameca, 12.
Aneto, l', 127 i 214.
Arcas, vall d', 119.

Aremany, l', 26.
Arieja, l', 20 i 119.
Artounant, torrent d', 21.
Asgard, torre, 218.
Ayous, refugi d', 197.
Bacherets, pic de, 24.
Bachimala, el, 23.
Bagà, 39.
Baget, pla, 240.
Bagüenya, tuca de, 247.
Bahía de los Ángeles, 74.
Baix Camp, 147.
Baix de Cierco, pic, 250.
Baix Llobregat, 255.
Baix Maestrat, 190.
Baix Penedès, el, 224.
Baja California, 71.
Ballestera, la, 194.
Balmhorn, cim del, 245.
Baltassana, tossal de la, 145 i 180.
Barbarissa, cabana de, 248.
Barbarissa, estany de, 248.
Bassiol, punta del, 232.
Benasc, 40.
Benasc, vall de, 75 i 246.
Benet, roques de, 192 i 235.
Berguedà, el, 201.
Beseit, ports de, 189, 212 i 230.
Bésine, refugi de la, 11.
Blanes, 180.
Blau, estany, 20.
Boixar, el, 193.
Borrell, can, 7.
Bosc, can, 31.
Bosc, pic del, 246.
Bragues, roc de, 20.
Breda, 115 i 201.
Bronhic, refugi, 119.
Brull, el, 115.
Bruyante, vall de la, 20.
Cadí, serra de, 260.
Cairat, pic de, 154.
Cal Climent, collet de, 237.
Cala Fi, 199.
Caldereta, coll de la, 146.
Calma, la, 107.
Campelles, 237.
Canadà, el, 226.
Canaleta, congost del, 195.
Canaleta, riu, 230.
Canet d'Adri, 66.
Capellades, 40.
Carajás, Sierra de, 165.
Cardós, vall de, 41.
Caro, mont, 236.
Carrer Ample, barranc del, 232.
Castellfollit, 147.
Castellnou de Cervelló, 255.
Castelló de Farfanya, 59.
Castilló de Sos, 252.
Cataviña, 73.
Cathedral Smith, pic, 229.
Cervera, tossal d'en, 191.
Cervi, el, 173.
Cervino, el, 15.
Chimborazo, muntanya del, 257.
Cho Oyu, el, 42.
Cierco, pic de, 246.
Cima Piccola di Lavaredo, 218 i 219
Cirerets, baga dels, 53.
Clarabide, gorges de, 23.
Collegats, 37, 212 i 259.
Collserola, serra de, 3 i 261.
Colobó, santuari de, 199.
Comelles, les, 64.
Comiols, 259.
Conca, Serranía de, 160.
Conca de Barberà, 147.
Corones, pic de, 214.
Costabona, el (portada), 1.
Costes de l'Huguet, cap de les, 240.
Cotopaxi, pic de, 257.
Creueta, la, 239.
Cruïlles, castell de, 115.
Cuchillares de Contreras, 160.
Da Silva, refugi, 11.
Dards, coll dels, 124.
Das, refugi de, 196.
Daubenhorn, cim de, 243.
Droites, les, 172 i 218.
Ebre, delta de l', 179.
Elbrus, mont, 173.
Encanader, tossal d', 189.
Equador, 257.
Eres, coll de les, 234.
Erist, 75.
Erola, coll de l', 237.
Erola, Mare de Déu de l', 32.
Erola, riera de l', 31
Escalell, torrent de l', 75.
Espades, pic d', 248.
Espina, cim de l', 232.
Espina, serra de l', 230.
Espinzella, l', 31 i 115.
Estanys de la Pera, refugi dels, 171.
Estanys Forcats, refugi dels, 197.
Estats, pica d', 215.
Estós, vall d', 148.
Everest, l', 173.
Farfanya, riu, 60.
Fatarella, la, 201.
Ferrera, vall, 41.
Font de Ribera, puig de la, 64.
Font Ferrera, refugi de la, 191.
Fontalba, 51.
Forcanada, la, 172.
Formiguera, masia de, 98.
Franqueta, mas de la, 234.
Fredes, 190 i 192.
Gaià, el, 223 i 224
Ganxos, punta dels, 195.
Garraf, el, 35.
Gat, can, 31.
Gavarnia, circ de, 172.
Gemmipass, 242.
Gessa, plans de la, 62.
Ginebrar, plans del, 238.
Ginebro, tuca del, 252.
Gironès, 66.
Gitana, torre de la, 160.
Grans Jorasses (portada), 45, 57, 173 i 218.
Gravat, turó, 62.
Grilló, tossal d'en, 233.
Grist, pics de, 246.
Gualba, sot de, 107.
Gualba, vall de, 206.
Guara, serra de, 211.
Herbolari, ca l', 27.
Heura, cova de l', 52.
Himàlaia, l', 216.
Hörnli, cabana de, 17.
Hörnli, via, 16.
Hospitalet d'Arieja, l', 119.
Illinizas, pic de, 257.
Inescalables, circ de les, 227.
Ivars de Noguera, 63.
Ixea, tuca d', 252
Izta-Popo, parc natural, 12.
K 2, 217.
Kali Gandaki, vall de, 157.
Kalonge, refugi, 182.
Kàtmandu, 216.
Kyandolire, 182.
Kyondo, refugi, 183.
Lämmerenboden, planura de, 242.
Lämmerenhütte, refugi, 243.
Lausana, 213.
Leukerbad (portada), 221.
Leukerbad, 242.
Lezat, pic de, 154.
Lladres, creu dels, 97.
Llarga, serra, 59.
Lleres de Cecília, pic de les, 252.
Llop, barranc del, 233.
Lo, país de, 156.
Lo-Mantang, 157.
Loron, vall de, 23.
Madrona, puig, 5.
Madrona, ribera de, 95.
Mahangu, refugi, 182.
Maiol, can, 256.
Mala Dona, pas de la, 35.
Maladeta, 260.
Maladeta, massís de la, 254.
Malpartit, 181.
Maraco, rases del, 232 i 236.
Margarida, punta, 183.
Marmolada, la, 219.
Martí, can, 67.
Mas Blanc, el, 189.
Mas Blanc, font del, 189.
Masmut, roques del, 189.
Matagalls, el, 26 i 112.
Matarranya, el, 189.
Matterhorn, el, 15.

Membrado, coll de, 234.
Merialles, refugi de, 10.
Mèxic, 12.
Migdia d'Aussau, pic del, 172 i 197.
Miranda, cim de la, 232.
Mittlerer, cim del, 244.
Mogrony, serra de, 237.
Mola d'Estat, 145.
Molières, coll de, 125.
Molières, tuc de, 127.
Molina, la, 53, 214 i 237.
Molseret, cascada de, 150.
Molseret, vall de, 150.
Mont Blanc, el, 42 i 218.
Mont Proboscis, 228.
Mont Rosa, el, 173.
Mont, tuca del, 254.
Monte Leone, massís del, 245.
Montferri, 225.
Montpedrós, turó de, 255.
Mont-rebei, congost de (portada), 133.
Mont-roig, el, 38.
Montsant, riu, 50.
Montsec d'Ares, el, 38 i 199.
Montsec de Rubies, 79.
Montsec, el, 199 i 260.
Montseny, el, 26, 81, 90, 103 i 213.
Montserrat, 43, 166, 168, 172 i 201.
Montserrat, monestir de, 92.
Montsoriu, castell de, 115.
Morou, turó de, 206.
Morraine, refugi, 183.
Mount Hunter, el, 218.
Muela, pico de la, 162.
Muntanyoles, serrat de les, 234.
Mustang, regne del, 156.
Nahani, riu, 226.
Nanda Devi, cim de, 218.
Nanga Parbat, 218.
Negre, estany, 20.
Negrell, el, 191.
Nepal, el, 156 i 216.
Nerassòl, pic de, 121.
Noguer, el, 30.
Noguera, la, 59 i 95.
Obagues, les, 51.
Oberland de Berna, 242.
Odèn, serrat d', 84, 167 i 259.
Ordal, l', 255.
Osona, 26.
Paitides, les, 32.
Pardines, cabana de, 246, 247 i 253.
Pas Gran, bretxa del, 200.
Passavets, 106.
Paüls, 232.
Pedra Picada, cim de, 238.
Pedraforca, 85.
Pedrenyeres, les, 51.
Peña Ruaba, massís de, 211.
Peña Rubia, 161.
Pena-roja, 189.
Peniejo, turó, 62.
Penyagalera, 194.
Penyal d'Ifac, 37.
Perdiguero, pic de, 150.
Perotis, cova del, 180.
Petit Dru, 218.
Petites Jorasses, 173.
Pinell de Solsonès, 97.
Pinet, refugi del, 8.
Pirineu, el, 23.
Pirineus, els, 33 i 43.
Pla de Pujalts, cim del, 238.
Pla de Santa Maria, el, 224.
Pla de Satlla, refugi del, 196.
Planès, 239.
Planoles, 239.
Pleta Roja, plans de, 239.
Pobla de Segur, la, 37.
Poblet, bosc de, 145.
Pont d'Armentera, el, 225.
Popocatepetl, cim del, 12.
Portella de Rojà, bivac de la, 11.
Portilló d'Oó, pic del, 148.
Ports, els, 39.
Posets, massís de, 155 i 246.
Posets, pic de, 248.
Posòla, pont de, 120.
Prada de Conflent, 46 i 91.
Prades, 145.
Prades, serra de, 145.
Prat d'Aguiló, refugi de, 172.
Prat de Jou, coll de, 237.
Prats, comellar dels, 64.
Prats de Molló, 47.
Pregon, coll, 107.
Priorat, el, 50.
Puigllançada, el, 237 i 239.
Puigmal, el, 239.
Puigsou, cim de, 70.
Pujol de Muntanya, el, 26.
Pujolar, el, 29.
Queretano, refugi, 14.
Quioulès, refugi de, 196.
Quito, 257.
Rabassoles, estany de, 20.
Raïmat, plans de, 180.
Rasa, tossa, 232.
Rave, can, 181.
Remoló, coll del, 238.
Replans, mas de, 69.
Respumoso, refugi, 9.
Restanca, planell de la, 20.
Retaule, el, 191.
Ribereta, coll de la, 250.
Ridaura (portada), 177.
Rierada, la, 5.
Rinderhorn, cim del, 245.
Ripollès, el, 237.
Roca Regina, paret de, 172.
Rocabertí, veïnat de, 80.
Rocacorba, riera de, 68.
Rocacorba, santuari de, 66.
Rocacorba, serra de, 67.
Rosario, El, 72.
Rosquelles, mas, 27.
Roters, vall dels, 114 i 181.
Rull, refugi de, 11.
Rus, muntanya de, 237.
Ruwenzori, el, 182.
Sabre, punta del, 23.
Sacarbassa, puig, 117.
Sala, la, 31 i 115.
Saldes, 39.
Saltèguet, 214.
Salut, ermita de la, 5.
Sant Antoni, ermita de, 256.
Sant Antoni, turó de, 255.
Sant Bartomeu de la Quadra, 5.
Sant Cebrià de la Móra, 115.
Sant Corneli, pitó de, 181.
Sant Gervàs, 84.
Sant Guillem, refugi de, 198.
Sant Honorat, massís de, 79.
Sant Jeroni, cim de, 166.
Sant Jordi, plana de, 179.
Sant Marçal, 115.
Sant Martí del Brull, 115.
Sant Miquel de Montserrat, 202.
Sant Miquel de Valldàries, 99.
Sant Miquel del Fai, 201.
Sant Pere de Madrona, 95.
Sant Pere Desplà, 115.
Sant Pere Màrtir, cim de, 3.
Sant Roc, ermita de, 236.
Sant Segimon, 32 i 115.
Sant Vicenç de Canet d'Adri, 66.
Sant Vicenç de Jonquers, 130.
Sant Vicenç de Montalt, 86.
Santa Coloma de Cervelló, 255.
Santa Creu d'Olorda, ermita, 5.
Santa Fe de Montseny, 108.
Santa Magdalena de Mosqueroles, 115.
Santa Maria, vall de, 203.
Santa Perpètua, ermita de, 97.
Santa Susanna, 115.
Santes Creus, 224.
Santes Creus de Madrona, 97.
Santes Creus, monestir de, 215.
Saünc, coll de, 246.
Schwarzhorn, carena del, 245.
Schwarzhorn, pic de, 243.
Schwarzsee, 16.
Segremorta, 214.
Shisha Pangma, el, 42.
Sillerets, tucó de, 252.
Sió, riu, 79.
Siscar, bosc del, 79.
Siscar, estany del, 122.
Siscar, refugi de, 11.
Siscar, vall del, 119.
Solsonès, el, 95.
Solvay, refugi, 17.
Sotorras, molí, 195.
Soula, refugi de la, 23.
Stanley, cim, 183.

Tagamanent, el, 108 i 224.
Taula dels Quatre Termes, 147.
Teopixcalco, refugi, 14.
Terol, 37.
Terradets, 84.
Terradets, congost de, 172.
Terranyes, refugi de, 232.
Tibet, el, 156.
Tinença de Benifassà, la, 189.
Tordera, vall de la, 107.
Torelló, 41.
Toscar, el, 233.
Tosa d'Alp, la, 239.
Tosa de Pè d'Orrérs, 121.
Tossa, obaga de la, 236.
Trencaladres, mas de, 194.
Tres Reis, tossal dels, 190.
Turmo, pla de, 148.
Uganda, 182.
Ulldecona, pantà d', 190.
Ulldemolins, 50.
Urriello, pic d', 172.
Vacarisses, 201.
Valais, muntanyes del (portada), 221.
Valais suís, el, 15.
Valeta, jaça de la, 122.
Valldaura, portell, 7.
Vallforners, 115.
Vallhiverna, pic de, 214.
Venezia, torre, 219.
Ventorrillo, el, 13.
Verd, llac, 184.
Verd, mas, 67.
Vila, la, 27.
Vilada, 76.
Viladrau, 26.
Vilafranca del Penedès, 140.
Vilanova de l'Aguda, 96.
Vilanova de Meià, 38, 43 i 128.
Vilanoveta, plans de, 179.
Vilarmau, 29.
Vinhamala, 172.
Virginia Falls, 229.
Walker, esperó, 218.
Wildhorn, massís del, 242 i 244.
Wildstrubel, cim de, 243.
Wildstrubel, massís del, 242.
Yukon, el, 226.
Zaire, el, 182.
Zermatt, 16.
Zmutt, gelera de, 18.

ÍNDEX ONOMÀSTIC

Aguiló, Marià, 138
Beüt i Belenguer, Emili, 39
Bofill i Mates, Jaume, 27
Braun-Blanquet, Josias, 179
Fabra, Pompeu, 91
Gomis i Mestre, Cels, 141
José, Camil, 123
Macià, Francesc, 47
Masclans, Francesc, 77
Maspons i Llabrós, Francesc de S., 142
Milà i Fontanals, Manuel, 138
Padrós de Palacios, Eduard, 40
Pedrals, mossèn Caietà, 39
Pelai i Briz, Francesc, 139
Ribó, Xavier, 135
Solé i Sabarís, Lluís, 40
Tarragó, Ramon, 171
Zayas, Dr. Malaquies, 170

ÍNDEX DE LLIBRES

25 indrets turístics i monumentals de les valls d'Àneu, F. Xavier Sudrià i Andreu, 87.
Andar por el valle de Tena, Agustí Faus, 173.
Chamonix-Zermatt, Peter Cliff, 262.
Ciclismo de montaña, Alejandro Ortega i J. L. Borland, 131.
Els masos d'Ogassa i la seva gent, M. Dolors Santanach i Perfecte Costa, 263.
Escalando por Zaragoza, Felipe Guinda Polo, 88.
Excursions pel Priorat, Jesús Ávila Granados, 219.
Francesc Pujol i Algueró, Francesc Roma i Casanovas, 262.
Guía de excursiones y ascensiones. Pirineo Aragonés, Ed. Prames, S.A., 175.
Homenatge a Josep M. Batista i Roca, Víctor Castells, 131.
Itinerarios para bicicletas de montaña por Catalunya, Josep Permañé, 219.
Itinerarios para bicicletas de montaña por Catalunya, Josep Permañé, 219.
Jacetània, Blanca Loscertales Palomar, 43.
Lacs des Pyrénées, 2, Louis Audobert i Hubert Odier, 263.
Les plus belles randonnées des Pyrénées, J. A. Pujante, 262.
Lluís Marià Vidal (1842-1922), Julio Gómez-Alba, 87.
Marruecos, Roger Mimó, 131.
Montañas del mundo, National Geographic Society, 174.
Monuments del Baix Llobregat, Montserrat Pagès i Paretas, 262.
No vi dioses en la cima del Everest, Jean François Devaud, 263.
Notes històriques dels antics llocs de Terrassola, Lavit, el Pla i Sant Martí Sadevesa, Pere Camps i Pere Rovira, 174.
Odisea y victoria, J. A. Pujante, 262.
Olor de carbur, la passió per l'espeleologia, Jordi G. Quera, 174.
Parque Nacional Aigüestortes i Sant Maurici, Francesc Gurri i Serra, 263.
Patagonia, Clem Lindenmayer, 219.
Penyagolosa. Excursions a peu, Centre Excursionista de Castelló, 263.
Per la Catalunya Nord amb esquís, Oriol Guasch i Terré, 174.
Pirineos. 1000 ascensiones, Miguel Angulo, 173.
Refugis pirenaics, Ed. Prames, S.A., 175.
Rutas y paseos por la serranía de Cuenca, Alfonso Monge i M. Victoria Bocos, 219.
Rutas y paseos por la serranía de Cuenca, Alfonso Monge i M. Victoria Bocos, 219.
Rutas y paseos por los castillos de Burgos, Enrique de Rivero, 80.
Rutas y paseos por parajes naturales de Euskal Herria, Miekl Tellagorri i Enea Itxina, 87.
Salut i alta muntanya, autors diversos, 87.
Senderos de pequeño recorrido. Valle de Benasque, Federación Aragonesa de Montaña, 43.
Senderos del Sobrarbe. GR-19, Comité Aragonés de Senderos, 131.
Vers les lacs des Pyrénées, Louis Audobert i Hubert Odier, 263.
Visions geogràfiques del Penedès, Joan Virella i Bloda, 175.

ÍNDEX DE VIES D'ESCALADA

( ) any d'obertura de la via

Collegats
Paret de la Figuereta
El despertar de la Primavera (94), 259.
Roca del Diable
Abracadabra (93), 37.

Comiols
Paret de Benavent
Meteora (94), 259.

La Pobla de Segur
La Pessonada
Va de Mecum (93), 37.

Maladeta
Contrafort SE
Eterna Juventud (94), 260.

Mont-roig
Paret de Camarasa

Jour de Colère (93), 38.
Montsec
Paret del Peladet
Blade Runner, (94), 260.
Roca Regina
Tudiguembu (94), 260.

Montsec d'Ares
Sector Colobó
Esperó de les Colobres (93), 38.
Cerverins (78), 38.
Puntals d'Àger
Cabernet Sauvignon (93), 38.

Montserrat
Paret de l'Aeri
Vudú (94), 168.
Paret de Santa Cecília
Ferran Blanco (94), 168.
Paret nord dels Ecos
Despertares (94), 168.

Osca
Massís d'Agüero
Tramber chope les boules (94), 211.
Massís de Peña Ruaba
Parcerisas-Picazo-Fredi (94), 211.

Pedraforca
Cara sud
Somni de pedra (92), 85.
Via del David (93), 85.
Camí del tro (93), 85.
Cabirols Inferior
Canas y spits (93), 85.
Penyal d'Ifac
Paret Sud-est
Costa Blanca (93), 37.

Ports de Beseit
Roca Grossa
Cuirassat Potemkin (94), 212.
La croada dels nens (94), 212.
Moles del Don
Perill d'extinció (94), 212.
Moles del Pessó
Esperó Ràdio Club (94), 212.

Sant Gervàs
L'Escut Vermell
Picazo-Fredi (93), 84.

Serra d'Aitana
Penyal Diví
Milongas sangrantes (93), 168.

Serrat d'Odèn
Paret de Canalda
1879 (94), 84.
After Sun (94), 167.
Dinastia (94), 84.
Diòptria (94), 167.
Nenuco (94), 167.
Nivea (94), 167.
Propolis (94), 259.
Via de Pasqua (94), 167.
Virgueria (94), 259.

Serra de Cadí
Roca de l'Ordiguer
J. M. Montfort (94), 260.
Serra de Guara
Paret de Cinfuens
La Bas si j'y suis (94), 211.
Rien à Cirer (94), 211.
Peña de Amán
Imperio Salvaje (93), 211.

Terol
Roques del Masmut
Esperó d'hivern (93), 37.

Terradets
Paret del Peladet
Necròpoli (93), 84.

Vilanova de Meià
Paret Zarathustra
Kaverníkola (93), 38.
Masters Crackers (93), 38.
Roca dels Arcs
Chispa (93), 128.
Makoki (93), 128.
Le bal des punaises (93), 128.
De l'eau dans le gazz (93), 128.
Bailando con plomos (93), 128.
Temple dels monos (93), 129.
Postre de sostre (94), 129.
Pas Nou
Lotus blau (94), 129.
Pilar del Segre
An-Cullell (92), 129.

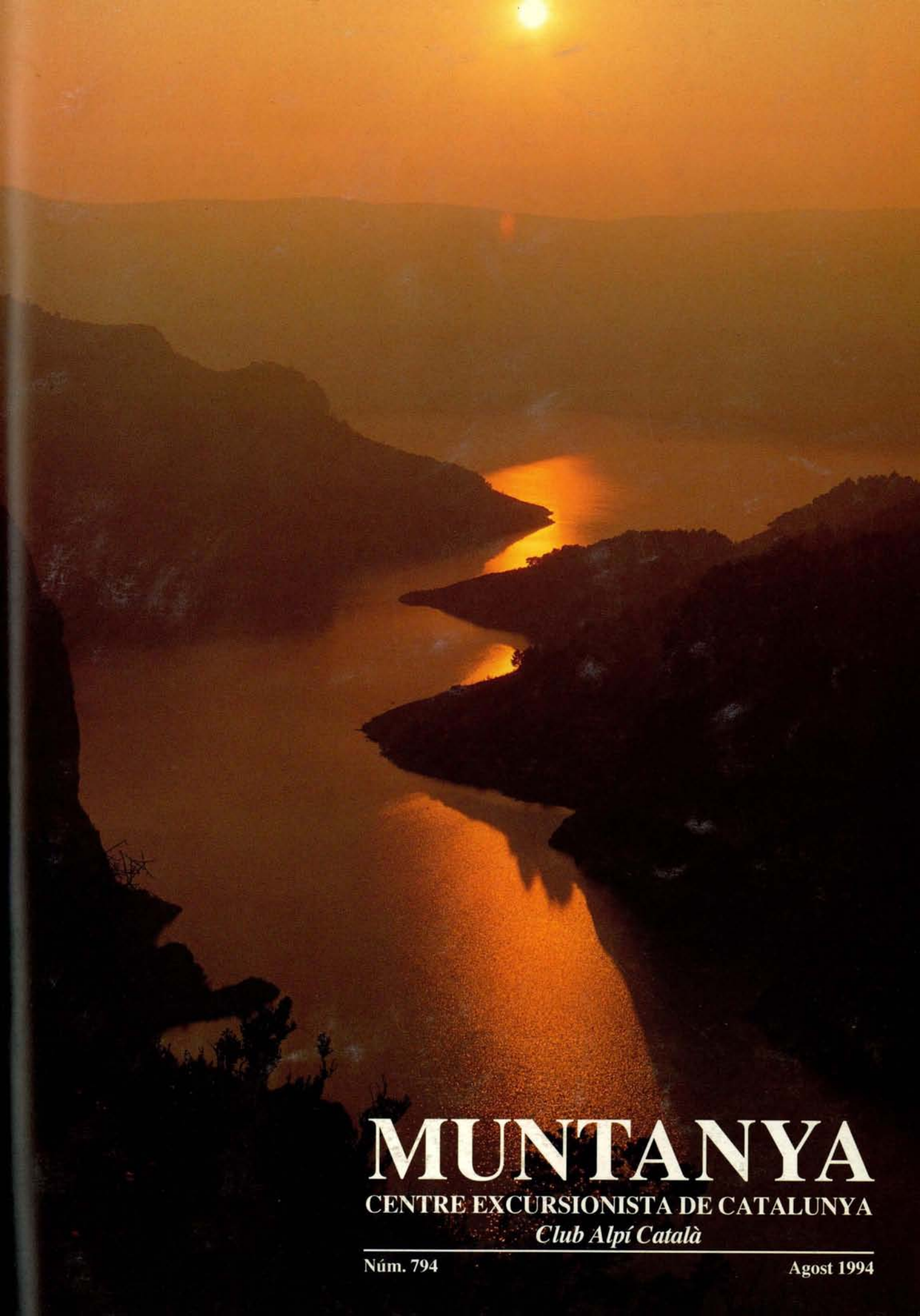

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

Núm. 794 Agost 1994

La Comissió de Publicacions es complau a oferir-vos les darreres novetats.

Adquiriu i divulgueu l'obra del CENTRE

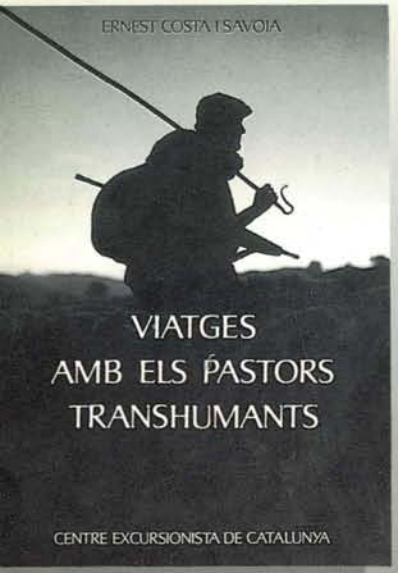

Viatges amb els pastors transhumants.

Que n'és d'encisador fer uns viatges amb pastors i ramats per les muntanyes, entre l'Essera i el Segre! Hi trobareu de tot, aventura, humanitat, ofici i ensenyances, amb una cloenda de 45 pàgines, d'un inèdit vocabulari dels pastors.
Molt il·lustrat.
(Premi literari del Centre.)

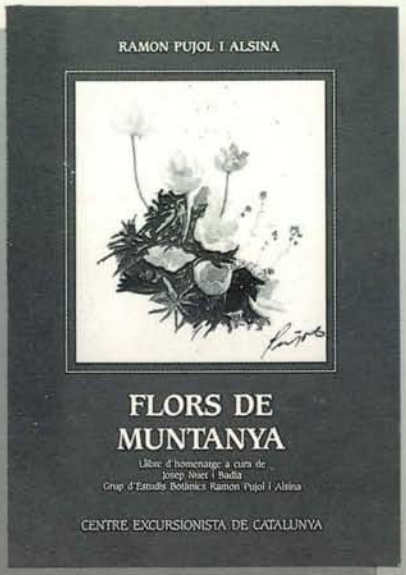

Flors de Muntanya.

L'obra de divulgació de Flors de Muntanya, amb text i dibuixos d'en Ramon Pujol i Alsina, aparegué en aquesta revista MUNTANYA entre 1970 i 1974.
Ara ha estat aplegada en aquest volum, a la memòria del nostre enyorat amic.

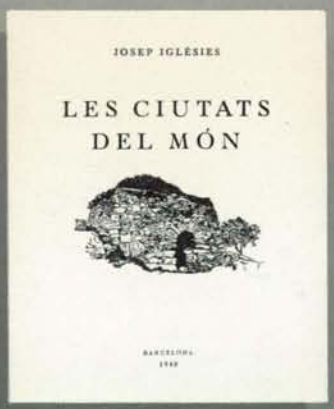

Les ciutats del món.

S'ha editat en facsímil l'obra de Josep Iglésies, apareguda el 1948. Humils llogarrets, enaltits per la seva inspirada prosa.

Guia geològica del Montsec i de la vall d'Àger.

En la Geologia es troba l'explicació d'una bona part de les coses que condicionen un país. Aquest treball científico-excursionista estudia un dels paratges geològics més famosos, i hi descriu nou itineraris.
Molt il·lustrat i amb un mapa geològic de la regió, a tot color.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
— COMISSIÓ DE PUBLICACIONS —

PEDRA NEU

C/ Brasil, 50
(Cinturó / Avda. Madrid)
BARCELONA
Tel. 330 27 74

PEDRA-NEU

12ª OFERTA D'ESCALADA

PIOLET (manec recobert de cautxó)
GRAMPONS (automàtics)
16.750,- ptes.

CORDA (8,8 x 50)
SABATILLA BOULDER*
13.995,- ptes.

10 CINTES EXPRÉS
+
20 MOSQUETONS
11.995,- ptes.

ARNÈS ESCALADA
+
* SABATILLA BOULDER
9.995,- ptes.

PEDRA-NEU

* Amb peus de gat + 2.950 ptes.
LLOGUER DE: grampons - piolets - ARVA - esquís de muntanya
CANVI DE SOLES DE: botes - peus de gat

GRANS OFERTES

CAMPAMÀ ESPORTS

ELS MILLORS PREUS

C/ Urgell, 95, bis
BARCELONA
Tel. 453 50 01

L'ESPECIALISTA DE LA MUNTANYA DES DE 1959

LLOGUER DE:

BOTES - PIOLETS - GRAMPONS - ARVA - ESQUÍ S DE MUNTANYA

ESPORTS

marmes

el millor consell!

especialistes
en material de
muntanya i trekking

C/ Canuda, 26 - T. 318 45 00 - BARCELONA

Es una publicació del

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANETO-MALADETA

PIRINEU ARAGONÈS

Josep de Tera i Camins

- Aquesta guia del massís de la Maladeta us ofereix un gran repertori de 180 itineraris, de diferents graus de dificultat, per a recórrer aquest massís del Piríneu, en el qual hi ha el cim més alt: l'Aneto.
- També hi trobareu una selecció de les millors escalades.
- Els itineraris d'aquesta guia es divideixen en dos grans apartats: els d'aproximació a indrets o a colls clau i els d'ascensió als cims. Es tracta d'una guia que us permetrà descobrir el massís de la Maladeta des de diferents indrets, especialment des del refugi de la Renclusa, del Centre Escursionista de Catalunya, situat al peu del massís.

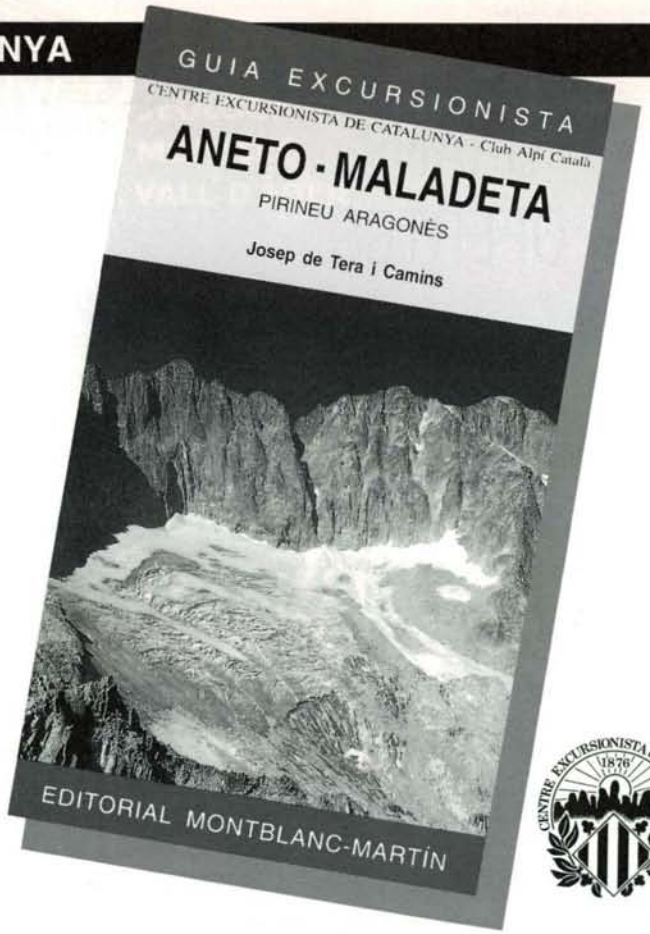

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona
Tel./Fax: (93) 204 43 97

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXVIII, VOL. 98, NÚM. 794, AGOST 1994

SUMARI

Portada: Un contrallum des del congost de Mont-rebei.
Foto: Josep de Tera.

Editorial: Un pas decidit en la millora del nostre patrimoni	**134**
Parlament de la diada de Sant Jordi, *Conrad Blanch i Fors*	**135**
Folkloristes catalans del segle XIX, *Llorenç Prats i Canals*	**138**
Voltant la serra de Prades, *Joan M. Vives i Teixidó*	**145**
Pic del Portilló d'Oó, *Josep de Tera*	**148**
El Mustang: el regne prohibit obre les portes, *Elisabeth Vergés*	**156**
Tres escalades a la Serranía de Conca, *Josep Vidal Ponce*	**160**
L'Amazònia: una complexitat difícil de comunicar, *Sandra Martín Guillén*	**163**
Instal·lació del primer termòmetre al cim de Montserrat, *Jordi Bonet i Armengol*	**166**
Vies d'escalada, *a cura d'Armand Ballart*	**167**
Crònica del Centre	**169**
Crònica del món excursionista	**171**
Recordança	**171**
Crònica alpinística, *a cura de Ferran Latorre*	**172**
Llibres i mapes	**173**

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10. 08002 Barcelona
Tel. (93) 315 23 11
Director:
Josep Nuet i Badia
Secretari:
Joaquim Bordons i Serra
Consell de redacció:
David M. Aloy, Francesc Beato, Jordi Canals, Francesc Herrera, Agustí Jolis, Modest Montlleó, Alfred Montserrat, Josep de Tera
Corrector lingüístic:
Eulàlia Nuet i Badia
Cartògraf i dibuixant:
Armand Ballart
Maquetador:
Josep Nuet i Badia
Publicitat:
Adolf Garcia, Exclussives Publicitàries
Tel. i Fax: 237 95 01
Fotocomposició:
EDICIÓ LÀSER – Fotocomposició
Rosselló, 431, entr. 3ª. 08013-Barcelona
Fotomecànica:
T4 Sorrosal, S.A.
Pujades, 68-72, 3r 3ª. 08005-Barcelona
Impressió:
IMGESA
Alarcón, 138 - 08930 Sant Adrià de Besós
Preu d'aquest exemplar:
600 ptes. (IVA inclòs)
Preu de subscripció anual:
3.100 ptes. + IVA (sis exemplars)
A l'estranger: 4.400 ptes.
Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista
Dipòsit legal: B. 545-1958
ISSN: 0212-2111

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.
• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El *copyright* dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del *copyright*.

NORMES DE PUBLICACIÓ DE *MUNTANYA*

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:
Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.
Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.
Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.
Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.
Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Un pas decidit en la millora del nostre patrimoni

Una de les constants en la dilatada trajectòria del Centre ha estat la preocupació pel manteniment i la millora del nostre patrimoni. Quan parlem arreu del que és el Centre ho fem amb l'orgull de poder constatar que, gràcies al treball i a la visió de futur de moltes generacions de socis, la nostra entitat té un actiu important en refugis, arxius, locals, sales, biblioteca, i d'altres. Ara bé, aquest motiu de satisfacció és també l'origen de preocupacions per a poder garantir la conservació i millora d'aquest llegat. De vegades, per a un soci nouvingut que busca una oferta d'activitats, es pot fer difícil entendre que part de la seva aportació de quotes ha d'anar destinada al manteniment d'una infraestructura, com, per exemple, els refugis, que si bé ell en pot gaudir, és també utilitzada per tots els excursionistes. Per tant, és tasca de tots nosaltres entendre i fer entendre aquest compromís històric del Centre en el qual, de sempre, han contribuït la iniciativa privada i també les institucions.

En aquest context hem de plantejarnos com i de quina manera podrem continuar aquesta tasca en el futur. Cal, com sempre, entusiasme, imaginació i treball, per a ésser capaços de preservar i millorar el que ara tenim.

Una primera actuació que l'actual junta directiva s'ha proposat d'endegar, és la remodelació del nostre local social. En aquesta decisió hi juguen diferents factors. Primerament, el local social és l'espai que poden utilitzar només els nostres socis. Per tant, tota millora podrà repercutir directament en els que fem possible l'entitat. En segon lloc, i no per ordre d'importància, l'estatge social demana unes intervencions inajornables que són les referents a la seguretat. En aquest capítol hi podem incloure: instal·lació elèctrica, sistemes contraincendis, sortides d'emergència i d'altres. No volem ni pensar si pel conformisme del «mai no ha passat res», es produís un accident que posés en evidència una falta de prevenció.

Davant d'aquestes necessitats, el que sembla aconsellable fer és un projecte global. Un projecte on es prenguin en consideració tots els requeriments tècnis i funcionals amb la finalitat que cada pesseta invertida ho sigui amb visió de futur. Un projecte que doni un marc d'actuació, que plantegi uns objectius importants, però que permeti anar-lo realitzant a mesura que se n'obtinguin els recursos.

En la definició d'aquest projecte es tenen presents, com dèiem, per una banda, requeriments tècnics bàsicament de seguretat, que són perfectament explicitables i que al nostre entendre tenen caràcter prioritari. També s'hi inclouen normes d'optimització dels espais que ara tenim i d'adequació de sales i recintes, sense anar a raure en acabats superflus i innecessaris que podrien drenar recursos destinats a altres intervencions.

Ara bé, per altra banda, el projecte ha de tenir en compte en fases successives la redistribució dels espais actuals i dels que puguem recuperar; seria el que definíem com a àmbit funcional. Aquesta distribució dels espais del Centre ha d'ésser coherent amb el model d'entitat que desitgem. És a dir, els espais han de reflectir la nostra manera d'entendre el Centre. Evidentment que aquest model demana reflexió i debat, que hem d'anar generant per a poder impulsar el Centre amb fermesa i confiança de cara al futur.

En conclusió, a curt termini la nostra actuació s'ha de concentrar –pel que fins ara hem dit– a garantir les condicions de seguretat del nostre local social i a millorar algun acabat. I ho hem de fer sense cap ineficiència i en la mesura que els nostres recursos ho permetin. A un termini mitjà ens cal anar aprofundint el model d'entitat de què ara parlàvem per tal de concretar les noves actuacions en la definició i utilització dels espais.

Tot això ens agradaria fer-ho amb el convenciment que podem contribuir a la salvaguarda del nostre patrimoni, i amb la confiança d'engrescar persones i institucions per a poder obtenir recursos alients que incrementin el ritme del desenvolupament del projecte. Voldríem que fos un procés molt participatiu en el qual projectéssim les nostres opinions i il·lusions. El camí s'ha iniciat, ara depèn de tots nosaltres.

Parlament de la diada de Sant Jordi

Conrad Blanch i Fors

La Festa de Sant Jordi, una diada tan emblemàtica per a la nostra pàtria és també una diada de retrobament de tots els que formem part de la nostra entitat. Per damunt de tot, la diada de Sant Jordi és la festa del soci i és un acte d'homenatge a tots els qui en el curs de molts anys hem estat fidels a uns principis i a una filosofia.

Quan a mi moltes vegades em pregunten què és el Centre Excursionista de Catalunya, se'm fa molt difícil expressar-ho en poques paraules. La diversitat de les nostres activitats esportives i culturals, les moltes iniciatives dels diferents àmbits i seccions fan difícil d'expressar què és el Centre.

Però crec que estareu d'acord amb mi a considerar que si hi ha una raó de ser, un fet diferencial i alguna cosa que realment ens dóna força és el nostre col·lectiu humà.

Aquest col·lectiu humà, que té les característiques i els trets de la gent de muntanya –solidaritat, amistat, companyonia, estima per la muntanya i pel país– és veritablement el nostre més gran patrimoni. I aquest col·lectiu, quan es posa a prova en moments difícils, respon. Jo, ara fa uns mesos, quan hi van haver unes circumstàncies doloroses –Pau Bladé, soci del Centre, va morir en accident– parlant amb la seva família, em deien que el que realment els havia encoratjat en els moments difícils, era l'escalf dels «amics del Centre».

I també la prova de la nostra força com a col·lectiu d'una gran vitalitat, la tenim en el gran nombre de socis que avui reconeixerem lliurant-los una insígnia i un guardó. A tots vosaltres, rebeu la més sincera felicitació i que per molts anys pogueu gaudir de la nostra condició de ser socis del Centre.

Però enguany voldria, a més, destacar unes circumstàncies especials: tenim un soci, el número 1 de l'entitat, el Sr. Xavier Ribó, que rebrà avui la insígnia de platí. Ara fa uns quants dies, vaig tenir la gran sort de poder compartir amb ell una estona, i amb una memòria prodigiosa em va anar explicant les pàgines glorioses de la història del Centre. El testimoni de Lluís Estasen, Oliveres, Guilera, Cèsar August Torras. Moltes i moltes persones que han format la nostra història, que han donat un caràcter i una manera de fer als qui avui podem representar amb orgull la nostra entitat.

També vaig poder veure clarament la seva ferma convicció en tots els seus principis, en la seva manera de pensar. Xavier Ribó va ser una persona que va col·laborar amb el Centre. Vocal d'una junta directiva, si no fou president, jo crec que va ser per les seves obligacions professionals. Però, per damunt de tot, vaig poder copsar que la seva estima i amor a la muntanya i al Centre havia marcat el seu tarannà i la seva vida. Jo li vull agrair aquesta fidelitat i manifestar que el seu exemple ens serà, sens dubte, un element de reflexió i d'empenta envers al futur. Moltes felicitats, Sr. Ribó, i la nostra més sincera enhorabona per aquest guardó tan merescut.

La data d'enguany també és un moment idoni per a reflexionar «què fem», «com ho fem» i «com i de quina manera ens hauríem de projectar cap al futur».

Fem un bon nombre d'activitats, tots ho sabem prou bé. Llegint la memòria de les seccions i de les comissions, el Centre és viu i actiu.

Intentem ampliar l'àmbit dels nostres serveis, ampliar la nostra oferta... Tenim el conveni amb la Universitat Autònoma per a aprofitar les instal·lacions esportives i recentment n'hem signat un altre amb l'Àrea d'Esports de l'Ajuntament de Barcelona, que ens permetrà utilitzar les Piscines Picornell i el seu complex esportiu en unes condicions molt avantatjoses.

Aquest any també hem reincorporat una activitat dins del Centre, que per a mi té un valor testimonial important, i que és l'acte de Benvinguda del Nou Soci. Precisament per la complexitat que tenim en el Centre, els nouvinguts necessiten d'una manera clara que els puguem orientar. Perquè si realment volem que les persones s'integrin dins del nostre teixit social, els hem de mostrar quins són els camins, quines són les ofertes dels nostres serveis. Aquesta és, sens dubte, la forma d'augmentar el nostre col·lectiu social, que d'una manera modesta però constant ha anat creixent en els darrers anys.

Continuem, evidentment, vetllant pel nostre patrimoni, potser no tant com desitjaríem, ja que encara que tenim molts projectes, com sempre, els recursos són limitats.

Es realitza una tasca continuada de manteniment dels refugis i de l'arxiu fotogràfic. També tenim una línia constant de millora del nostre patrimoni editorial, i les noves publicacions de diferents treballs excursionistes s'han concretat en els darrers exercicis. També hauria d'esmentar una obra indirecta, que és la remodelació de les columnes del Centre, aquest espai tan entranyable, feta per l'Ajuntament de Barcelona, la qual ha permès obrir a la ciutat aquest espai tan estimat per tots nosaltres.

Una de les línies bàsiques de treball

del Centre, que ja es va manifestar en aquesta mateixa seu l'any passat, és el manteniment de la nostra posició en pro i en defensa de la Natura. Aquest àmbit ha tingut un impuls important amb la constitució de la corresponent comissió. Hi ha gent jove, gent preparada, amb idees, iniciatives i projectes. Prova d'això, i tal com ens vam comprometre públicament ara fa un any amb el conseller Vilalta, s'han preparat per a aquest proper mes de maig, les Primeres Jornades de Natura, Esport i Lleure a l'Alta Muntanya. Hem establert també en aquest àmbit convenis de col·laboració amb la Conselleria de Medi Ambient, també amb la d'Agricultura i espero que aviat amb la de Turisme.

D'altra banda, el Centre ha mantingut la seva connexió amb la vida ciutadana, la de Catalunya i alhora la seva projecció exterior. Destacaríem uns aspectes en aquest àmbit. En primer lloc, la presència en la Unió Internacional d'Associacions d'Alpinisme. Des que el Centre s'hi va tornar a incorporar, vam decidir fer-hi, d'alguna manera, més forta la nostra vinculació. Així, recentment, el nostre consoci Miquel Rafa ha estat escollit membre de la Comissió de Protecció de la Muntanya, de la qual és el membre més jove i també l'únic representant de l'Estat Espanyol.

Un altre acte de ciutat que cada vegada té més força és la Cursa de Collserola. Enguany, el mes d'octubre, aquesta cursa que aproximadament reuneix uns dos mil cinc-cents participants, tindrà un simbolisme especial perquè la Unió Internacional d'Associacions d'Alpinisme va demanar al Centre que, com a membre, escollís una activitat, per a poder-la incorporar amb motiu de l'any Internacional de l'Olimpisme i de l'Ideal Olímpic. Així, doncs, vam considerar en la junta directiva que aquesta era una activitat prou significativa, prou oberta i participativa, per a donar-li aquesta distinció.

També, com a president del Centre, en un acte amb motiu de l'Any Internacional de l'Olimpisme, que es va celebrar al Palau de la Generalitat, vaig tenir l'honor de representar tots els clubs i les entitats esportives de Catalunya.

D'alta banda, darrerament hem tingut també un tractament especial als mitjans de comunicació, molt més concretament en la revista *Pyrenées Magazin*, que ha dedicat una part molt important d'un dels seus números a la història del Centre i del que aquest ha significat per a Catalunya.

Finalment, en aquest àmbit de projecció exterior, voldria dir que hem mantingut també una tasca d'estreta col·laboració amb altres entitats cíviques, esportives i culturals de Barcelona. Prova d'això, el Centre s'ha adherit al manifest per a la reconstrucció del Liceu l'any 1997.

Bé, no voldria acabar aquest breu resum del que poden ser algunes de les nostres línies de treball, sense fer esment de l'aprovació, que vam realitzar recentment, dels nous estatuts de l'entitat. Aquests nous estatuts han estat fruit del treball de dos ex-presidents, Josep Ventosa i Josep Mª Sala, i han contribuït a donar-nos aquest nou marc, demanat per la Direcció General de l'Esport, en el qual el Centre, després de llargues negociacions, he pogut mantenir la seva personalitat caracteritzada per tots aquests anys de la seva història.

Tot el que fins ara hem dit és possible gràcies als recursos, que sempre són el nostre cavall de batalla. Ara bé, el Centre sortosament gaudeix avui d'excel·lent salut financera, fruit d'una administració rigorosa i serena adoptada els darrers anys. Per tant, tenim unes bases molt sòlides. Però les nostres bases més sòlides són, sens dubte, com ja he dit abans, el nostre col·lectiu humà. I és gràcies a l'esforç, al treball i a la dedicació de totes les persones que d'una manera desinteressada donen els seus coneixements i les seves capacitats a organitzar activitats per als altres i a treballar al servei de l'entitat, que realment estem on estem. Per tant, a tot aquest gran nombre de col·laboradors, voldria manifestar, en nom de tota la junta directiva, el nostre més sincer agraïment.

Però el nostre veritable repte és «com hem d'evolucionar», «quina estructura» hauria de tenir l'entitat en els propers anys. Fa ja uns quants mesos, sota la presidència del Sr. Agustí Bou, vam endegar una comissió d'estudi per veure la viabilitat de la constitució d'una fundació. Malgrat arribar molt a fons en el tema –fins i tot teníem redactada una proposta d'estatuts– vam considerar que en aquests moments els avantatges que potser ens podria donar aquest marc jurídic, no compensarien molts tràmits que s'haurien de fer. Tanmateix, sembla que tenim una oportunitat, que s'ha d'estudiar a fons, i que és la nova llei d'Associacions que podria sortir aquest mes de juny. Les persones més expertes i preparades en aquesta qüestió ens ho han dit així. Una llei d'associacions d'utilitat pública en la qual comptades associacions es podrien acollir. Evi-

dentment, aquest seria un marc idoni per a preservar el nostre patrimoni i aconseguir un seguit d'avantatges fiscals més importants.

Bé, aquesta seria la reflexió quant a l'estructura, però el que és molt important és quin model de Centre volem tenir. Volem tenir un centre obert, solidari, interactiu, dinàmic? És aquesta realment la nostra veritable aposta de futur? És aquí on la junta directiva s'ha plantejat, en els darrers mesos, una remodelació de l'espai del local social. Però l'espai no és només el fruit d'una decisió estratègica, d'una decisió de com volem que el centre estigui estructurat. Hi anem treballant i, com després comentaré, aquest projecte anirà endavant ben aviat.

També podem plantejar-nos una sèrie de reflexions sobre on hem de focalitzar els nostres esforços. Hem de ser líders d'opinió en qüestions de protecció de la muntanya?, hem d'augmentar les activitats i els serveis? –no podem restar fora d'un mercat que cada vegada presenta noves ofertes–. Hem d'afrontar una lleu i progressiva professionalització? Hem de defensar per davant de tot la nostra identitat nacional? Hem d'estar a favor o no de les competicions de muntanya? Quina política hem de seguir respecte al nostre patrimoni?

Aquestes preguntes i d'altres demanen evidentment una resposta i aquesta resposta ha de ser respectuosa amb la nostra tradició i manera de ser, però també ha de ser creativa, generosa i decidida perquè, si no, no afrontarem el nostre futur amb prou empenta.

L'equilibri és possible. Hi ha molts exemples on aquest equilibri s'ha donat. Tenim, per exemple, les competicions de muntanya, sabeu que hem apostat d'una manera decidida a potenciar una cursa: la Cursa del Tuc de Molières com a cursa puntuable per al màxim guardó que és la Copa d'Europa d'aquesta modalitat. Però, per contra, hem volgut recuperar un estil més tradicional en el ral·li d'esquí de muntanya, el qual ha tingut un èxit important perquè realment s'ha enfocat com una prova de participació, de companyonia i de descoberta de la muntanya.

Hem vist un exemple en què dues línies diferents són compatibles. Així, doncs, per damunt de tot, el que hem de tenir són els nostres esquemes de treball prou clars.

Com a projectes més imminents, jo destacaria la remodelació del local social. Aquest projecte és fruit ja d'un treball endegat des que es va constituir la nova junta directiva. Ha estat un any potser lent, de reflexió, però quan la reflexió és profunda els resultats després poden ser més ràpids.

Aquest projecte en aquests moments està ja en una fase de concreció. Tenim ja un arquitecte escollit per a concretar totes les nostres iniciatives i idees fruit d'aquesta reflexió. Per tant, molt aviat, d'aquí a uns mesos, podrem ja exposar-vos a tots què podem fer, a fi i efecte que aquest estiu es puguin ja començar algunes actuacions, que de forma progressiva, evidentment d'acord amb els recursos de què disposem, anirem ampliant els propers anys.

Tenim dues accions més en patrimoni prou importants. La primera el manteniment, remodelació, millora –diguem-li com vulguem– del nostre Arxiu Fotogràfic. Aquest fons tan important, que és admirat per moltes persones d'arreu, tenim l'obligació de preservar-lo i millorar-lo. Per això estem treballant, en col·laboració amb les indústries més importants d'aquest sector, que disposen de la tecnologia més avançada i amb el suport de la Fundació de la Caixa de Pensions de Barcelona.

Finalment, en l'àmbit del patrimoni, no voldria deixar de costat la reconstrucció del refugi de la Renclusa. Malauradament, el ritme a què va aquesta acció, no és el que hauríem desitjat nosaltres, però els recursos del Consell Superior d'Esports són realment escassos. I sabeu que és necessària aquesta ajuda juntament amb la de la Federació Aragonesa de Muntanya. Però, malgrat això, no voldríem que passés aquest estiu, sense fer-hi una primera acció, que tot i ser testimonial, marqués les bases del que serà el nou refugi.

Bé, estic segur que aquestes iniciatives i algunes altres ens faran il·lusionar-nos per aquest projecte tan apassionant que és la construcció del nostre Centre Excursionista de Catalunya.

Finalment, en acabar, voldria referir-me a una qüestió que ha merescut la nostra atenció els darrers mesos i que és la defensa de la llengua catalana. S'han rebut atacs darrerament que demostren que no ens podem acomodar, ben segur, i que hem d'agafar una posició activa. Perquè, malgrat els avenços, sobretot en la línia de la normalització en el terreny social, en el terreny polític estem lluny d'aquesta normalització. De sempre, els excursionistes i el Centre hem tingut un compromís en la defensa de la llengua. Com a coneixedors de la terra, hem volgut recuperar la nostra toponímia, i hem estat en contacte amb la llengua que es parla. Ja l'any 1957 dictàvem un curs de gramàtica catalana aplicat a la toponímia en els locals del Centre i amb el professor Max Canher. Bé, en aquest context, també té més força enguany el 25è aniversari de la Renovació de la Flama de la Llengua Catalana. De cara al futur hem d'intervenir amb fermesa i decisió en aquesta qüestió manifestant permanentment el nostre compromís. És per això que avui hem escollit aquest tema com a parlament de la nostra festa, tenint-hi com a ponent una persona de categoria indiscutible.

Seria impossible presentar-lo en un breu espai de temps, si volgués reflectir la seva activitat com a investigador, com a científic, com a persona pública i com a autor de moltes i moltes publicacions. Jo únicament en destacaria alguns trets: llicenciat en filologia romànica, doctor per la Universitat de Madrid, catedràtic de la Universitat de Barcelona als vint-i-vuit anys, rector de la Universitat de Barcelona en temps dels inicis de la transició de l'any 77 al 86, professor invitat a les Universitats de Washington i Madison, apassionat per l'ensenyament, investigador i científic incansable, coneixedor profund i gran divulgador de la nostra llengua, la nostra cultura i el nostre país.

Per tot això i per molt més, Dr. Antoni Badia i Margarit, vull dir-li que ens honora la seva presència avui aquí entre nosaltres i li agraeixo la seva acceptació a l'invitació en aquest acte.

Per acabar, només dir-vos que desitjo d'una manera molt ferma i decidida que els nostres projectes i les nostres ilÃlusions es puguin concretar ben aviat amb l'ajut i l'escalf de tots nosaltres. Gràcies.

Folkloristes catalans del segle XIX

Llorenç Prats i Canals

Professor d'Antropologia Social a l'Estudi General de Lleida

Conferència donada el dia 19 de febrer de 1991 a la sala d'actes del Centre Excursionista de Catalunya

No voldria fer cap mena d'exposició sistemàtica del que va ser la història del folklore i els folkloristes en la Catalunya del segle XIX, entre altres coses perquè jo mateix ho tinc publicat en el meu llibre *El mite de la tradició popular*, i, a més, hi ha altres articles i altres treballs que han anat aprofundint en aquesta qüestió, i no m'agrada mai repetir les coses que ja estan publicades. Més aviat m'he plantejat aquesta xerrada d'avui com una reflexió, que sempre es pot fer amb una certa distància quan tens ocasió de retornar sobre un tema que ja fa temps que no toques, una reflexió d'allò que has treballat, beneficiat o potser perjudicat per aquesta distància temporal que s'ha establert entre la meva investigació sobre aquest tema i jo en aquests moments.

Començaré, doncs, fent una mica de repàs del que va ser la història del folklore a Catalunya durant el segle XIX. Un repàs no sistemàtic, com he dit abans, sinó centrat en quatre moments que a mi em semblen definitius per a entendre aquesta història. A continuació faré algunes consideracions sobre el que a mi em semblen algunes característiques generals de la pràctica d'aquesta disciplina del folklore en la Catalunya del segle XIX, i probablement també amb posterioritat, i també faré una mena de demostració pràctica del que us he dit, fent el comentari d'una obra que precisament es va publicar en el marc de l'Associació d'Excursions Catalana, precedent, per tant, del Centre Excursionista de Catalunya, i que és una obra clau per a entendre la història del folklore del segle XIX: la *Miscel·lània Folklòrica*.

El primer dels quatre moments que a mi em semblen significatius per a entendre la història del folklore en la Catalunya del segle XIX seria els anys quaranta. En aquells anys es produeix, que jo conegui, la primera manifestació d'interès de la intel·lectualitat catalana per la cultura tradicional. Al marge d'alguns interessos molt excepcionals que hi havia hagut dins del segle XVIII, i que anaven en un altre sentit, es manifesta per primera vegada l'interès en els reculls folklòrics. Es tracta del projecte que es cova entre Pau Piferrer i Manuel Milà i Fontanals de dur a terme un cançoner tradicional català, fent un recull de cançons tradicionals catalanes. És un projecte que neix de la sensibilitat romàntica d'aquests dos grans intel·lectuals del dinou català, que seran, a la vegada, dos dels grans impulsors del romanticisme a Catalunya. És un projecte al qual s'afegeix posteriorment un altre autor de sensibilitat romàntica i que tindrà un paper important en el desenvolupament del moviment de la Renaixença i sobretot de l'inici de la recuperació lingüística en la Catalunya del segle XIX. Es tracta del mallorquí Marià Aguiló, més jove que els anteriors, que arriba de Mallorca el 1844, encomanat pels romàntics mallorquins als romàntics catalans, que és recollit a peu de vaixell, no recordo en aquest moment qui hi havia, si Rubió i Ors, i Milà, i no sé si Piferrer també hi era, i que és acomboiat per aquest grup. Dir Piferrer, Milà, Rubió, Aguiló, significa parlar pràcticament del nucli de la intel·lectualitat catalana en aquells moments, sobretot del que és el romanticisme, del que serà després el romanticisme historicista, que inspirarà tot el moviment de la Renaixença.

Dintre d'aquests ideals romàntics, ells conceben aquesta primera idea de recollir els cants populars, de fer aquesta espècie de romancer català, que després no tirarà endavant, ja que és un projecte que s'estronca. La recerca empírica és confiada fonamentalment a Marià Aguiló, que és l'home que farà la recerca, marcant, en aquest sentit, un precedent clarissim dels excursionistes.

Piferrer mor, i la recerca iniciada per Aguiló es va dilatant d'una manera indefinida fins que, finalment, el 1853, Milà, cansat d'esperar el resultat de les recerques que va fent Aguiló, s'avança i publica la que serà considerada comunament com la primera obra del folklore a Catalunya, són les *Observaciones sobre la poesia popular, con muestras de romances catalanes inéditos*. Segons diu el mateix Aguiló, Milà havia decidit publicar l'obra esperonat per un decret francès que havia sortit l'any abans convidant a fer les recerques de cançons tradicionals per tot França.

Després d'aquest primer intent, d'aquest projecte juvenil de Milà, de Piferrer i d'Aguiló de fer aquest cançoner, que no dóna els seus fruits, la recerca d'Aguiló es perllongarà durant tota la seva vida. El gran cançoner d'Aguiló es convertirà en el mite dels calaixos plens de fitxes que atresora Aguiló a casa seva i que els joves intel·lectuals de l'època van a consultar. Però d'aquest cançoner famós no n'arribarà a publicar més que al primer volum, el *Romancer popular de la terra catalana*, que són les cançons feudals cavalleresques, que publica, ja molt tardanament, el 1893.

Per tant, hi ha un primer intent romàntic, en un moment en què encara vivíem el romanticisme i en què el moviment de la Renaixença no s'havia

«Miscel·lània Folklòrica», obra clau per a entendre la història del folklore català del segle XIX.

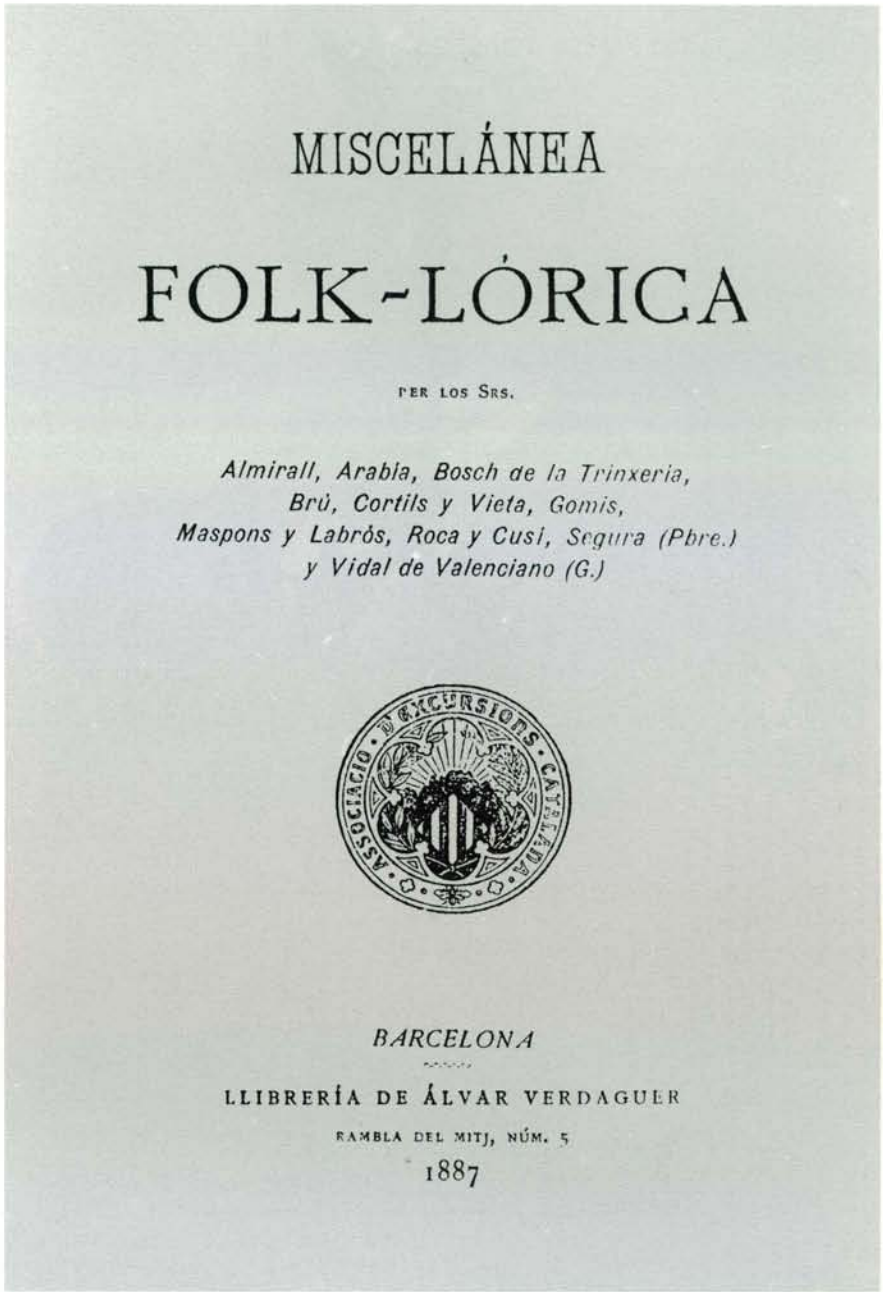

MISCELÁNEA

FOLK-LÓRICA

POR LOS SRS.

Almirall, Arabia, Bosch de la Trinxeria, Brú, Cortils y Vieta, Gomis, Maspons y Labrós, Roca y Cusí, Segura (Pbre.) y Vidal de Valenciano (G.)

ASSOCIACIÓ DE EXCURSIONS CATALANA

BARCELONA

LLIBRERÍA DE ÁLVAR VERDAGUER

RAMBLA DEL MITJ, NÚM. 5

1887

formalitzat pròpiament com a tal. Són només coses, detalls, moments, petites aparicions d'un moviment encara no formalitzat, que només dóna com a fruit aquesta primera obra de Milà. Les *Observaciones sobre la poesia popular*, a més, és una obra molt atípica respecte al que serà la història del folklore a Catalunya, perquè és una obra en la qual pesa més l'estudi teòric per damunt del que és el recull pròpiament.

Passen molts anys sense que del folklore a Catalunya, de l'interès per la cultura tradicional, se'n torni a cantar gall ni gallina. No és fins a la meitat dels anys seixanta, que és on voldria aplicar aquest segon moment del folklore a Catalunya, el 1866 concretament, si no em falla la memòria, que Francesc Pelai i Briz publica la que seria la segona obra del folklore a Catalunya, que és el primer volum del recull de *Cançons de la terra*. I allò és tota una altra cosa, completament diferent del que havia fet Milà. *Cançons de la terra* és una obra on, certament, hi ha un pròleg molt ampli, però gens substanciós; un pròleg que és més fill de la necessitat d'imitar el procediment de treball de Milà en les *Observaciones*, que no pas de l'interès per seguir-lo. Es tracta d'un recull de cançons que, a més de presentar-les harmonitzades per a piano perquè puguin ser cantades, les retoca convenientment a l'hora de fer el recull, perquè quedin més bé, més boniques. S'ha passat del que era la inspiració romàntica d'aquests primers autors, al que és, en el cas de Pelai i Briz, una inspiració clarament renaixentista. Durant aquests anys, entre els quaranta i el seixantasis, el moviment de la Renaixença ha triomfat a Catalunya i s'ha anat formalitzant i consolidant, i Pelai i Briz es converteix en un dels seus primers propagandistes. La seva finalitat primordial al llarg de tota la seva vida és fer avançar aquest moviment de la Renaixença, que ell, a més, lliga estretament amb unes idees polítiques de caire regionalista o autonomista; de fet, tampoc el moment no permetia anar més enllà. Francesc Pelai i Briz, amb aquell intent de servir l'esperit de la Renaixença, produeix i llança al carrer tot tipus d'instruments de propaganda, és a dir: en aquells moments, què necessitava, la Renaixença, per a reeixir? Per exemple, una premsa escrita? Bé, doncs, Pelai i Briz és dels homes que publica el calendari català *Lo Gay Saber*, les primeres publicacions periòdiques adscrites al moviment de la Renaixença. Què necessita, la Renaixença, per a tirar endavant, espectacles de masses, el teatre? Doncs Pelai i Briz fa teatre en tots els gèneres que en aquells moments eren més populars, sempre dins un determinat aire, diguem-ne pitarresc, per a entendre'ns. Què més necessitava, col·leccions de llibres? Doncs, publica col·leccions de llibres. Què més necessitava, un poema heroic? –perquè Catalunya estava mancada del poema heroic, aquest que després buscaran amb el comte Arnau–, doncs, intenta escriure el poema heroic de Catalunya, que resulta dolentíssim. Així, l'un darrere l'altre, tots els instruments d'un moviment al servei d'un ideal.

Monument a Milà i Fontanals, a la rambla de Vilafranca del Penedès. Foto: Fèlix Masachs.

En tots els seus intents, Pelai i Briz segueix estèticament els models del romanticisme historicista, i en totes aquestes empreses, a la vegada, és un home amb una manca absoluta de rigor. Per tant, és absolutament criticat en totes les empreses que fa. Fins i tot els mateixos crítics com Cerdà i Ixart, que no seran importants crítics de la restauració, critiquen durament la manca de qualitat, la manca d'altura de les obres que emprèn.

La segona represa del folklore a Catalunya és, doncs, purament divulgativa. La primera, per obra de Milà, entroncava molt amb el que feien els literats romàntics europeus, els estudiosos de la literatura a tot Europa, i és una obra de gran categoria en aquest sentit. En canvi, en la segona empenta, allò de què es tracta és de donar a la gent cançons perquè les canti, perquè les senti, perquè vibri. D'alguna manera aquestes cançons identifiquen un món rural idealitzat, que és el que a Pelai i Briz li interessa de posar en joc amb aquest instrument del folklore. S'adona que el folklore pot servir al moviment de la Renaixença, i s'hi aplica descaradament. A més a més, convenç també els altres perquè treballin en aquesta tasca. És un apòstol, convenç tothom perquè publiqui i faci allò. I convenç també en aquesta tasca els seus cunyats, Francesc de Sales Maspons i Labrós (que està molt vincultat amb aquesta casa: serà president de l'Associació d'Excursions Catalana, i després president del Centre Excursionista de Catalunya i un dels homes clau de la fusió de les dues associacions anteriors, per a constituir el Centre Excursionista de Catalunya, l'any 1891), i també la seva cunyada, Pilar Maspons i Labrós, que publica amb el pseudònim de Maria de Bell-lloch i que bàsicament es dedica a la recreació de llegendes i a narrativa de tipus popular, a més d'alguns reculls de menor importància.

Els Maspons –anomenaré així tot aquest grup familiar– ocupen el panorama del folklore a Catalunya, pràcticament fins als anys vuitanta. És una empresa relativament coordinada perquè, per exemple, Pelai i Briz es dedica fonamentalment a les cançons i les endevinalles, mentre que Francesc de Sales Maspons es dedica a les rondalles i Maria de Bell-lloch a les llegendes. Es reparteixen la feina d'alguna manera, una feina al servei del país, o, més que al país, al servei d'aquest determinat moviment que va esdevenint hegemònic de Catalunya, el moviment de la Renaixença.

Als anys vuitanta, o sigui, el tercer moviment, hi haurà un altre fenomen d'una gran importància que transformarà absolutament el panorama del qui és qui de la recerca folklòrica a Catalunya. És la implantació de la recerca folklòrica dintre de les associacions excursionistes. El 1876 es constituí l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques i el 1878 l'Associació d'Excursions Catalana. No són en absolut, en el seu començament, societats esportives, sinó que són societats d'inspiració catalanista i científica per damunt de tot, i que tenen una visió

Cels Gomis i Serdañons, soci del Centre Excursionista de Catalunya i destacat folklorista (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya).

patrimonialista del país, és a dir, de Catalunya. En el fons és una actitud de superació de la nostàlgia romàntica.

Em sembla recordar que Josep Iglésies encunyava una frase molt bonica que deia: «aquests joves excursionistes deixen de plorar pel país perdut i es posen a buscar al país allò que encara és viu». Es posen a cercar, doncs, des del seu art als seus costums, la seva llengua, totes les manifestacions que encara troben vives, i ho fan amb la voluntat de fer-ne un inventari. Només cal llegir els butlletins i els anuaris de les primeres associacions i dels primers anys del Centre Excursionista de Catalunya per a veure-hi la voluntat d'inventariar el país, de fomentar, recuperar i conservar aquesta cultura, molt més cultura que natura, encara que en aquells moments també es recullen dades botàniques, geològiques, etc., etc., de tot el país, a més a més, amb una voluntat molt positivista en aquest sentit, de recollir dades i informacions concretes, de recollir-les exactament i amb aquesta voluntat d'inventari de país.

La cultura tradicional, evidentment, entra dins la voluntat d'inventari de les associacions excursionistes. Hi entra, sobretot en el cas de l'Associació d'Excursions Catalana, on això és més clar des del començament. L'Associació d'Excursions Catalana té un gran impulsor en la figura d'un excursionista que jo crec que algun dia s'haurà d'estudiar, dedicar-li una investigació per l'interès que té en si, la figura de Ramon Arabia i Solanas. Arabia és un declarat impulsor d'aquesta empresa. Ja en l'Anuari de l'any 1882 apareix un primer recull de cançons catalanes fet per tres socis de l'entitat, que són en aquells moments Josep Cortils i Vieta, Cels Gomis i Vicenç Plantada i Fonolleda, noms nous en el panorama de la recerca folklòrica a Catalunya.

Posteriorment, el 1884, dins el marc de l'Associació d'Excursions Catalana, es començarà a publicar una Biblioteca Popular de caràcter folklòric que després, a partir de 1885, passarà a ser com un òrgan d'expressió del grup Folklore Català, fundat dins la mateixa associació, que publicarà vuit volums fins a finals de segle, i que és, sens dubte, la més important biblioteca folklòrica catalana del segle XIX.

A partir dels anys vuitanta, per tant, hi ha una nova generació de folkloristes, vinculats fonamentalment a les associacions excursionistes, encara que no tots ells d'una manera especialment activa. Tenim el cas, per exemple, de Pau Bertran i Bros, que és soci de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, però no és un home especialment actiu en el camp de l'excursionisme, almenys fins on abasta el meu coneixement de la seva figura, i el mateix podríem dir de Sebastià Farnés, que, tot i que la seva obra es desenvolupará dins el segle vint, treballa també en aquest final de segle.

L'excursionisme pren el relleu de la recerca folklòrica. Podríem dir que d'alguna manera institucionalitza allò

que fins aleshores havia estat inspiració d'una voluntat romàntica de dos romàntics joves dels anys quaranta, que després havia estat una empresa patriòtica en mans dels Maspons, i que ara continua essent una empresa patriòtica, però a mans dels excursionistes adquireix un aire infinitament més positivista.

A partir d'aquest moment es produeix un compromís que serà sempre present en la història del folklore a Catalunya, encara que a la pràctica se salvi de complir. És el compromís entre la inspiració patriòtica de la tasca, que malauradament és la que domina en última instància, i un rigor metodològic com el que donà matèria a la Folkloric Society, del positivisme, els reculls de material, el recull de dades ben fet, sense alterar-les, donant-ne sempre les indicacions de procedència i establint les confrontacions que en aquell moment s'establien.

Un pont entre aquestes dues generacions, entre el grup dels Maspons, la propaganda al servei de la Renaixença i aquests excursionistes positivistes compromesos amb una idea de pàtria més dinàmica i més inventariable, serà precisament la figura de Francesc de Sales Maspons i Labrós, per una doble raó: per una banda, pel seu paper institucional dintre de l'excursionisme, o sigui, en una posició evidentment avantatjosa en aquest sentit i, per l'altra, perquè Maspons, que és un home que en un principi, impulsat per Pelai i Briz, comença a recollir rondalles amb una voluntat obertament patriòtica i no li fa res de dir que retoca les rondalles perquè quedin més boniques de com surten del poble, perquè la llengua nostra brilli més (la llengua és l'empresa comuna més important que hi ha en el moviment de la Renaixença), pel fet de ficar-se dintre les fonts i l'estudi de la rondallística, que és una de les branques que arran dels estudis de mitologia comparada ha tingut un desenvolupament científic més important en tot el folklore europeu del dinou, Maspons comença a rebre embats dels folkloristes europeus, que li exigeixen un rigor metodològic, que li exigeixen acordarse a una metodologia positivista, un rigor en els seus reculls, una fidelitat a les paraules del narrador, una documentació de les dades que dóna, una erudició per a poder establir una confrontació, poder comparar les rondalles que ell recull, amb altres rondalles catalanes o d'altres països. Maspons rep aquestes influències i això li provocarà una certa evolució molt tímida, que mai no satisfà del tot els folkloristes europeus, però que li permet ser una mica més homologable de cara enfora que no pas amb els reculls que feia amb la seva germana i el seu cunyat, en els seus primers reculls. De cara als joves folkloristes excursionistes, els donarà una certa presència adequada, tant pel que fa al seu paper institucional com religiós.

Dels anys vuitanta fins a final de segle, i jo diria dels anys vuitanta fins a la guerra civil, el folklore estarà fonamentalment en mans de l'excursionisme, és a dir, hi haurà altres empreses, però, on manté una continuïtat, una presència i una activitat constant, és sempre dintre de l'excursionisme, singularment en el marc del Centre Excursionista de Catalunya, però també molt important en els diversos centres comarcals que van sorgint a la fi del segle passat i a principis del present per tot el país.

Evidentment, hi haurà empreses i personalitats que no deuen la seva inspiració a la tasca del Centre Excursionista de Catalunya i hi haurà altes i baixes del Centre i d'alguna altra institució excursionista, com també hi haurà empreses que no neixen dintre del moviment excursionista, però d'alguna manera sempre hi mantenen alguna vinculació. L'excursionisme és l'eix constant, no diré que sigui la manifestació més important, ni de bon tros, de la recerca folklòrica a Catalunya fins a la guerra civil, però mentre els folkloristes van creixent i fent la seva obra, o desapareixent, van fent una activitat més o menys contínua, pel que jo he pogut observar.

Aquest final de segle, per a concretar això que estic dient, es fan les obres més importants. Són obres que cauen en mans de folkloristes que no són només estrictament excursionistes. Hi ha el cas de Cels Gomis, que és l'home més vinculat directament amb el Centre Excursionista de Catalunya, però el cas també de Pau Bertran i Bros, que és un folklorista molt important, o Sebastià Farnés, que també estava en aquestes circumstàncies. Aquesta situació, com ja he dit, es perllonga fins a finals del segle, en què es produeix un canvi o modificació, no seria gaire prudent parlar de trencament, ni tampoc d'una solució de continuïtat, però en aquesta època es podria donar per tancat el que és la història del folklore a Catalunya, per a consolidar el que serà l'evolució dels estudis folklòrics a Catalunya, quan es publica l'últim volum de la Biblioteca Popular de Folklore Català, precisament l'any 1900, que és obra d'Oleguer Miró, un apotecari o metge de Manresa, un llibre que es diu *Aforística mèdica popular catalana comparada*.

Els anys 1900 i 1901 comencen a publicar Serra i Pagès, Serra i Boldú, i Aureli Capmany, que seran tres dels grans folkloristes de principis de segle a Catalunya. Té un interès molt gran que Serra i Pagès comenci la seva activitat com a folklorista, perquè serà la primera persona que intentarà fer una sistematització del folklore com a disciplina, amb uns programes, un sistema, un ordre de treball que permeti ser transmès com a tal disciplina, ser ensenyat i ser homologat amb altres disciplines, com d'alguna manera ho era ja en diversos països europeus; una empresa en la qual fracassarà, però que és important en el seu moment i que d'alguna manera podríem considerar que constitueix la consolidació d'aquest folklore que hem vist néixer i créixer durant aquest segle XIX.

He dit que presentaria algunes característiques del que ha estat el folklore a Catalunya durant el segle XIX, i, al meu entendre, durant tota la seva història. Ho faré molt breument.

Per una banda, al llarg de tot el segle XIX hi ha un compromís amb una determinada visió de Catalunya, amb una determinada ideologia. És un compromís amb els postulats del moviment de la Renaixença, que és un moviment molt important, però únicament, en definitiva, un moviment intel·lectual, un moviment ideològic que arriba a esdevenir hegemònic i que fa triomfar una determinada visió de Catalunya i de la catalanitat: què significa ser català, com s'ha de ser català. Una visió que

Monument a Marià Aguiló i Fuster, al parc de la Ciutadella de Barcelona. Foto: Oriol Beato.

podríem qualificar de catòlica, historicista, ruralista i genèricament conservadora. Aquesta és la visió que triomfa i que, d'alguna manera, el folklore es compromet a transmetre també a partir dels seus reculls. Els reculls dels folkloristes ens transmeten contínuament aquesta visió d'unes formes de vida, una cultura tradicional, una visió filtrada, esbiaixada segons aquests criteris ideològics que són els del moviment de la Renaixença, però que seran els del catalanisme hegemònic durant tota la nostra història recent.

Per una altra banda, hi ha, com a característica general de la història del folklore a Catalunya, una precarietat científica. La recerca i el treball que es fa és molt precari científicament, exceptuant només l'obra de Milà, que és d'una altra altura, que cal incloure més dintre els estudis de la literatura comparada que no pas estrictament entre els estudis folklòrics. Milà és una figura de talla excepcional, tant en les seves *Observaciones...* com en tot el seu treball.

Exceptuant el cas de Milà, podríem dir que és un folklore en el qual el màxim interès científic que aconsegueix és únicament el respecte a la veracitat de les dades, que allò que es recull es traslladi talment com s'ha recollit. No hi ha mai un marc, un context teòric que orienti la recol·lecció dels materials, que se sàpiga què cal recollir, d'acord amb què, amb quins problemes, amb què es va a estudiar. En el fons el que es va a estudiar és aquesta idea preconcebuda, que mai no es demostra que existeixi, d'una cultura tradicional de la qual se seccionen artificialment determinades manifestacions. Moltes coses pertanyen a aquesta cultura tradicional, i altres no, i no hi ha mai un marc teòric dintre del qual recollir i interpretar aquestes dades. Moltes vegades aquestes dades es recullen per elles mateixes com si fossin bolets, d'una manera fragmentària, i això fa que moltes vegades siguin de molt difícil reutilització, posteriorment. Això, en part, es deu al mateix fracàs del folklore com a disciplina científica. El folklore europeu també fracassa d'alguna manera com a disciplina científica a partir d'una certa revolució funcionalista dintre les ciències socials, revolució que no hi ha manera de dur a terme en el camp del folklore.

Aquesta precarietat científica és deguda en gran part també al compromís patriòtic del folklore, i, per altra banda, al fet d'alguns problemes d'institucionalització del folklore a Catalunya, que potser li impedeixen també de professionalitzar-se i, per tant, d'entrar en contacte amb altres tradicions europees en aquest mateix sentit que potser haurien permès una certa evolució. Aquest mateix compromís, l'anunciava Arabia i Solanas en el pròleg de la ja esmentada *Miscel·lània Folklòrica,* quan deia que totes les discrepàncies que hi ha entre els autors del llibre se subsumeixen dintre l'ideal catalanista. És molt interessant de comentar que en aquest llibre hi ha autors d'una ideologia tal com, per una banda, Almirall i Gomis,

i, per un altre costat, per exemple, Carles Bosch de la Trinxeria. És molt difícil de col·ligar tot això. Arabia i Solanas deia, el subjectivisme d'alguns, al·ludint als més afectats per les idees pairals i el conservadorisme, i l'esperit crític dels altres, al·ludint més a Gomis i Almirall, sens dubte. Doncs, això, se subsumeix tot dintre de l'ideal catalanista, que no era neutre, era l'ideal de la Renaixença. No era el de Gomis, per exemple, no era el d'Almirall, en absolut, encara que acabi cedint d'alguna manera davant el moviment de la Renaixença i anant a presidir els Jocs Florals, però evidentment era perdedor en el context en el qual havia triomfat una altra opció de catalanisme.

Una altra característica també constant en la història del folklore a Catalunya és la manca d'institucionalització. No arriba a institucionalitzar-se del tot o ho fa d'una manera feble, en tot cas. Quines institucions té, el folklore, a Catalunya, al llarg de la seva història? El Centre Excursionista de Catalunya no és una institució que pugui acollir d'una manera permanent una disciplina científica. El Centre té molta importància en el naixement de les tradicions científiques de la Catalunya del segle XIX, en un moment de no institucionalització, però després, amb la Mancomunitat de Catalunya, ja són altres institucions les que agafen el relleu del Centre, la mateixa Universitat de Barcelona va acomboiant les grans disciplines científiques.

Hi ha un intent d'institucionalització de la recerca folklòrica a la Universitat, amb l'Arxiu d'Etnografia i Folklore de Catalunya, que es funda el 1915 a la càtedra de Tomàs Carreras i Artau, que tampoc no reïx com a tal. En definitiva no es funda dintre la pura estructura universitària, sinó que es funda una mica al marge, com una cosa adscrita a la Universitat, però que no forma part dels seus plans d'estudi, i diria que és un intent voluntarista personal de Tomàs Carreras i Artau i Josep M. Batista i Roca, fonamentalment, que després, amb la reorientació d'uns i altres, s'anirà deixant i no arribarà tampoc a constituir una institució.

Per a mi, no hi ha una institucionalització, això que ara en diem el *hard* del folklore, una institucionalització «dura» del folklore a Catalunya, sinó que va malvivint com arrapat a una o altra institució, per exemple, amb els diners de Rafael Patxot quan institueix l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, la Masia Catalana, el Llegendari. Però totes aquestes coses no són institucions pròpiament dites.

D'altra banda, un es pregunta, qui podia portar les regnes del folklore a Catalunya? Qui hi havia al darrere que fos capaç de provocar una institucionalització, de dotar-lo d'aquest prestigi? Potser la figura més clara en aquest sentit en el segle XIX havia estat Milà i Fontanals. Però Milà, per altra banda, com deia un dia Joaquim Molas, estava absolutament lligat a la Universitat per uns plans d'estudi escleròtics, no hi havia manera d'introduir-hi cap innovació en aquest sentit. D'altra banda, Milà era un home molt rigorós, a qui costava molt d'introduir cap innovació també en la seva docència universitària. Docència que, a més a més, segons tots els testimonis de l'època, tota era pèssima, i tampoc no feia que l'animés gaire a introduir innovacions en aquest sentit. Milà era un home que recitava de memòria les lliçons que feia molts anys que tenia apreses. Milà era incapaç de dur a terme una institucionalització del folklore que, d'altra banda, per a ell no deixava de ser una derivació dels seus estudis de literatura i un tema bastant tangencial. Qui més podia fer-ho, de la gent del dinou? Maspons, que era un notari i excursionista, i que el seu cunyat l'havia ficat en això? Doncs, evidentment, no. Maspons i la seva tasca institucional en el Centre Excursionista de Catalunya era una afirmació d'una tasca ciutadana, i també com a notari important de la Barcelona del seu temps. Per tant, era una figura de molt de relleu en el folklore català del dinou, i d'una volada teòrica que només Milà havia tingut abans d'ell. D'altra banda, era un propietari rural, de pagès, pubill d'una casa d'Esparreguera. Maspons, doncs, no centrava en el folklore la seva dedicació principal, i, a més, va morir jove.

Cels Gomis era un home d'una biografia absolutament apassionant i diversa, un home ficadíssim en embolics polítics de tota mena, que, a més a més, escrivia per raons diverses. Per a ell el folklore va ser una via, per una banda, d'anatematitzar el que ell considerava tota una sèrie d'errors populars, i de portar els homes pel camí del progrés i de la ciència, i, per una altra banda, una mena d'enamorament, que mai no acabes de veure clar en les seves obres, per aquell món de creences paganes i tot això que ell contraposava al catolicisme. Era fonamentalment un ideòleg que tampoc, per altra banda, no es guanyava la vida com a folklorista, sinó com a enginyer.

Serra i Pagès potser era la persona que més hauria pogut contribuir a institucionalitzar el folklore. Però la meva impressió és que tampoc no era un home que es dediqués principalment al folklore. Va arribar-hi tard, a una edat ben avançada de la seva vida, i era un home de dedicacions anteriors molt diverses i no crec que tingués tampoc la capacitat per a institucionalitzar el folklore. Diríem que el que va fer va ser intentar sistematitzar, però no per a institucionalitzar el folklore. A part que Serra i Pagès, malauradament, era un home extremament afecte a idees de la Renaixença; per exemple, no volia escriure amb l'ortografia normativa, i difícilment es poden casar aquestes idees amb la ideologia noucentista imperant.

En fi, t'adones que la cultura folklòrica catalana no es va institucionalitzar mai. Així com en països de l'est i del nord d'Europa el folklore ha tingut una llarga història acadèmica, a Catalunya ha quedat com una tasca més o menys intensiva en mans d'afeccionats, sense credibilitat científica, i servidora d'una determinada imatge de Catalunya. És una llàstima que el que hauria pogut ser una via autòctona d'accés a l'estudi de les nostres formes de vida, ens ha hagut d'arribar a la Universitat per la via d'una altra disciplina, l'antropologia, que, a més, ens arribava aquí per via exòtica, de la qual, d'alguna manera, tots els antropòlegs actuals hem estat fills, encara que hi ha algun precedent anterior en aquest sentit, ens arribava per la via de la persona que tornava de l'exili mexicà i ens portava una cultura totalment exòtica que feina ens ha costat d'adaptar per intentar que esdevingués un punt per a reflexionar sobre la realitat del país.

Voltant la serra de Prades

Joan M. Vives i Teixidó

La serra de Prades sembla, en principi, un bon indret per a recórrer en bicicleta. La suavitat del relleu i l'existència de pistes ens faciliten de fer-ho, però cal establir un itinerari que ens permeti conèixer els punts més característics. La proposta que us faig és una volta per la serra prenent com a punt de sortida i arribada la vila de Prades, prou coneguda per la seva plaça i la vermellor de les seves pedres. Des d'aquí, ascendirem cap a la serra fins als amplis plans del Pagès. La pista se'ns acabarà i continuarem a peu fins a assolir la mola d'Estat. Aquest cim és un indret encisador; la combinació de la roca amb l'herba i els pins conforma un bonic lloc i és una balconada cap a la vall del riu Brugent. Baixarem després cap al bosc de Poblet, que és qualificat com a paratge natural i hi és prohibida la circulació amb vehicles a motor. Realment; el bosc és la característica més remarcable de la serra. Finalment sortirem a la carretera de Vimbodí i ascendirem fins al tossal de la Baltasana, el punt culminant d'aquestes muntanyes; des del seu cim, tindrem una magnífica visió del sector occidental de la serra, de les planes de l'Urgell, Montsant, Prades, els Motllats i la serra de Colldejou.

En resum, ens trobem amb una sortida d'un nivell mitjà alt, ja que, si bé seguim pistes acceptables, en general, hi ha un bon tros a peu i un tram de camí difícil. En total hem de superar 1.033 metres de desnivell (989 en bicicleta) per a un recorregut de poc més de 45 km. Per a fer aquest itinerari cal comptar cinc hores i mitja, de les quals una mitja hora és a peu.

Així, doncs, començarem el nostre periple a la sortida del poble per la carretera que va cap a Vilanova de Prades i Vimbodí. Allà hi ha un petit parc i al costat trobem senyals del GR 7 i PR. Seguirem els senyals de GR i després tornarem pel PR. Pugem, doncs, per una pista formigonada que s'enfila entre xalets i pel costat del restaurant Racó d'en Manelic. Més amunt, la pujada se suavitza, passem pel costat de camps d'avellaners i arribem a una gran bassa, que voregem, tot entrant en una clotada. Passem el rierol i emprenem una pujada forta i pedregosa. Al capdamunt enllacem amb una pista transversal i a l'esquerra ens queda un xalet, força precari. Avançarem per la dreta i anirem planejant una estona, tot passant pel davant de les ruïnes del mas de l'Espasa; si ens girem, veurem unes grosses pedres, al damunt del xalet, on hi ha les coves d'en Perotis i la roca del Gringol. Aviat entreveurem la vall de Capafonts; comencem a circular per un terreny pla amb un tallafocs a l'esquerra (que segueix la carena). Veurem el pla de la Conca de Barberà, la serra del Tallat i el Montsec. La pista es bifurca uns quants cops, però tot va a parar al mateix lloc. Arribem a un rètol del Reus Deportiu que ens indica que som als plans del Pagès; deixem, a la dreta, el camí que va cap al mas del Gravat i Capafonts. Fem dues pujades pedregoses i trobem un collet amb una bifurcació. Seguim la pista de la dreta; la de l'esquerra es converteix en camí i dóna més volta. La pista que seguim es torna més dolenta i arribem a una carena, on se'ns ajunta, per l'esquerra, el camí que hem deixat abans. Cal deixar el camí que segueix la carena (tallafocs) i continuar baixant (a peu) cap a l'esquerra, per dins un bosc esclarissat, fins a retrobar el tallafocs. Arribem al

Cim del tossal de la Baltasana.
Foto: J. M. Vives.

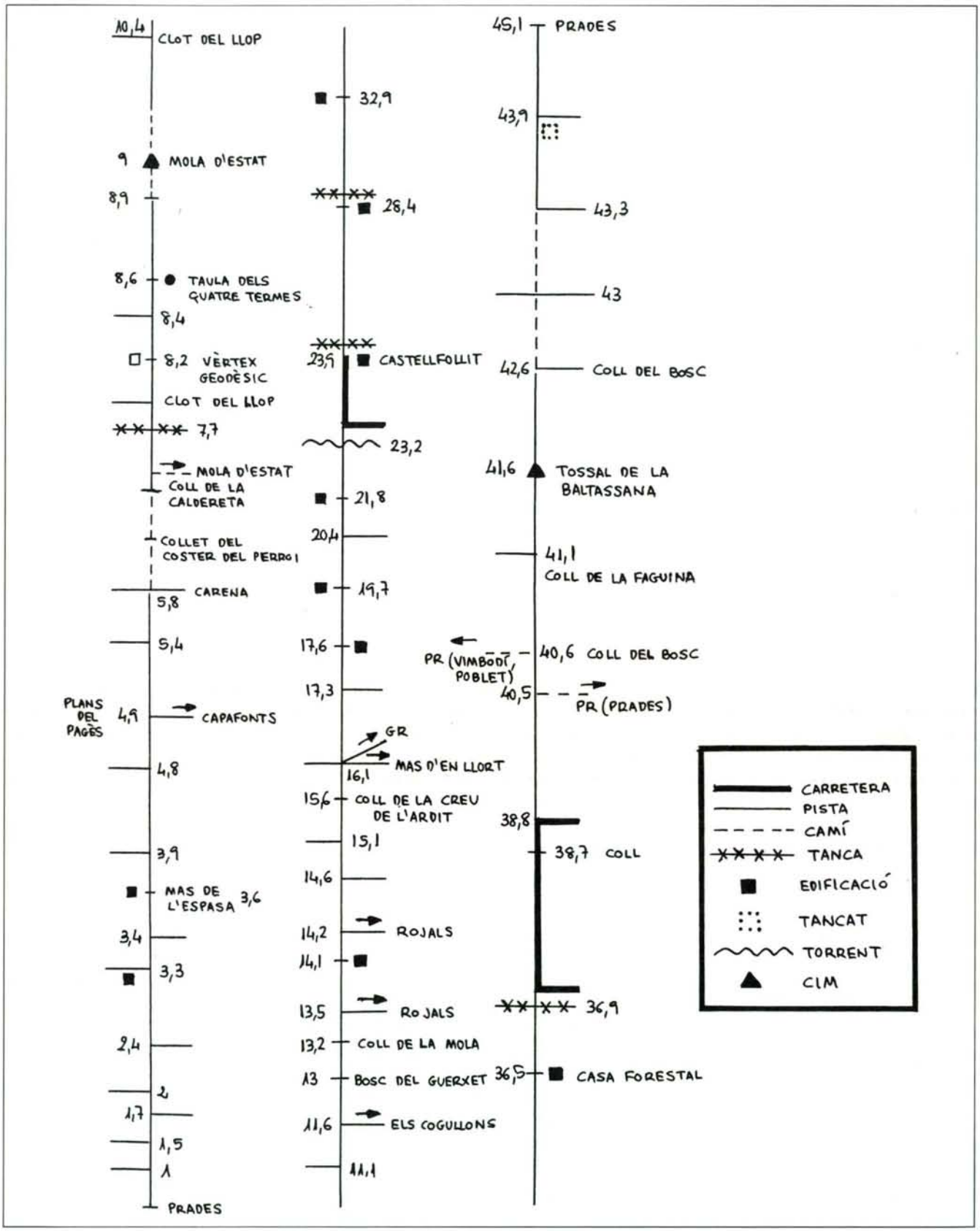

collet del Coster del Perroi i pugem un bony per a tornar-lo a baixar, entrant a l'alzinar. Anirem seguint la carena, per un corriol, a estones pedregós i fent petites pujades i baixades. A estones veurem els Motllats i la vall de Castellfollit. Al coll de la Caldereta trobarem una pista. Fem una pujada pedregosa i deixem el GR que puja cap a la dreta, anant molt més directament que nosaltres cap a la mola d'Estat. Més tard, la pista planeja i torna a pujar més suau-

ment. El bosc, de pi roig, és magnífic; vista de la vall de Castellfollit.

En acabar-se la pujada, ens trobem al Clot del Llop, un collet molt ampli on hi ha una capelleta de la Mare de Déu de la Misericòrdia i diferents indicadors. Continuem per la dreta (la pista es bifurca uns quants metres, però va a parar al mateix indret) fent una pujadeta una mica forta, que se suavitza ràpidament; hi ha algun tram de pedra. Passem pel costat d'un vèrtex geodèsic i la pista es bifurca; tirem a la dreta i arribem, poc més enllà, a la Taula dels Quatre Termes. En aquest indret es reunien els batlles de Vimbodí, Prades, Mont-ral i Rojals; una pedra de molí amb un pedró on hi ha el corresponent escut, encarat cap al seu terme, ens recorda el fet. Pugem una mica més i la pista s'acaba en una placeta; continua un corriol que ens situarà en el pla de la mola d'Estat. Des d'aquí, el panorama més remarcable és sobre la vall del Brugent, on veiem Capafonts, Montral, el pla dels Motllats, el mar, Montsant i el tossal de la Baltasana. Cap a l'altra banda veiem la vall de Castellfollit, Montblanc, el Tallat i el Montsec.

Tornarem endarrere fins al Clot del Llop i seguirem la pista que baixa suaument. En un revolt tancat trobem una bifurcació i tirem per la dreta; comencem una baixada forta, per una pista en molt bones condicions. Deixarem la desviació als Cogullons, que veurem més endavant, i arribarem a un tros planer, tot passant pel bosc del Guerxet i el coll de la Mola. Tornem a pujar i arribarem a una bifurcació; tirarem cap a l'esquerra (direcció a la Pena). La pujada s'acaba en veure una barraca. Passem pel costat d'aquesta barraca i baixem suaument deixant un parell de pistes a la dreta. Passarem pel coll de la Creu de l'Ardit, planegem tot vorejant la muntanya i arribem a una clariana on conflueixen quatre pistes. Continuarem per l'esquerra; la nostra pista baixa i aviat tindrem una gran visió panoràmica cap al pla en passar per sota una cinglera (i quan el bosc ens ho permet). Enllacem, en un revolt, amb una pista que seguim de pujada. Trobem unes ruïnes i passem un collet al peu d'una cinglera. Baixem per dins l'alzinar, passant per sota la cinglera; veurem la torre que hi ha al cim del turó de Sabaters. Més avall, l'alzinar dóna pas a la pineda. Trobem un parell de barraques i podem contemplar l'esvelta cresta del pic de l'Àliga. La pista és força bona i la baixada, constant. Creuem un rierol i trobem la pista asfaltada que puja a Castellfollit. Continuem pujant cap a l'esquerra i aviat som a la casa forestal i zona de picnic.

Casa forestal de Castellfollit. Foto: J. M. Vives.

La pista que continua està barrada als vehicles a motor i s'enfila, fent continus revolts, per l'obaga. Dins d'aquest magnífic bosc es respira una gran tranquil·litat. La pista, però, no és gaire bona i, a estones, és pedregosa. A poc a poc, anem guanyant altura; la pista no puja tan fortament i fa una llarga ascensió, anant a buscar la carena. En arribar-hi, trobem una barraca i un bon panorama cap a la plana; el contrast amb l'ufanós vessant per on hem pujat i el que tenim al davant és molt gran. La pista avança ara pel vessant nord de la serra; és força planera i està en millors condicions. Anem resseguint totes les inflexions de la muntanya i arribem finalment a una nova casa forestal. Una mica més enllà trobem la carretera.

Ara avancem per carretera, tot pujant fins a arribar al coll que separa les comarques de la Conca de Barberà i el Baix Camp. Una mica més enllà, trobem, a l'esquerra, la pista que ens portarà cap al tossal de la Baltasana. El primer tros puja una mica i el sòl és sauló, però aviat pugem més suaument i arribem a l'ampli coll del Bosc. A la dreta veiem un primer indicador de PR que serà el que ens portarà a Prades. De moment, ens enfilem fins al coll de la Faguina; continuem per la dreta i la pista fa una pujada molt forta (formigonada). En arribar al capdamunt, s'acaba el formigó i seguim la carena, per la pista, que ara és molt pedregosa fins a arribar a la caseta. Al cim conviuen amb aquesta edificació de pedra vermella, el vèrtex geodèsic i una taula d'orientació. Molt proper, mirant cap a Prades, veurem el petit promontori rocós on hi ha un penell amb la paraula «PAU». La vista panoràmica és àmplia i magnífica.

Tornem a baixar fins al coll del Bosc i seguim els senyals de PR. Baixem per un camí ample, molt pedregós. Creuem una pistota i continuem baixant per aquest camí pedregós que és el tram més difícil de l'itinerari. Arribem a una «placeta» on hi ha un roc. El camí baixa una mica més i ja trobem camps d'avellaners. Passem pel costat d'un tancat i deixem una desviació a la dreta que baixa a la carretera, que veiem des d'aquí estant. Avancem de pla per a passar una mena de collet i baixem per un terreny pedregós i descarnat fins a arribar a Prades, al costat mateix del punt d'inici de l'itinerari.

Pic del Portilló d'Oó

Josep de Tera

No he parlat fins ara de la vall d'Estós, tot i que la considero una de les més boniques del Pirineu, però no crec necessari entrar en detalls sobre aquesta vall, car amb tota seguretat és prou coneguda per tothom.

Potser, com a petit resum, podríem dir que hi ha condensat tot el que podem trobar en tot el Pirineu: hi ha petits racons herbats, ideals per a acampar-hi; grans perspectives, perquè la vall és molt llarga i oberta; fantàstics boscos; profunds engorjats amb espectaculars salts d'aigua; i tot voltat per cims de més de tres mil metres, amb la particularitat que tots són visibles, només el pic de Posets queda amagat des del fons de la vall.

Tot això només a la vall principal; és a dir, sense entrar en detalls de les valletes laterals, com, per exemple, la vall de Perramó o d'Escarpinosa, on trobem novament tots els elements esmentats abans, amb l'única excepció dels pics de tres mil metres, car en aquesta vall queden reduïts a dos mil nou-cents (el gran pic de Perramó, de 2.902, n'és el cim més elevat).

Amb aquest article vull descriure una fàcil ascensió a un cim de més de tres mil metres. De tota manera, no hem de confondre els termes, car, en dir fàcil, vull dir que no presenta cap mena de dificultat tècnica, però a la vegada cal tenir present que és una excursió forta, ja que en total haurem de pujar uns mil set-cents metres de desnivell, repartits en dues jornades en pujar; i en només una en emprendre el descens, i també hi trobarem una curta i inofensiva grimpada per una canal, situada a la part final de l'excursió.

Aquest fàcil cim és el pic del Portilló d'Oó, de 3.050 m, que queda situat al N de la vall d'Estós, i més concretament entre els pics de Perdiguero (a l'E), del qual resta separat pel portilló d'Oó, de 2.913 m, i el Cap dera Baco (a l'W), del qual resta separat per la bretxa del Portilló.

El portilló d'Oó és el pas que uneix la vall d'Estós amb la vall francesa d'Oó i, més concretament, amb el refugi del Portilhon.

La petita vall que baixa d'aquest coll, en direcció S, fins al fons de la vall d'Estós és coneguda com a vall de Molseret.

No cal sortir del refugi d'Estós per a assolir el cim, i aquesta fou la causa que va cridar-me l'atenció d'aquesta contrada.

M'explicaré una mica: en fullejar la guia del Centre Excursionista de Catalunya *Posets-Maladeta,* vaig adonar-me que no hi havia cap itinerari que pugés al portilló d'Oó directament des del pla de Turmo; els itineraris surten tots del refugi d'Estós i entren a la valleta de Molseret pel coll de Molseret.

Però el pla de Turmo queda situat exactament a sota mateix de l'esmentat portilló, per tant, és evident que per ací deu haver-hi l'accés natural al coll.

Aquests petits interrogants són els que m'inclinen a pujar una muntanya i no una altra.

Així, doncs, el pic del Portilló estava en «la llista», de cims a assolir i, a més a més, volia acampar en el bonic pla de Turmo, però per això havia de trobar un racó una mica apartat de la «intensa circulació» de persones que hi ha en aquesta vall del Pirineu.

Per a arrossegar la tenda per la llarga pista de la vall d'Estós cal escollir una època de l'any en què la calor ja no sigui gaire forta.

El primer cap de setmana de setembre del curt estiu del 1992 fou el moment escollit per a intentar pujar a aquest cim de la carena fronterera.

Haig de confessar que la sort va acompanyar-me durant aquests dies, perquè foren dues jornades d'aquelles en què no hi ha ni un sol núvol i, a més a més, un «airet» del nord havia netejat l'atmosfera i la temperatura havia baixat uns quants graus, però no arribava a ser freda. És a dir, les condicions eren perfectes per a anar a la muntanya.

Malgrat el pes de la motxilla, la caminada per la vall d'Estós no acostuma a fer-se feixuga, car els indrets per on camines t'absorbeixen de tal manera que arribes al pla de Turmo sense pràcticament adonar-te'n.

I menys aquesta vegada que, a més a més, estava concentrat observant el cim del Portilló d'Oó, ja que durant molta estona ell i tota la vall de Molseret són perfectament visibles.

Més o menys tenia una idea d'on podria acampar, car pensava remuntar una mica la vall de Molseret, amb la intenció de trobar-hi algun replà herbat, situat a prop d'algun torrentet o d'alguna font.

Disposat a trobar aquest indret, vaig arribar a la cabana de Turmo a les cinc i vint minuts de la tarda; i des d'allí vaig fixar-me en un petit replà que s'endevinava a sota mateix de l'espectacular doble salt de Molseret.

Vaig seguir el camí del refugi d'Estós fins a travessar el pont sobre el riu; allí vaig girar a la dreta per a seguir el camí vers el coll Ubago i el pic de Perdiguero.

Immediatament després cal travessar un petit pont de fusta sobre un impetuós barranc que baixa de la vall de Molseret.

Com a nota marginal vull fer esment que en aquest indret hi ha un gorg ideal per a fer-hi un bany a l'estiu; a més a més, queda completament amagat i apartat del curs general de la vall d'Estós.

Remuntant aquest barranc havia d'arribar necessàriament al replà que havia intuït des del pla de Turmo.

Així vaig fer-ho, seguint una mica de corriol que trobava els millors indrets per a esmunyir-se pel petit bosc que calia travessar.

Poques vegades la realitat supera la imaginació; però aquest cas fou l'excepció.

No m'esperava trobar un indret tan bonic. Efectivament, en l'indret intuït hi havia un replà, amb un sector completament pla i herbat, i amb l'impetuós barranc abans esmentat que el creuava.

Com que quedava lleugerament elevat sobre el pla de Turmo tenia una visió panoràmica fantàstica de la vall d'Estós, tant en direcció E com en direcció W. La punxeguda agulla de la Paül es destacava perfectament a l'W. Al sud podia gaudir de les tuques d'Ixea i de la vall de Perramó; i al N, és a dir, a sobre el meu clatell, tenia el pic de Perdiguero.

El pic del Portilló d'Oó era l'únic que mancava a «la festa», car la graonada de Molseret me'l tapava.

L'indret és situat aproximadament a 1.830 m, i des de la cabana de Turmo hi ha uns quinze minuts.

Normalment tinc mala sort a l'hora de plantar la tenda, ja que perquè l'indret és obac, o és tard, o el dia és curt, o fa mal temps, o pel que sigui, la qüestió és que quan tinc la tenda plantada, ja no hi toca el sol i, per tant, no queda altre remei que tancar-t'hi a dins. Però avui els termes s'han invertit: és força d'hora, el lloc és solell i obert a ponent... Així, doncs, aquesta vegada puc gaudir plàcidament de l'espectacle de veure transcórrer els minuts estirat en un prat d'alta muntanya, veient d'una manera totalment passiva com la claror es va retirant de les fondalades i com paulatinament les ombres es van allargant.

El poc desnivell que em separava del pla de Turmo fou, però, suficient per a estar força estona més a la claror,

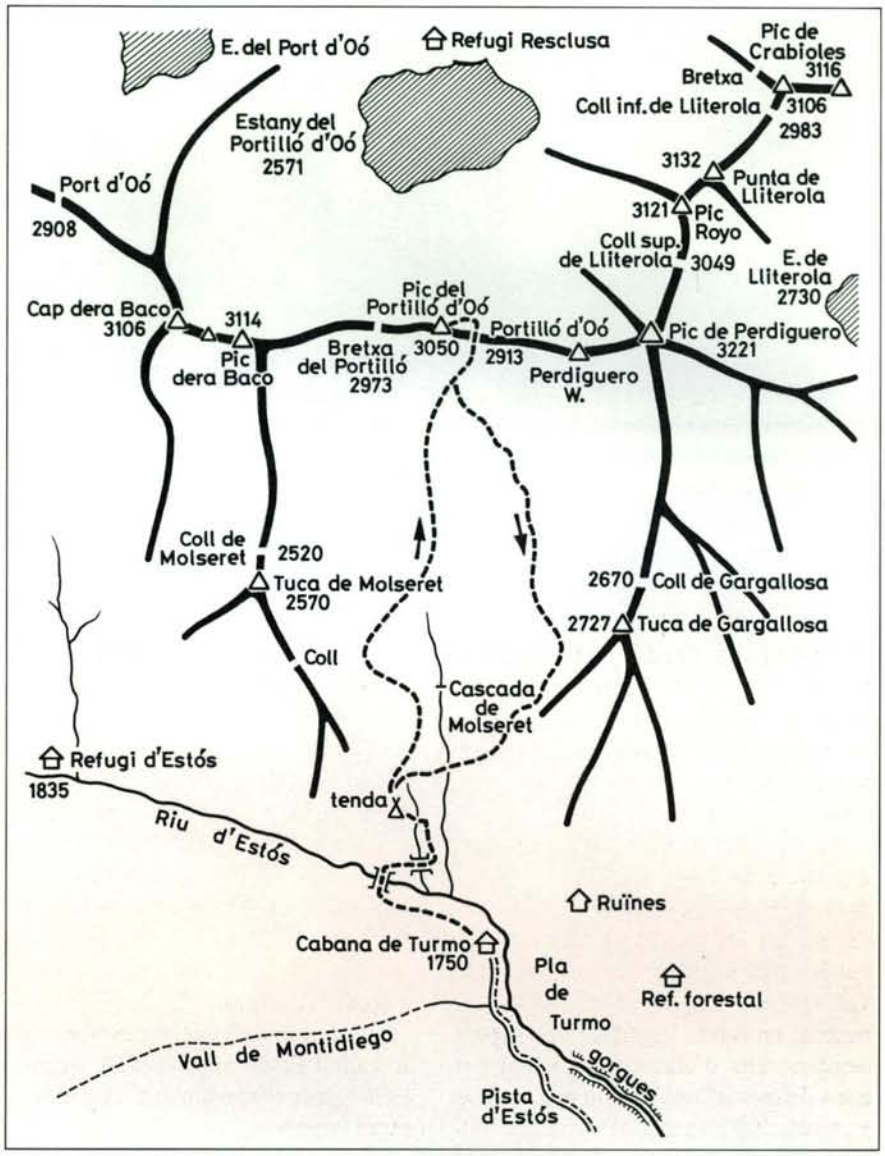

mentre l'esmentat pla restava ja a l'ombra.

Finalment l'ombra va arribar també a l'indret de la tenda, i la temperatura va baixar sobtadament; moment aprofitat per a fer el canvi d'indumentària i passar d'anar vestit de rigorós estiu a portar abrigalls més o menys d'entretemps. Però no tota l'estona vaig estar estès al sol; també vaig sortir a estirar les cames i a estudiar l'itinerari de pujada al cim.

També m'atreia l'espectacular salt d'aigua de Molseret, ja que aquest salt comença exactament a dalt de la graonada que sembla barrar el pas de la part alta d'aquesta vall, i curiosament és situat al bell mig de la paret rocallosa, dividint-la, doncs, en dues parts pràcticament simètriques.

Abans, en esmentar-lo per primera vegada, he dit «el doble salt de Molseret», i no és que hi hagi un salt seguit d'un altre; la duplicitat s'inicia exactament en el moment de despenjar-se; en aquest indret deu haver-hi probablement un bloc prou gran per a dividir el cabal en dos brancalls.

Però parlant encara de curiositats, també cal dir que l'esmentat salt no prové de cap estany, ni té cap mena de continuïtat dalt de la graonada; és un impressionant brollador penjat al capdamunt d'un cingle.

També cal fer esment del cabalós riu, al costat del qual estava acampat, perquè en un principi vaig suposar que era la continuació del salt de Molseret; però al cap d'una estona d'estar mirant i estudiant l'indret, va semblar-me que no era lògic que la continuació del salt fos aquell riu, ja que no s'intuïa el tall

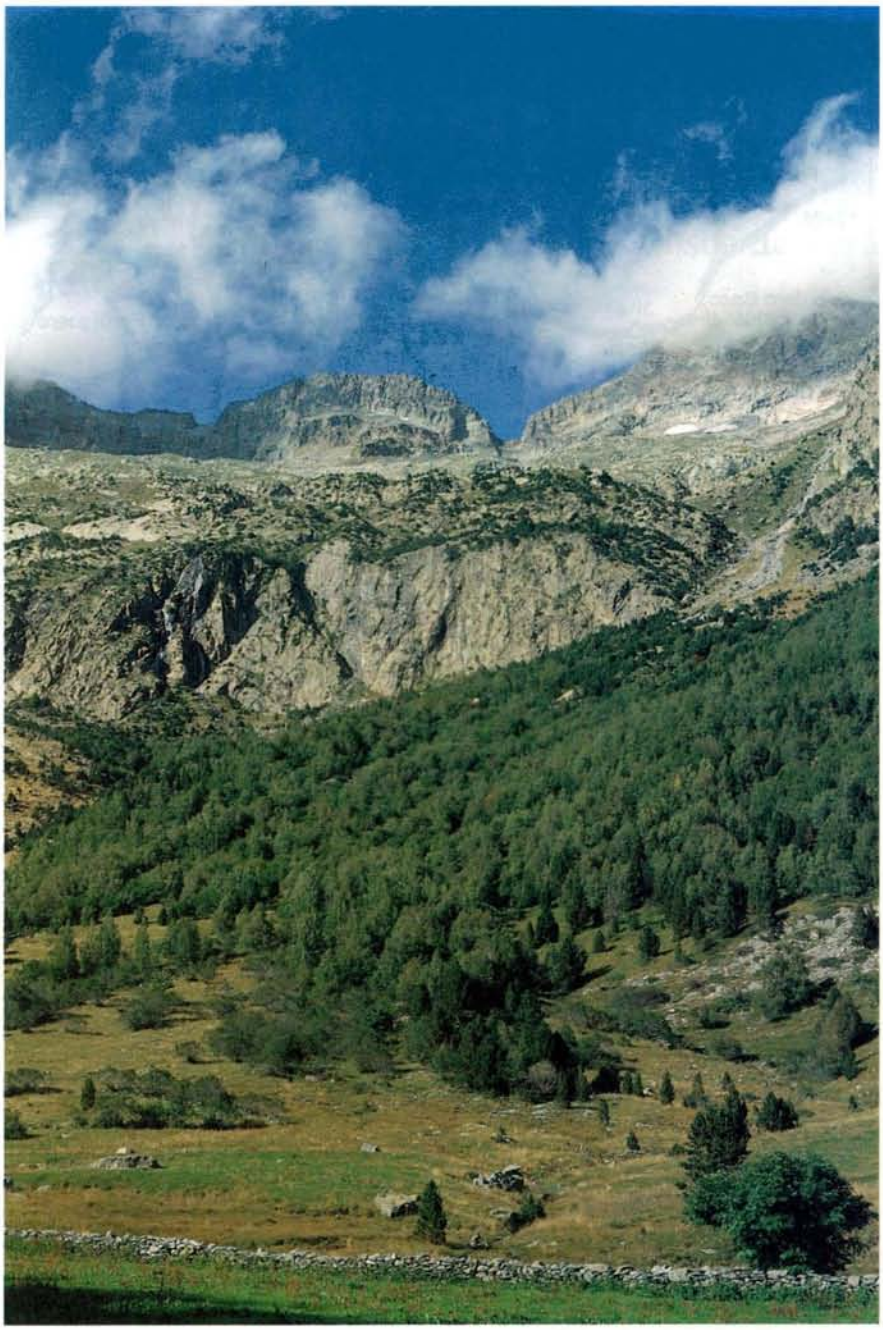

El pic del Portilló d'Oó des del pla de Turmo. Foto: Josep de Tera.

de la barrancada. Així, doncs, vaig començar a estirar les cames seguint el riu amunt, per veure per quins verals es ficava, i també per estudiar una mica l'indret a seguir l'endemà.

No va durar gaire, l'excursió: en menys de cinc minuts vaig trobar-me davant el naixement del riu. Així, doncs, aquest riu era un nou i important brollador que sortia de sota unes pedres, pràcticament al costat mateix de la tenda; mentre que el riu procedent del salt de Molseret seguia un curs situat una mica més a l'est.

Realment, cada racó del Pirineu té les seves sorpreses, i aquesta valleta de Molseret, les té en forma d'importants cursos d'aigua, no justificats en cap moment per la seva capçalera, car aquesta és curta, de forta inclinació i no hi ha cap gelera, i a partir de mig agost ni tan sols hi resta cap congesta.

A més de distreure'm mirant els cursos d'aigua, també havia de fixar-me en els millors indrets per a superar la graonada.

Aquesta gran graonada té dos punts dèbils, situats precisament a cada costat de la muralla rocallosa; imaginava que devia haver-hi un corriol i només es tractava de saber per quin dels dos extrems la superava.

Per la situació de la tenda, plantada al costat de ponent del salt d'aigua de Molseret, tenia més a prop aquest extrem de la graonada, però semblava més evident el pendent situat a llevant del salt.

Tenia, doncs, dues opcions per a pujar; l'una consistia a travessar el barranc just per sota del salt de Molseret, i l'altra consistia a continuar pel costat de ponent del barranc (vorera dreta), ja que, encara que l'altra es veia més evident, cap de les dues havia de presentar cap problema.

Aquest dubte només el podria resoldre l'endemà sobre el terreny.

Així, doncs, i després d'una plàcida nit, d'aquelles que a la muntanya aprofites per a contemplar els estels, que malauradament a la ciutat queden tapats per les diverses capes de contaminació, vaig sortir de la tenda a les set del matí disposat a assolir el pic del Portilló d'Oó.

Seguint les poques passes del dia anterior, vaig travessar el cabal d'aigua pel seu naixement i poc després ja em trobava pujant per uns pendents herbats que m'acostaven al peu del salt de Molseret.

Tot el pendent era ple de rastres de corriols oberts pel bestiar. Tot aquest seguit de corriols va decidir-me a superar la graonada pel costat de ponent.

A mesura que anava guanyant el desnivell de la graonada, els rastres de corriols anaven allunyant-se vers un baix collet situat a ponent, al peu de l'aresta de Molseret, i que comunica amb el refugi d'Estós.

Així, doncs, de mica en mica vaig trobar-me sense camí i immergit a dins d'un bosquet. Però, malgrat aquests petits inconvenients, el terreny no presentava cap mena de dificultat.

En quedar-me finalment sense cap camí, i no havent-hi ni una sola fita, vaig suposar que m'havia equivocat en escollir el vessant de ponent, i que amb tota seguretat el camí devia pujar per

l'altre costat; era qüestió, doncs, d'anar pujant i tard o d'hora acabaria enllaçant amb el camí correcte.

M'hauria agradat passar pel naixement del salt de Molseret, però aviat vaig adonar-me que això només seria possible si durant força estona m'apartava del sentit de marxa vers el N que necessàriament havia de seguir. Per això aquesta visita va quedar aplaçada per a una ocasió millor.

A una altitud de 2.300 metres s'arriba al pràcticament únic replà que trobarem durant tota la pujada. Només feia una hora i deu minuts que caminava i havia superat gairebé cinc-cents metres de desnivell; en el meu cas (car en absolut sóc un menjamuntanyes), això vol dir que el pendent és molt fort i que a cada pas guanyes més o menys mig metre de desnivell.

Des d'aquest indret la pujada al pic de Perdiguero per la cresta de Gargallosa sembla tan evident que durant una estona vaig estar temptat d'abandonar el pic del Portilló pel Perdiguero; però finalment va imposar-se la idea original.

Aquest replà queda tancat per una nova graonada molt més petita que l'anterior. Sense cap mena de dubte, l'indret més fàcil per a superar-la és pel costat de ponent, car consisteix a pujar per un regular pendent d'herbei, mentre que per l'altre costat hi ha una gran tartera.

Esperava trobar ací el camí, perquè l'indret era tan evident, que el camí havia de passar-hi necessàriament; però tampoc no el vaig saber trobar.

En arribar al capdamunt de la segona graonada hi ha un reduït replà situat a 2.500 metres d'altitud, aproximadament.

Des d'aquest indret es pot pujar còmodament al coll de Gargallosa, situat en la llarga carena que es desprèn del pic de Perdiguero, en direcció S.

Per cert, cal dir que el sol feia intents per sortir, però el gran volum del massís del pic de Perdiguero creava una àmplia zona d'ombra que ocupava precisament la coma per la qual anava pujant.

Del replà estant, el portilló d'Oó és ja molt evident, però situat encara quatre-cents metres més amunt; així, doncs, la forta pujada només donava esporàdiques treves. Afortunadament, els pendents d'herbei permetien esquivar les cada vegada més abundants tarteres, i unes petites congestes de neu trencaven de tant en tant la monotonia de la pujada.

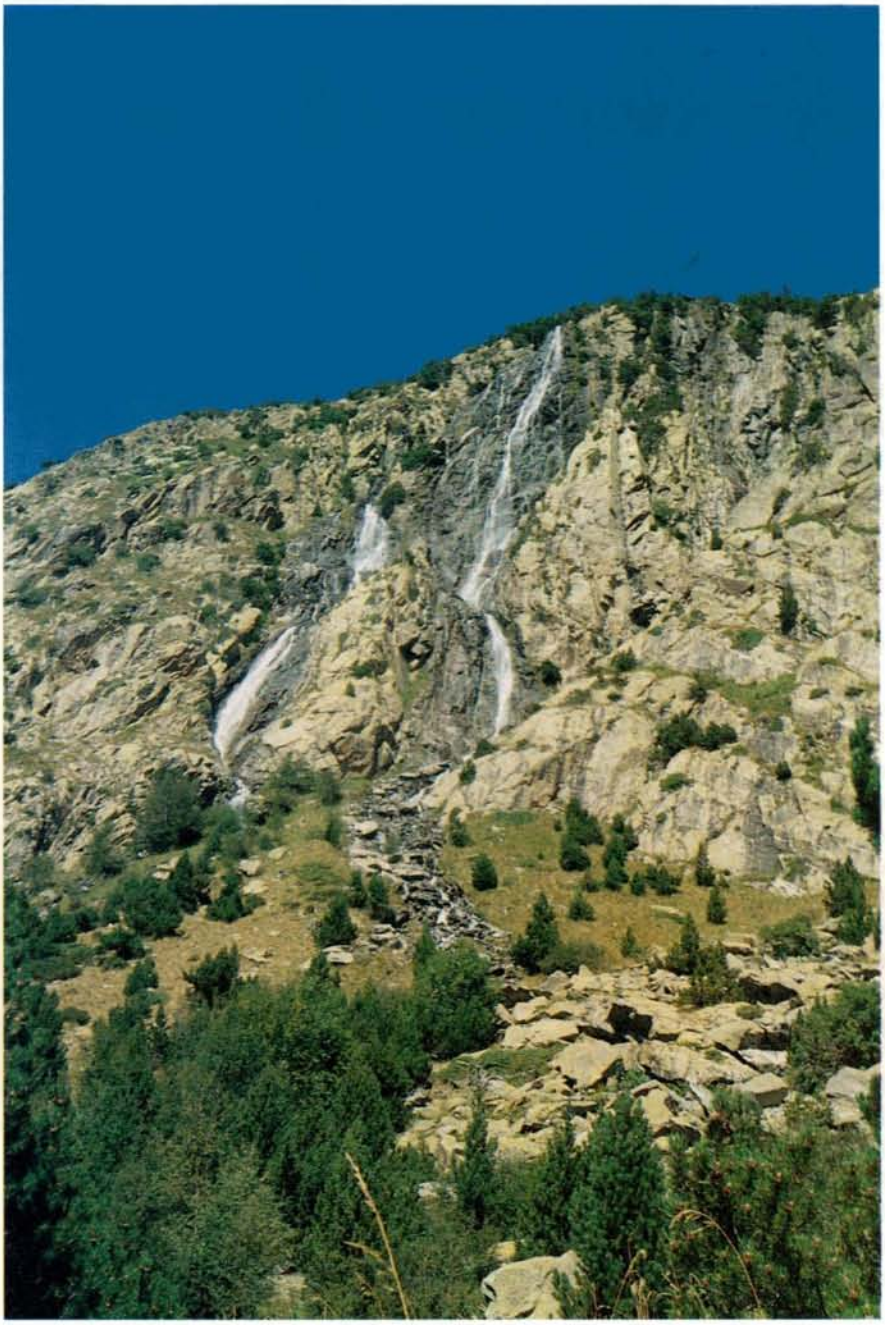

El salt d'aigua de Molseret.
Foto: Josep de Tera.

Finalment, a les nou i deu minuts i a una altitud de 2.680 metres, el sol va aconseguir superar la barrera del Perdiguero i va acaronar-me amb els seus raigs.

Amb el manual del bon excursionista a la mà, en aquest moment s'imposa sempre una parada una mica llarga, emprada bàsicament per a menjar el que normalment anomenaríem *esmorzar*. Jo no portava el manual a la motxilla, però, aquesta pàgina, la sé de memòria, i en aquest indret vaig posar-me a esmorzar i a contemplar l'itinerari de pujada final al cim.

Des del meu lloc d'observació no semblava gens fàcil de superar el desnivell que separa el coll del cim, però,

de totes maneres, no hi donava gaire importància perquè no es veia el vessant N, i allí podia haver-hi la canal esmentada en la guia del Centre.

El que realment imposava, i molt, era l'aresta W del Perdiguero, que queia sobre mateix del portilló d'Oó.

L'acaronament del sol va durar poca estona, car en enfilar la pujada final per l'esmicolada tartera del portilló vaig entrar novament a l'ombra.

En aquests indrets tan tancats, gairebé sempre privats de la claror del sol per la humida i impressionant paret d'un cim, et sents reduït al que realment ets, és a dir, a un minúscul ésser humà que, fatigosament, i malgrat l'hostilitat del lloc, va guanyant els metres que el separen de l'obertura total de l'horitzó en assolir el coll fronterer.

És el moment més esperat, deixant de banda l'arribada al cim, car fas tota la pujada amb el panorama a la teva esquena i, per tant, només pots gaudir-ne els instants en què estàs aturat. Val a dir, però, que la vista panoràmica que duia a l'esquena aquesta vegada era de les millors que podem desitjar: tota la vall de Perramó, amb les agulles i les tuques d'Ixea, rematades per la punxa del Turbó, com a teló de fons, i acompanyades, a més a més, pels pics de Vaticielles, Bardamina, les agulles de la Paül, Posets, Bachimala, Cap dera Baco, Castanesa, Baciver, Vallhiverna, la vall de Cregüenya, i tots els cims de la part occidental del massís de la Maladeta, començant per l'Aneto. Resumint, no calia buscar gaires excuses per a poder parar i contemplar aquest majestuós panorama.

Però tota aquesta vista va quedar automàticament multiplicada per dos en arribar al portilló d'Oó, de 2.913 metres d'altitud; primer pel gran estany del Portilló d'Oó situat a sota mateix del coll, però separat d'aquest per una trencada gelera, després per la visió sobre les grans planes de l'interior de França i, respecte als cims, cal afegir a la llista dels ja esmentats del vessant sud, els de Spijeoles, Gourdon, Gran Cairat, Lezat i Royo, per esmentar només els de més de tres mil metres.

Una vegada arribat ja al coll, va quedar clar, i ja sense cap mena de dubte, que no hi ha camí que hi porti, perquè no vaig trobar ni una sola fita en tot el trajecte i, més encara: dalt del coll, a part les restes d'un pal metàl·lic dels de la Reserva Nacional de Caza, no hi havia cap altre signe de lloc freqüentat. És a dir, el vessant S del portilló d'Oó és un lloc ideal per als que volem fer excursions per indrets solitaris.

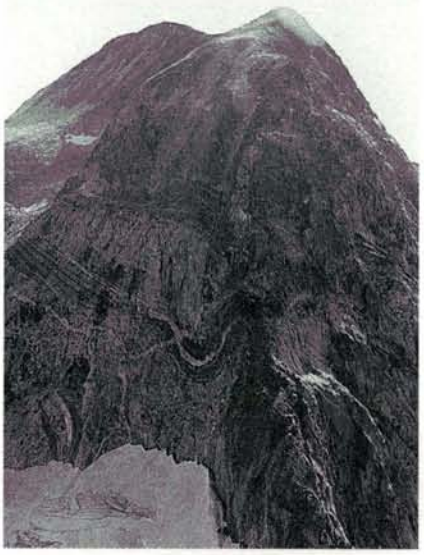

L'impressionant vessant nord del pic de Perdiguero, des del pic del Portilló d'Oó. Foto: Josep de Tera.

No passa el mateix amb el vessant N, car la proximitat del refugi situat al costat mateix de la resclosa que barra l'estany del Portilló fa que el circ d'Oó sigui un lloc molt freqüentat. Aquest refugi permet assolir fàcilment els dos ports de Lliterola (superior i inferior) facilitant la pujada al Crabioles, i al Perdiguero. El fet que per a assolir el pic del Portilló s'hagi de travessar una inclinada i clivellada gelera ocasiona que l'esmentat cim sigui també el menys visitat de la zona.

Una vegada arribada la descripció d'aquest itinerari al portilló d'Oó, crec obligatori dir i recordar que aquesta excursió fou realitzada el mes de setembre i no varen fer falta els grampons, però tinc diapositives del mateix coll fetes el mes d'agost del mateix any, i els grampons eren obligatoris. Sense anar més lluny, jo mateix els vaig pujar fins a l'indret de la tenda i allí es varen quedar en veure que no quedava ni gota de neu. Crec que aquesta és una consideració necessària per si aquest article incita algú a pujar al pic del Portilló d'Oó en unes altres dates.

Centrant-nos novament en el coll, cal dir que hi ha dues opcions radicalment diferents per a sortir-ne. Per l'E hi ha la difícil aresta W del Perdiguero, que del portilló estant sembla completament vertical durant tot el seu trajecte, mentre que en realitat hi ha un sector completament pla i a la vegada completament trencat; però la màxima dificultat d'aquesta aresta es troba immediatament després d'aquest sector, perquè una paret sobreplomada barra el pas. Hi ha dues maneres de superar-lo: l'una consisteix a fer un exposat flanqueig pel vessant N per tal d'arribar a una pedregosa i descomposta canal que et deixa pràcticament dalt de l'avantcim W del Perdiguero; però aquest flanqueig, val la pena repetir-ho, és molt exposat. L'altra opció consisteix a decantar-se al vessant S i escalar una paret, només una mica més fàcil que la sobreplomada que barra el pas.

Tota aquesta complicació per a sortir del portilló pel vessant E contrasta amb la facilitat de la sortida pel costat W, on, efectivament, hi ha una fàcil canal, lleugerament situada a dins del vessant N (ací sí que els francesos hi han posat fites). Aquesta canal, podem remuntar-la per una infinitat de racons, però, si volem escollir la variant més fàcil de totes, només cal que seguim la canal uns quants metres, per a decantar-nos ràpidament a la nostra dreta (hi ha fites) i assolir d'aquesta manera l'àmplia tartera final que hi ha al cim pel vessant N. Potser s'han de fer servir les mans només un parell de vegades. Si volem fer-les servir una mica més, només cal que remuntem íntegrament la canal; la grimpada durarà una estona més, però igualment assolirem el pedregam del cim.

Arribava al cim a dos quarts i cinc d'onze, només un quart després d'haver sortit del coll.

Però amb l'arribada al pic del Porti-

El portilló d'Oó, amb el cim a l'esquerra. Foto: Josep de Tera.

lló, de 3.050 metres, s'acaben les facilitats, fins i tot el cim pròpiament dit és una pedra pràcticament inaccessible, penjada en equilibri inestable sobre el vessant S. L'aresta que va vers la bretxa del Portilló i els cims d'Arlaud i Cap dera Baco, és força més complicada.

En una roca situada sota mateix de la inestable pedra summital hi ha clavada una placa en memòria de Jaume Brugueras i Badiella, del C.E. Terrassa, mort l'agost del 1982.

Ja he dit al començament que el temps fou esplèndid durant els dos dies de l'excursió. Ara, una vegada situat dalt del cim, vull tornar-ho a remarcar; la visió panoràmica es perdia perquè la vista ja no donava més de si. Com a exemple del bon temps que feia, puc dir que vaig estendre el mapa sobre una pedra per tal de situar alguns cims poc coneguts, i allí va quedar-se tota l'estona que vaig estar dalt del cim (pràcticament una hora) sense tenir cap necessitat de posar-hi algun pes al damunt perquè el vent no el fes voleiar.

No cal tornar a repetir el panorama, car pràcticament és el mateix de què podem gaudir des del Portilló. Només queda tapada la perspectiva sobre els pics de Crabioles i Malpàs (encara que el primer podria ser un bony que sobresortia per damunt mateix del pic Royo), tapats pel mateix pic de Perdiguero.

Quan un es lleva a l'hora que s'ha de llevar i camina a un pas normal, acaba arribant dalt dels cims a l'hora normal d'arribada dalt dels cims (entre les deu i les dotze del matí); per ser més exactes vaig estar a dalt del cim de dos quarts i cinc d'onze fins a cinc minuts abans de dos quarts de dotze. Durant aquesta estona els altres excursionistes que també feien horaris normals varen arribar als seus objectius: el Perdiguero estava ple de puntets que s'anaven movent; a vegades n'hi havia molts, d'altres en quedaven menys, però de seguida es tornava a omplir; dalt del pic Royo, també se'n veien, però ací hi arribaven molts menys puntets, suposava que eren puntets que ja havien abandonat el Perdiguero i es veien amb forces per a continuar vers el pic Royo. També varen aparèixer puntets

Els pics de Lezat i Cairat, des del pic del Portilló d'Oó. L'ombra sobre l'estany del Portilló correspon al pic de Perdiguero. Foto: Josep de Tera.

dalt del pic de Lezat; però no vaig saber distingir cap moviment dalt del Cap dera Baco; la llarga aresta que cal seguir per a arribar-hi ocasiona que els puntets hi apareguin més tard.

Dalt del pic del Portilló només va haver-hi un sol puntet; no va arribar-hi ningú més.

En contrast, hi havia la resclosa de l'estany del Portilló que era un seguit de puntets que anaven d'un costat a l'altre, així com la pujada al coll superior de Lliterola (totalment nua de neu); però cap puntet no va endinsar-se per la glacera del Portilló, i per aquesta raó vaig romandre sol dalt del cim.

Normalment podria acabar ací aquesta ressenya; però el fet de no haver trobat cap corriol de pujada em tenia intrigat, i per aquesta raó havia decidit baixar les graonades pel costat contrari al de pujada; és a dir, havia pujat a l'ombra de la cresta de Molseret, i ara baixaria a l'ombra de la cresta de Gargallosa; així, doncs, allargaré una mica més aquesta descripció.

Ràpidament vaig arribar novament al Portilló; moltes vegades em costa deixar aquests indrets, ja que amb només dues passes perds la meitat de la visió panoràmica, i més d'una vegada els he tornat a refer, per tal de contemplar novament tot allò que quedarà definitivament fora del meu camp visual; aquesta vegada vaig romandre una bona estona dalt del Portilló assaborint la vista panoràmica del bonic i gran estany del Portilló d'Oó i pensant a la vegada quant de temps estaria sense tornar-lo a veure.

Només arribat al peu de la pujada final del Portilló, vaig apartar-me de l'itinerari de pujada, per tal d'aproparme al costat E de la vall de Molseret. Molt aviat em vaig penedir d'aquella decisió, perquè tot aquell vessant és cobert per una incòmoda tartera, però no vaig voler rectificar per tal de baixar la graonada inicial per aquest vessant.

En començar la davallada d'aquesta graonada hi havia efectivament algun rastre de corriol, però en cap moment no compensava aquella mica de corriol, poc transitat i mig esborrat amb les caòtiques tarteres que havies d'esquivar més amunt.

Per acabar-ho d'adobar, el semicorriol continuava davallant directament vers el pla de Turmo; però jo havia de decantar-me vers la meva dreta per tal d'arribar a la tenda. Llavors vaig veure'm embolicat travessant uns aiguamolls coberts de vegetació i força entretinguts de passar.

En arribar a la tenda eren tres quarts de dues de la tarda i la gana començava a fer-se sentir.

La tenda, situada a ple sol, va quedar ràpidament plegada i col·locada a la motxilla, perquè es tractava d'arribar com més aviat millor a l'ombra d'un pi situat al costat del riu que passava per allí mateix, per tal de poder començar a menjar tot el que em quedava.

Finalment, a un quart de quatre començava la davallada definitiva per la pista de la vall d'Estós.

A vegades he provat de baixar directament de la tenda al cotxe per tal de menjar algun entrepà en qualsevol

Massís de Posets, des del pic del Portilló d'Oó. Foto: Josep de Tera.

poble de la vall; però haig de reconèixer que en aquests casos arribo al costat del cotxe molt més cansat que quan opto per fer un àpat al costat de la tenda, encara que aquesta solució m'obligui a pujar una mica més de pes a la motxilla.

A més d'arribar més descansat al final del trajecte, té un altre gran avantatge, perquè allargues l'estada a la muntanya gaudint d'un merescut descans estirat sota d'un pi situat al costat d'un riu, plaer normalment poc freqüent en els qui tenim la dèria de pujar muntanyes; en baixar més tard, ja no agafes la calorada de primera hora de la tarda i el temps que perds dinant a la muntanya és similar al que podries perdre parat al costat del cotxe; per tant, l'hora d'arribada final és aproximadament la mateixa.

Tot això és vàlid si fa bon temps; en cas contrari, només desitges arribar a baix com més aviat millor.

HORARIS

Del començament de la vall a la cabana de Turmo: 1 h 30 min.

De la cabana al pla de la tenda (1.830 m): 15 min.

De la tenda al portilló d'Oó: 2 h 30 min.

Del portilló al pic del Portilló d'Oó: 15 min.

Descens fins a la tenda: 2 h 10 min.

Observació: Si hagués baixat pel mateix indret de pujada, amb tota seguretat el temps de davallada hauria estat més curt.

El Mustang: el regne prohibit obre les portes

Elisabeth Vergés

Cada matí, no gaire més tard de les deu, l'aeroport de Jomsom dóna per acabats els vols. L'oficial de la Royal Nepal Airlines Corporation desa els plans de vol i tots els documents del dia en una carpeta. El seu ajudant plega les dues cadires i la tauleta de càmping que el seu superior ha fet servir de taulell de recepció, i tots dos abandonen la sorra del Kali Gandaki. El llit del riu ha servit de pista als avions, de magatzem a les maletes, de sala d'espera als clients i d'oficines a la companyia d'aviació.

El trànsit aeri queda suspès fins que, l'endemà, les primeres llums del dia permetin de nou el vol amb visibilitat, i a les deu, es tornarà a aturar. Aproximadament a aquesta hora, el sol comença a escalfar les àrides muntanyes a banda i banda del Kali Gandaki. Nua de tot filtre vegetal, la gran massa rocosa escalfada pel sol produeix un aire calent ascendent, i durant la resta del dia, les tèrmiques produiran turbulències que faran perillosa o impossible l'entrada aèria a la vall.

Tancat l'aeroport, pràcticament queda tancada l'entrada al Mustang; qualsevol altre mitjà de locomoció és a molts dies de marxa.

És en un d'aquests vols, procedents de Pokhara, que arriben a Jomsom els afortunats visitants de l'antic regne independent més alt del món, el país de Lo, més conegut per l'evocador nom de «regne prohibit del Mustang», format per un grup humà de llengua, cultura i religió tibetanes.

El regne prohibit comença a obrir-se: a partir de 1992, el ministeri de turisme del Nepal concedeix, cada any, un nombre limitat de permisos de tresc, sota unes condicions especials: s'ha de pagar 500 dòlars per persona i setmana d'estada. La visita s'ha de fer en petits grups, que han de contractar material d'acampada, de cuina, cuiners, portadors i cavalleries a una agència nepalesa. Cada grup ha d'in-

La gent del Mustang, de llengua, religió i cultura tibetana, conserven, gairebé intactes, totes les seves tradicions. Foto: J. M. Anglada.

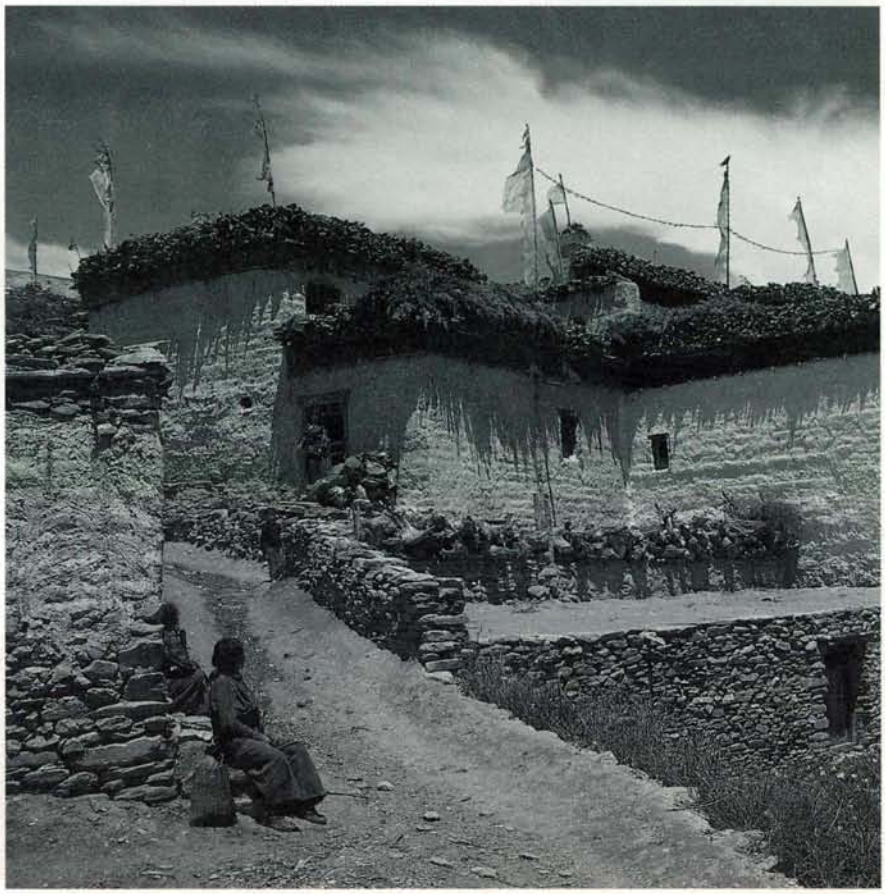

Els estendards d'oracions i la reserva de llenya, ben alineada als terrats, decoren la simplicitat de l'arquitectura tibetana. Foto: J. M. Anglada.

cloure un oficial de policia, que ha de fer d'enllaç en les relacions amb les autoritats del país, i vigilarà que siguin respectades les normes de visita a una àrea restringida.

La primera obligació de l'oficial d'enllaç, quan arriba a Jomsom, és presentar el grup a la policia. Un oficial comprova els permisos, i fa saber als visitants quin ha de ser el seu comportament en una zona que accepta i necessita el turisme, però tem que una excessiva influència estrangera posi en perill l'equilibri de la societat.

Recomana no comprar ni vendre, no fer regals ni acceptar-ne, mirar i no tocar la fauna i la flora, i adverteix l'obligació de tornar a passar pel destacament de policia, per registrar la sortida del districte i entregar les deixalles acumulades durant el tresc.

Un cop acomplertes totes les formalitats, el turista és lliure d'introduir-se cap al nord de la vall del Kali Gandaki.

Des de temps immemorial, els tibetans, treballadors, comerciants i viatgers, amb les seves caravanes d'ases carregats de llana i sal, van anar fent camí en aquest corredor natural entre el Tibet i l'Índia. A poc a poc, s'hi van anar establint. La visita als seus pobles, en paraules d'André Velter, «és la contemplació del viure i sobreviure d'una gent que es va instal·lar al marge de l'impossible.

D'una cultura que, a través dels segles, ha conservat gairebé intactes les tradicions, els gestos, les festes, les cerimònies, els vestits, els ornaments, la manera de cultivar, de construir, de ser i de morir».

De Jomsom a Lo Mantang, la capital, hi ha cinc dies de marxa per un camí ben fressat per segles de trànsit transhimalaià.

Cinc dies de pujades i baixades, per a salvar els obstacles d'una geografia abrupta: erosionades parets verticals que cal evitar, colls fins a 3.950 m, canyons, torrents i rius –tributaris del Kali Gandaki– que cal travessar.

Els rius més compromesos per la seva força i cabal tenen pont; quan no n'hi ha, el camí es dirigeix cap al lloc de menys risc. Llavors cal afrontar la remullada, el fred als peus, la inestabilitat de les pedres del llit del riu i fer atenció a la força del corrent; el cantar de les pedres que són arrossegades per les aigües turbulentes fa saber que el perill no és sols d'ofegar-se, és patir l'efecte «túrmix» de la força salvatge de l'aigua.

Pel camí, sempre al costat d'un d'aquests rius portadors de l'element indispensable a la presència humana, van apareixent els poblets.

En un univers extrem, on tot és groc, ocre o gris, l'aparició sobtada de la fantasia de colors d'una petita plana fèrtil sembla un miracle.

Un nombre infinit de petits camps, que adopten totes les formes imaginables, s'acoblen i entrellacen per a salvar desnivells i aprofitar cada pam de terra de conreu. A l'estiu, el verd intens dels camps d'ordi alterna amb el rosa i el groc d'altres cultius, cada parcel·la de color ben delimitada per murets de pedra seca, caminets, o canals d'irrigació.

En algun punt de l'oasi es troben el poblet i el temple budista. Damunt les senzilles formes cúbiques de l'arquitectura tibetana, els estendards d'oracions, plantats als terrats, tremolen al vent i infonen al poblet estàtic el tremolor dels miratges.

El camí va passant pels pobles: Kagbeni, Chusang, Chilje, Giling, Tsarang... Tots diferents de forma i dimensió, però tots acompleixen les mateixes constants: precedits per un grup de *chortens* pintats de blanc, gris i vermell, els colors de la secta budista majoritària al Mustang, apareixen un riu i uns cultius, un poble blanc i una *gompa* vermella.

Al final de cada etapa, un d'aquests pobles acull el campament dels caminants. Els tibetans, amb la seva natural disposició per als negocis, ofereixen algun lloc arrecerat per a instal·lar-hi el campament. A Tsarang, lloc habitual de parada abans de l'última etapa, damunt la porta d'entrada d'un pati rigorosament buit, hi ha un petit rètol que diu: «camping site».

La ciutat fortificada de Lo-Mantang, capital de l'antic regne independent més alt del món. Foto: J. M. Anglada.

Abans de passar el coll que inicia la baixada a la vall de Lo Mantang, cal fer, una vegada més, el gest tantes vegades repetit al llarg del camí: mirar enrere, riu avall; fer una ullada al mar de núvols que flota sota el cel límpid i amaga dos gegants de vuit mil metres. Sis mil cinc-cents metres més avall dels cims, el Kali Gandaki, en el seu camí cap als rius sagrats de l'Índia, passa enmig de tots dos: talla l'Himàlaia de nord a sud, i en resulta un dels desnivells més grans de la superfície de la terra.

El Mustang, veí del Tibet i tributari del clima sec i assolellat de l'altiplà, és poc afectat pel monsó, però en té un testimoni constant en aquesta cortina de núvols que fa invisibles, a l'est, l'Annapurna i els Nilguiris, i a l'oest, el Dhaulaguiri i el pic de Tukuche.

Si els núvols s'obren o s'aclofen cap a la vall, els cims apareixen triomfants, majestuosos, els cristalls de glaç resplendeixen al sol, i les arestes nevades es retallen, blanc sobre blau, en un cel impecable.

L'aparició dels monuments de gel, amb tota la seva grandesa, impressiona, és admirada en silenci respectuós. Tan sols els mecanismes de les màquines fotogràfiques amb els seus sons tècnics, eficients i indiferents, frivolitzen el moment màgic...

A 3.850 metres, una garlanda de banderoles votives anuncia un coll. L'últim. A l'altra banda de les oracions mogudes pel vent sempre present al Mustang, una ampla pista de fort pendent condueix a la «plana de les aspiracions». El final del camí: Lo Mantang, la ciutat fortificada, la capital del Mustang; residència del rei Jigme Parbal Bista –vint-i-cinquè descendent del rei fundador–, i de la seva esposa, la reina, procedent d'una aristocràtica família de Lhasa, sobirans dels 31 pobles i 5.000 habitants del país de Lo.

La capital, que durant segles va ser una ciutat activa i pròspera, ara acusa els efectes dels canvis socials i polítics dels seus veïns: per una part, el Nepal actualment fa la major part del seu comerç amb l'Índia per carretera; per l'altra, les autoritats xineses del Tibet han tancat la frontera al trànsit comercial i al bestiar del Mustang, que necessita les generoses pastures de l'altiplà a l'hivern.

Perdut el comerç i reduïts els ramats, només els queda l'agricultura, que tan sols cobreix una mica més de la meitat de les seves necessitats. Per a refer l'economia, les autoritats del Nepal han decidit autoritzar l'obertura al turisme, que ja feia anys demanava permís per a visitar aquest món aturat en el temps.

Com arreu del país, a la capital les construccions són fetes de maons de fang cuit al sol: els temples, la muralla, les cases benestants, les senzilles i el palau reial, un gran edifici de quatre pisos.

El rei, com tots els seus veïns, a la planta baixa de la casa hi té les cavalleries i les collites que s'assequen al sol, i al primer pis, la cuina, lloc de reunió de senyors i servidors. Les parets de la cuina exhibeixen, ben arrenglerades,

Un chorten al mig del camí indica la proximitat d'un poble, d'uns cultius, i del riu que fa possible l'existència de tots dos. Foto: J. M. Anglada.

les lluents olles i cassoles d'aram i llautó.

El paviment del palau, com el de totes les cases, és fet de terra fina ben trepitjada. Si es vessa el te reial, es forma un bassalet de fang.

Els carrerons estrets i laberíntics, les característiques finestres de fusta tallada, les cases presidides per amulets i banyes de be, protectors contra els mals esperits, contemplen els seus habitants fer la vida i les activitats ancestrals: la gent que va i ve del camp, de la font, del molí; la quitxalla que juga, els més menuts a l'esquena d'una germana no gaire més gran. Duen la roba i les cares molt brutes i els cabells se'ls aguanten drets de tan greixosos, però riuen i observen el seu món amb ullets maliciosos. Feliços. Fills d'una societat alegre i lliure, en la qual les dones també tenen la paraula.

La duresa del clima i el cicle de les estacions ritmen la vida, centrada en el treball, la pregària i la contemplació.

En totes les activitats reciten incansables el mantra Om Mani Padme Hum, la fórmula sagrada que intensifica el poder espiritual. La murmuren, la giravolten dins els molinets, la graven sobre palets que apilonen a centenars sobre murets de pedra, i l'escriuen sobre les banderoles perquè les llegeixi el vent. La repetició del so sagrat és la meditació de la gent senzilla. Per a l'estudi i la interpretació dels llibres sagrats, fan confiança als estudiosos dels monestirs.

A les llargues cerimònies, els monjos reciten els textos litúrgics amb veu greu i monòtona. A voltes, la celebració inclou sons de timbals, de campanetes, o posicions rituals de les mans. A l'hora del te, són servits al mateix lloc on oficien: pasten farina d'ordi amb el te tibetà –amb sal i mantega–, i en fan boletes que mengen amb aspecte satisfet i relaxat. Al temple, com al carrer, el quotidià i el sagrat van de costat.

El visitant, sigui o no persona de fe, no pot deixar de preguntar-se en quina mesura la presència occidental afectarà aquesta relació existent entre la societat, la seva terra i els seus déus; quines noves necessitats, potser inútils o negatives, crearà la presència de la modernitat en aquest escenari medieval.

La reflexió provoca sentiments contraris: en tot cas no es pot opinar per ells i decidir quedar-se a casa en nom d'una certa mala consciència. Els tibetans ja tenen experiència de nombrosos intercanvis culturals i accepten el que s'acosta, com dins d'un ordre natural. La població pressents canvis, els desitja i els tem. Alguns joves s'exilien a Pokhara i fins a Kàthmandu per estudiar. S'adonen que necessiten coneixements nous per a comprendre i afrontar el xoc del futur.

Potser no es pot fer gaire cosa més que acostar-s'hi amb molt de respecte, intentar comprendre els seus valors socials i espirituals, i aprendre'n, i esperar que cada visitant, amb les seves actituds, mostri el millor aspecte de la seva pròpia cultura. Om Mani Padme Hum.

Tres escalades a la Serranía de Conca

Josep Vidal Ponce

La província de Conca està dividida geogràficament en tres comarques naturals ben diferenciades, aquestes són: la Manxa, l'Alcarria i la Serranía.

És precisament en aquesta última on podem trobar un paisatge més muntanyós, sense que cap cim superi, però, els dos mil metres. El paisatge es caracteritza per tenir grans extensions de pinedes, abundància d'aigua en fonts, torrents i rius, i per ser orogràficament poc accidentat.

Malgrat aquesta afirmació, podem dir que Conca és un dels llocs que té més cingleres, anomenades en aquestes terres *hoces*. De tots són conegudes les famoses *hoces* del Xúquer, del Huecar i del Gritos, llocs molt concorreguts pels escaladors que fan de l'escalada esportiva una de les seves finalitats. Altres *hoces,* com la de Beteta o els cingles de Cañizares, encara estan per descobrir.

Certament, Conca és un dels paradissos per a la pràctica de l'escalada esportiva de gran dificultat. Les seves parets no acostumen a sobrepassar els quaranta metres, però també és mereixedora de tenir-la en compte per les seves parets més agrestes i de més alçària que no són tan conegudes. Les vies que contenen també són d'unes característiques molt diferents; així, en el límit amb la província de València hi ha els Cuchillares de Contreras, amb una bona col·lecció d'agulles d'uns cent cinquanta a dos-cents metres. També en els límits amb la província de Guadalajara, és a dir, a l'alt Tajo, trobem

Ràpel a la torre de la Gitana.
Foto: Josep V. Ponce.

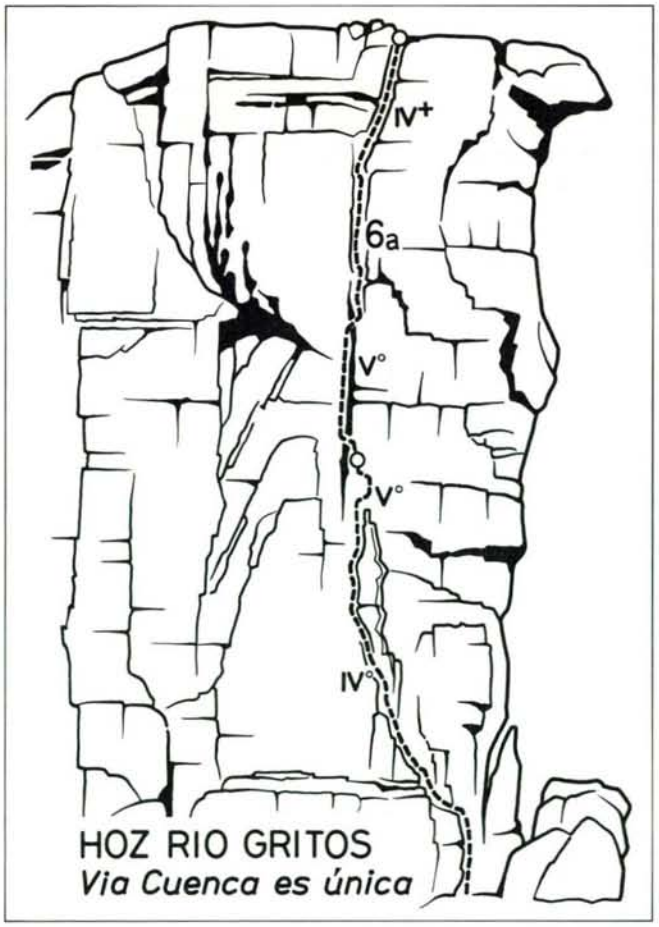

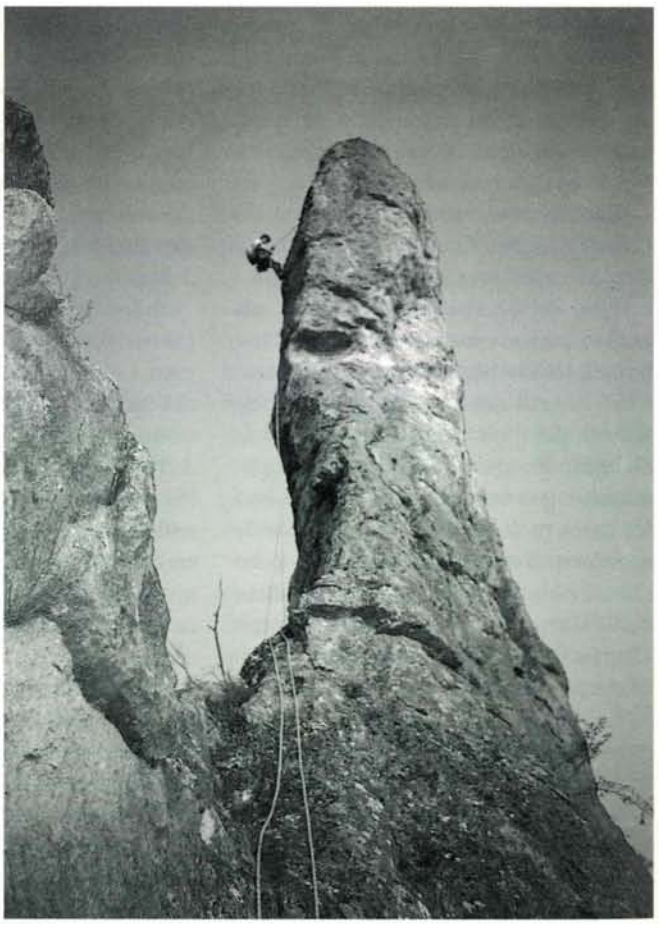

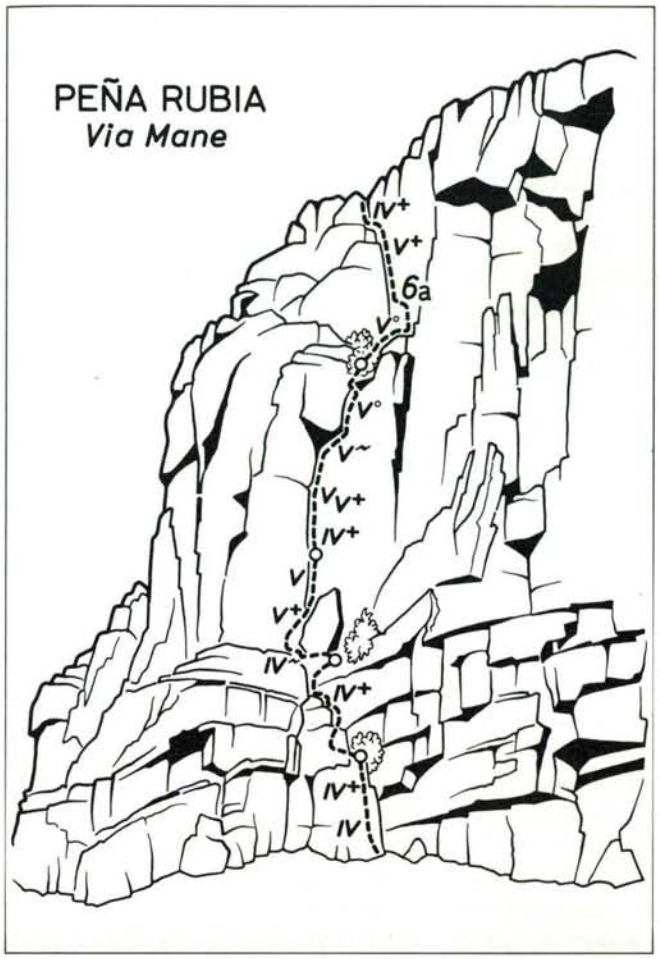

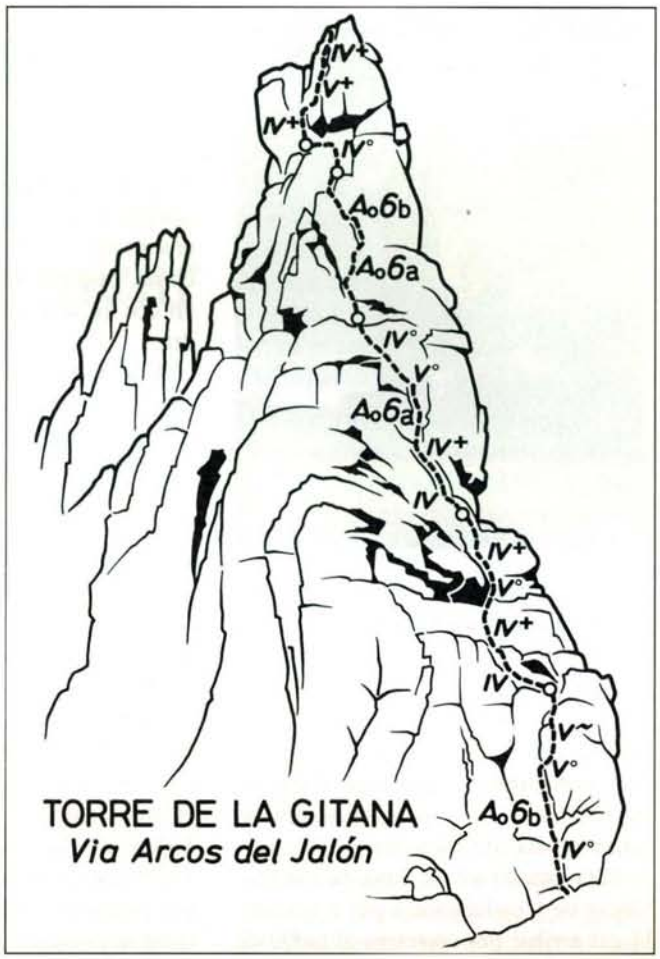

un conjunt de parets que van dels cent cinquanta als dos-cents metres, com, per exemple, la Torre de la Gitana, la Muela del Conde i Peña Rubia, entre altres. Malgrat tot, els escaladors de Conca diuen que l'únic que els falta és alguna *tapia* de més de dos-cents metres.

Un gran coneixedor de la zona és Daniel Guirles, un complet escalador que ha obert moltes vies en tots aquests sectors, vies obertes des de baix i d'unes característiques molt clàssiques, però ben assegurades.

A l'estiu de 1993 vaig tenir l'oportunitat de recórrer alguns indrets de l'alt Tajo acompanyat per Jesús de Las Heras, escalador local amb el qual tinc una gran amistat. La intenció era realitzar dues ascensions: Peña Rubia, a Solan de Cabras, i la Torre de la Gitana, a la vora del Tajo. L'altra ascensió de la qual vull donar notícia és el Pico de la Muela, situat a la *hoz* del riu Gritos, que, encara que no és ben bé a la comarca de la Sierra, val la pena de conèixer.

PEÑA RUBIA

Situats al conegut balneari de Solan de Cabras, la podem veure cap al nord. És una paret molt atractiva caracteritzada per la seva verticalitat, el color vermellós i pels seus grans díedres i esperons. Hi ha una gran creu blanca al cim.

Aproximació: Seguim el camí que puja per l'esquerra del riu (riba dreta) al mirador del rei Fernando VII i també al cim de la paret. Un cop a l'altura del peu de paret, fem una travessia cap a la dreta pel mig del bosc durant uns tres-cents metres.

Descripció tècnica: La via segueix el díedre més marcat a l'esquerra de la paret. Pugem per uns blocs fins a un gran arbre; després, per un terreny fàcil de blocs i díedres, fins a la R-2. Es pot accedir directament a la R-2 seguint el mateix díedre de l'esquerra, els darrers metres són difícils (V) amb passos de placa i xemeneia perfectament assegurats amb espits (40 m, V). Aquesta és una variant d'entrada de la via original i és la que he seguit.

Sortim per l'esquerra de la plataforma i pugem per uns blocs i una fissura que cal protegir amb *friends* (R-3, 25 m, V+).

Continuem pel díedre amb tendència a la dreta fins a un gran arbre, la qualitat de la roca és excel·lent i ben protegida (R-4, 45 m, V+).

Continuem cap a un sostret i després, per un díedre, cap a l'esquerra fins a arribar al cim (35 m, 6a); la reunió, la podem fer en el primer pi que trobem a uns quinze metres de la sortida.

El descens es fa per un sender molt marcat que baixa per una ampla canal a l'esquerra de la paret.

Via Mane, 1ª asc. 21-5-88, per Daniel Guirles i Luis Rodríguez.

Desnivell: 145 metres.

Material: 1 joc de *friends* i de fissurers.

Dificultat: 6a/Ao.

Horari: d'1 h 30 min a 2 h.

TORRE DE LA GITANA

Amb aquest nom es coneix una esvelta agulla d'uns cent cinquanta me-

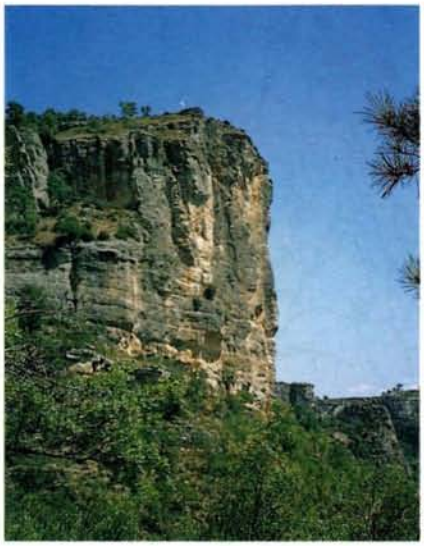

La paret de Peña Rubia des del camí del descens. Foto: Josep V. Ponce.

tres. Caracteritzada per tenir dues torres paral·leles i una gran finestra natural a l'agulla de l'esquerra.

Està situada a l'alt Tajo, ja a la província de Guadalajara, i per a accedir-hi cal arribar per carretera al poble de Peñalen i continuar per una pista en bones condicions que baixa al riu fins a un campament d'escoltes anomenat Campamento de la Fuente de la Teja. També s'hi pot arribar des de Poveda de la Sierra. En ambdós casos la pista forestal té uns deu quilòmetres.

Per a anar al peu de via només cal creuar el Tajo a peu. A l'estiu és possible, ja que duu poca aigua.

La via Arcos del Jalón segueix un característic esperó que mira al SE.

Descripció tècnica: Pugem per un petit díedre a l'esquerra de l'esperó, amb un primer pas molt difícil (6b/Ao). Fem reunió a 20 m. Continuem amunt i superem un desplom fissurat (R-2, 25 m, V). El tercer llarg és una placa molt ben assegurada; continuem per un díedre fàcil amb tendència a l'esquerra (R-3, 35 m, 6a/Ao). El pas clau de la via es troba en el quart llarg, un gran mur de dificultat molt mantinguda. Muntarem la reunió en una savina (R-4, 35 m, 6b/Ao). Continuem pel díedre de l'esquerra i fem una travessia en el mateix sentit fins al peu d'un altre díedre (R-5, 15 m, IV). Seguim aquest díedre, que té una petita finestra natural. Reunió en el cim de l'agulla (R-6, 30 m, V+).

El descens es realitza amb un ràpel de 25 m fins a un collet. Continuem desgrimpant per una vira marcada amb senyals blaus. Un segon ràpel de 40 m ens deixa a terra. En cas de dur una corda, podrem fraccionar aquest ràpel en dos en una savina i un pont de pedra.

Via Arcos del Jalón, 1ª asc. l'any 1983, per Daniel Guirles i Manolo Marchal.

Desnivell: 160 metres.

Material: actualment la via es troba totalment equipada.

Dificultat: 6b/Ao.

Horari: 2 h 30 min.

PICO DE LA MUELA

Està situat a la Hoz del Río Gritos i es pot dir que és el penyal més característic de tota la *hoz*. Per a accedir a la Hoz del Río Gritos cal anar al poble de Valera de Abajo per la carretera CU-712 només a 40 km de Conca. Aquesta *hoz* és una nova escola equipada totalment amb parabolts i *scellements* per a gaudir de l'escalada esportiva de dificultat mitjana. L'alçària de les seves parets no supera els cinquanta metres i he escollit el Pico de la Muela per ser la paret més impressionant de la zona.

Descripció tècnica: La via Cuenca es única segueix un marcat i aeri esperó. Comencem pel fil de l'esperó, passem al costat esquerre d'una gran llastra-gendarme per a després continuar pel fil. Es pot fer una reunió a 25 m, V. Continuem per un sistema de díedres que duen directament al cim (R-2, 25 m, 6a). El descens es pot fer rapelant la via o bé a peu per l'esquerra de la paret.

Via Cuenca es única. Equipada per dalt. 1ª asc. 26-8-89, per Josep V. Ponce i Mireia Delgado.

Desnivell: 50 metres.

Material: via totalment equipada amb parabolts. 16 cintes exprés.

Dificultat: 6a.

LLÀSTIMA!

Tant la via Mane con la via Arcos del Jalón van ser obertes des de baix en un estil i una filosofia diguem-ne «clàssics». Malauradament, persones sense escrúpols van fer-hi un reequipament nefast quan no era necessari, ja que el material que hi havia a la paret era de bona qualitat i, si més no, l'ús de tascons i *friends* permetia una òptima assegurança.

Cal denunciar aquests fets que desvirtuen l'essència d'una ascensió i, com en altres casos, fan un abús indiscriminat de l'espit i del taladre. Tot això sense demanar permís als seus autors, que, al capdavall, hi podrien haver donat suport o no.

Esperem que exemples com els esmentats no proliferin en aquests indrets, que crec que han de sobreviure a aquest «setge» del taladre i convertirse en el santuari de les poques parets de Castella-la Manxa per a la pràctica de l'escalada clàssica amb la seva petita dosi d'aventura i risc.

Per a col·locar ancoratges permanents d'òptima qualitat, com ara el parabolt i encara millor els *scellements*, ja tenen una infinitat de llocs que ho estan demanant a crits i que sí que permeten l'ús i l'abús, si s'escau, de ferros per a la pràctica de l'escalada esportiva, de la qual també sóc un defensor.

El quart llarg de la via Mane. Foto: Josep V. Ponce.

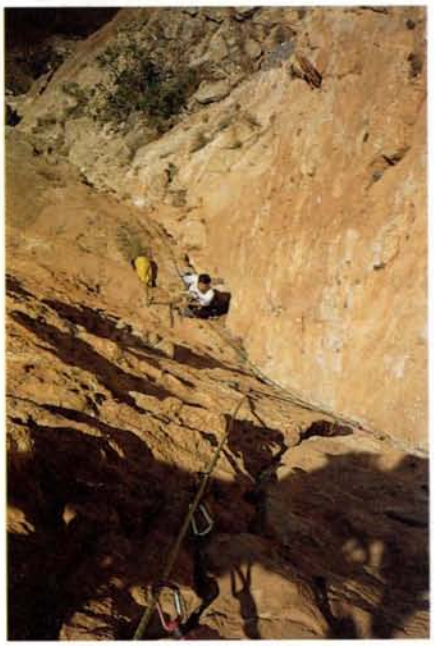

L'Amazònia: una complexitat difícil de comunicar

Sandra Martín Guillén

La soca d'un arbre gegant, una col·lecció d'insectes classificats per colors, un bosc simulat on plou i surt el sol, i que fa olor de terra mullada... L'exposició «Amazònia, l'últim paradís» és un dels muntatges més ambiciosos del Museu de la Ciència de la Fundació La Caixa. Inaugurada al juliol de 1993, l'exposició ha sabut barrejar la diversitat exagerada de la selva amb la varietat i quantitat de visitants encuriosits.

Per a Jorge Wagensberg, director del museu i un dels expedicionaris que van idear l'exposició, no és difícil trobar més d'una frase que resumeixi alguna de les moltes singularitats de l'Amazones: «la biblioteca genètica més gran del món», «una fàbrica d'innovacions»... Les diferents sales, ordenades dins d'un no-itinerari o circuit laberíntic, són plenes de pistes que condueixen les passes de qui hi entra. La premeditació del recorregut per a visitar l'exposició s'explica per la mateixa regla de desordre savi que governa la selva. El visitant pot admirar la disposició precisa del cau de les formigues més grosses del món mentre descobreix sorprès quants tòpics infundats s'han dit sobre l'Amazones, un territori deu vegades més gros que la Península Ibèrica.

«Amazònia, l'últim paradís» és fruit del recull d'informació fet durant dues expedicions a l'Amazònia, la primera en col·laboració amb el Science Museum de Boston l'estiu del 1992, i la segona el gener-febrer de 1993. Es van recollir més de quatre mil fotografies, enregistraments de so, més de cinccents documents consultats i prop de vuitanta contactes amb institucions i científics de tota mena. El Museu de la Ciència afirma que «amb aquesta exposició es pretén mostrar els fonaments científics del funcionament de la selva, les possibilitats racionals d'explotació de l'Amazònia i l'estimulació d'una opinió sobre la conservació d'aquest ecosistema tan ric en diversitat i coneixements». Paral·lelament a l'exposició de Barcelona, que es mantindrà fins a final del 1994, una rèplica viatjarà durant tot l'any a Granada, Palma de Mallorca, Gijón, Pamplona, Vigo i Vitòria.

Les sales de l'exposició estan en una constant penombra i és perquè al sostre hi ha una xarxa amb fulles que no deixa passar la llum. Es tracta d'introduir el visitant en la lluita per la llum que es viu cada dia a l'Amazònia. Tota l'energia solar és aprofitada, les branques creixen fins que fulles de les formes més diverses donen vida a allò que, des d'un avió, sembla un mar verd i homogeni. Els arbres s'aguanten els uns als altres i les seves branques i arrels adopten formes ben enginyoses per tal de no caure. La soca d'arbre gegant, instal·lada a la sala principal n'és un bon exemple. Per un moment, Jorge Wagensberg, director del museu, i els altres expedicionaris es van pensar que seria impossible de portar-la a Barcelona: «Primer la vam haver de transportar en canoa pel riu i, després, peça a peça fins al Museu de la Ciència». Les arrels s'agafen a terra amb la fortalesa dels contraforts de les esglésies gòtiques i, per sobre i en aparent desordre, s'escampen tot de reflexions escrites: «En realitat, el rei de la selva gairebé no brama: és l'arbre.»

Arturo Uslar Pietri, escriptor brasiler, en el seu article en el suplement de *El País* amb motiu de la Cimera de Rio (juliol de 1992), es refereix als «fracassos de les grans superpotències a l'Amazones». Durant la dècada dels anys vint, Henry Ford volia convertirse en el productor de cautxú més important del món per dominar el mercat de pneumàtics mundial. Va arrasar milers d'hectàrees de la selva per plantar-hi l'arbre d'on s'extrau el làtex, la primera matèria del cautxú. Però Ford va haver d'assumir el fracàs en veure com les plagues de la selva no acceptaven aquells arbres estranys. Un altre milionari nord-americà, Daniel Keith Ludwing, va gastar 750 milions de dòlars en el riu Jari per produir polpa per a la fabricació de paper. Es van talar un milió d'hectàrees per a plantar-hi caulims, els arbres més rendibles. Malgrat tot, les plagues amazòniques van atacar amb la mateixa força que ho havien fet amb l'empresa de Ford. Tot i això, l'empresa de Keith va ser comprada per un grup d'empresaris brasilers, els quals, subvencionats pel govern central del país, van intentar recuperar-la. El periodista brasiler Luis Mir demostra en el seu reportatge «Amazonia, a vida o muerte», publicat en la revista *GEO* el desembre de 1989, com «el governador provincial Amazonino Mendes va distribuir més de dues mil serres de motor als pagesos perquè treballessin a l'antiga empresa Keith i en l'exportació de fusta al Japó, Europa i els Estats Units».

Una de les peces més atractives de l'Amazònia en miniatura que presenta el Museu de la Ciència de la Fundació La Caixa és la maqueta del bosc inundat. A través de quatre seqüències (a vista de satèl·lit, a vista d'ocell, des d'una canoa i com ho veu un peix), el visitant pot observar 24 hores de la vida a la selva. La nit és fosca i, malgrat tot, la selva no resta adormida i silen-

Un exemple de l'exuberant selva amazònica. Foto: Toni Grau.

ciosa; la vida continua i els sorolls, les olors i el moviment de la maqueta ens ho demostren. Xavi Amat, un visitant de l'exposició, comentava la seva sorpresa: «Em vaig aturar un moment, tot era fosc i em pensava que potser allà darrera no hi havia res més que quatre arbres de plàstic amb aigua; de sobte, però, va començar a ploure i, després, sortí el sol, el riu creixia i m'arribava una olor de terra humida. No sabia a quin dels quatre apartats parar atenció». Segons Jorge Wagensberg, la maqueta de la selva va ser la part més complicada del muntatge de l'exposició. Per a aconseguir el seu funcionament, hi van treballar molts professionals, des de lampistes i electricistes fins a científics entesos en la selva amazònica.

A «Amazònia, l'últim paradís» la diversitat animal queda representada amb exemplars vius i col·leccions dissecades de gran valor. Peixos, formigues, amfibis i insectes ens donen una idea de la desconcertant pluralitat amazònica. Un aparador de peixos de dimensions ben diferents és la primera dada que ens fa parar atenció sobre la diversitat de la fauna piscícola de l'Amazones; mentrestant, des del fons de la sala principal, hi ha alguns exemplars vius que ens miren espantats darrera un vidre. L'article d'Alícia Duró en el suplement *Ciencia y Tecnología* de *La Vanguardia* publicat el 10 de juliol de 1993, ens explica que «les aigües de l'Amazones concentren la fauna piscícola més diversa del món», ja que, de moment, els experts han pogut identificar 1.400 espècies. El Instituto Brasileiro do Meio Ambiente e dos Recursos Naturais Renovaveis (Ibama) ha intentat regular la pesca i la importació de peixos ornamentals amb decrets llei que prohibeixen el comerç i la pesca d'exemplars durant determinades èpoques de l'any. Malgrat la degradació que comporta l'exportació d'exemplars (més de 21 milions l'any, per a consum alimentari o per a decoració), els peixos estan menys protegits per les lleis que els animals de la terra ferma. Tanmateix, segons es desprèn de l'article de Duró, l'aplicació d'una legislació eficaç podria ser difícil d'aconseguir perquè la pesca és el suport econòmic de més de vuit mil persones a Brasil.

Una col·lecció curiosa és la dels insectes. A primera vista, podria semblar que estan desordenats, però si el visitant s'apropa, s'adona que els insectes estan agrupats pels colors i pels dissenys de la pell i no pas per les convencionals divisions zoològiques. De moment, a l'Amazones s'han trobat més de quaranta mil espècies diferents d'insectes, un total que equival al 60 per cent de les espècies animals amazòniques conegudes. És interessant de comprovar com insectes que no pertanyen a les mateixes famílies, poden assemblar-se tant que ningú no ho diria. Es tracta d'una col·lecció assegurada en 100 milions de pessetes i cedida pel Museu de Zoologia de Manaos.

La sala de la cultura indígena ens fa arribar al final de l'exposició. Es fan comparacions entre els estris occidentals i els que feien servir els indis; en una llarga llista s'enumeren els antídots i fàrmacs naturals dels indígenes. Abans de ser dominats per la invasió occidental i durant set milions d'anys, els indis havien desenvolupat tècniques que els europeus ni tan sols s'havien imaginat. La diversitat d'espècies animals i vegetals genera un ventall inesgotable de coneixements i d'aplicacions en la vida humana: plantes avor-

tives, anticaspa, contra dolors de tota mena, estris de caça, pesca, construcció... Els científics saben que, com diu Wagensberg, el director del Museu de la Ciència, «l'Amazones és un pou de coneixements abundants que només cal estudiar per a poder aprofitar-los tal com ho feien els indígenes». Malgrat la riquesa d'aquests coneixements, l'antropòleg Darcy Ribeiro, un expert en la cultura indígena, afirma que el futur dels indis es presenta ben negre: «Els missioners maten la seva cultura i els indis moren amb ella perquè mai no seran blancs. Introduir-los en l'economia de mercat és la seva sentència de mort.»

«Amazònia, l'últim paradís», tot i la intenció d'abastar el màxim possible l'abundància de l'Amazònia, sembla oblidar per complet que la riquesa mineral del subsòl ha estat i és una de les causes més importants de la seva espoliació. Segons les dades aportades pel reporter Luis Mir, només a la Sierra de Carajás s'ha comptabilitzat jaciments de ferro de més de mil cinc-cents milions de tones, a més de milions de tones de manganès, bauxita, or, cassiterita i niobi. Les successives colonitzacions que ha anat patint des del 1502, quan Martín Yáñez Pinzón va descobrir l'Amazones i el va batejar amb el nom de Santa María del Mar Dulce, van descobrir a la selva amazònica una terra rica en pedres precioses i minerals encara per explotar. Després dels excessos espanyols, portuguesos i anglesos, l'explotació del segle XX podria ser la més devastadora.

Eduardo Galeano, en el seu llibre *Las venas abiertas de América Latina* ens dóna dades concretes sobre la compra fraudulenta per part d'empreses nord-americanes de terres amazòniques del Brasil: «Prèviament, segons l'acord signat el 1964, els avions de la Força Aèria dels Estats Units havien sobrevolat i fotografiat tota la regió. Havien utilitzat equips d'escintil·lòmetres per detectar els jaciments de minerals radiactius...». El ministre d'Exterior de Veneçuela, general Fernando Ochoa, va denunciar el 2 d'octubre de 1993, en el diari *A crítica*, que grups multinacionals del negoci de l'or i dels diamants «donen suport econòmic i armamentístic als miners clandestins». A més, Ochoa culpa aquests miners il·legals de contaminar els rius i les terres de mercuri i d'encomanar malalties a les poblacions indígenes.

«Amazònia, l'últim paradís», seguint una de les intencions bàsiques del Museu de la Ciència, pretén desencaixar els motllos tradicionals d'observar la natura i donar una visió científica, però, alhora, comunicable de tot allò que ens envolta. És evident que la selva és una complexitat tan immensa que és difícil apropar-se a tots els seus aspectes i, tanmateix, no hi ha dubte que l'Amazònia ha estat la millor eina que es podia fer servir per a aquest intent de comunicació. Potser perquè encara és un paradís.

UN CONTE SOBRE ELS IANOMAMIS (de Tony de Mello)

Enzo, un comerciant ric de Puerto Ayacucho visita les comunitats indígenes de l'alt Orinoco i s'horroritza quan veu Orawe, un indi ianomami ajagut tranquil·lament mastegant tabac.

– Per què no surts a pescar? – li pregunta Enzo.

– Perquè ja he pescat prou, avui – li contesta Orawe.

– I per què no pesques més del que necessites? – insisteix el comerciant.

– Per què ho hauria de fer, això? – pregunta l'indi.

– Guanyaries més diners. D'aquesta manera podries posar-te un motor fora borda a la teva canoa. Aleshores, podries endinsar-te més al riu i pescar més peixos. Així, guanyaries per comprar-te una xarxa de niló que t'ajudaria a tenir més peixos i més diners. En poc temps, et podries comprar una altra canoa i fins i tot dos motors més ràpids... Llavors, seràs ric com jo.

– I què faria, aleshores? – va preguntar Orawe.

– Podràs seure i gaudir de la vida – va contestar Enzo.

– I què et penses que estic fent, jo, ara, en aquest moment? – va respondre, satisfet, l'indi.

Segons informava, el desembre de 1993, la revista *Món Amazònic*, publicada pel Museu de la Ciència en col·laboració amb els contactes que es van fer durant les dues expedicions a l'Amazones, la Policia Federal Brasilera va descobrir proves sobre l'assassinat l'agost passat de 16 ianomamis, en el qual almenys 23 miners il·legals estan involucrats. L'informe acusa els miners de «genocidi» ja que, segons sembla, tenien la intenció de matar els 81 ianomamis del poblat d'Hamoxi. L'assassinat va tenir lloc en territori veneçolà, a prop de la frontera amb el Brasil.

LA LLUITA DE CHICHO MENDES

El 22 de desembre de 1988 va ser assassinat Chicho Mendes, líder sindical i ecologista defensor dels *seringueiros* (extractors de làtex, el transformen en cautxú mantenint sempre l'equilibri natural amb el medi) i de la selva. Va ser un dels primers a oposar-se a la desforestació salvatge que es feia a l'estat d'Acre. La seva lluita anava dirigida principalment contra els latifundistes i els financers d'explotacions a la selva, agrupats en la Unión Demócrata Ruralista (UDR).

De seguida va comprendre que l'actuació individual no portava enlloc i començà a organitzar els seringueiros en *empates*, grups que s'abraçaven als arbres perquè no els tallessin. La popularitat dels *empates* va augmentar la popularitat de Chicho Mendes, el qual, a poc a poc, es va anar convertint en el defensor dels interessos dels seringueiros. Formà el Consejo de los Seringueiros. Després, en veure la necessitat d'agrupar-se en les comunitats indígenes per tal de fer més força, organitzà l'Alianza de los Pueblos de la Selva. Aquest grup era format pels col·lectius que vivien de la selva i lluitava pels seus drets sobre el territori que treballaven. En poc temps es va demostrar l'eficàcia del que s'anomenava Reserva Extractiva o zona d'explotació no intensiva. Aquestes reserves donaven més beneficis que els terrenys desforestats i convertits en zona de pastura.

El 1987, Chicho Mendes és guardonat amb el Premio Global 500 de l'ONU. Un any després els seus enemics el van assassinar. El desembre de 1989, els diaris brasilers publiquen que els assassins de Mendes s'han escapat de la presó d'Acre.

Instal·lació del primer termòmetre al cim de Montserrat

Jordi Bonet i Armengol

És força coneguda l'activitat de sempre desplegada per la gent del Centre en favor del patrimoni cultural de Catalunya. Fruit d'ella, resten com a testimoniatge, donacions de béns mobles d'interès cultural i documental de tota mena, que els seus socis hi anaren deixant, i que, amb el contingut de les actes i les ressenyes de moltes activitats, constitueixen una font d'informació valuosa que pot explicar fets i realitzacions, moltes d'elles capdavanteres per a la nostra història.

La Comissió del Patrimoni ha anat inventariant molt d'aquest material dispers per aconseguir que pogués ser estudiat i conegut en el futur. L'ajuda econòmica del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya i la tasca d'alguns socis permeteren d'endegar-ho.

Pot interessar d'informar a través de MUNTANYA d'alguns fets importants del que s'ha anat fent fa cent anys, com la instal·lació del primer termòmetre de màxima i mínima al cim de Sant Jeroni, a Montserrat. El 7 i 8 de desembre de 1879, es prengué la decisió de situar aquests aparells en llocs preeminents de Catalunya. Així, s'inicià l'estudi de la meteorologia científicament. No era empresa fàcil el fet d'instal·lar-ho, més encara si s'hi afegia el manteniment i la lectura, que calia encomanar a persones disposades a fer-ho. Calia el contacte amb la gent de la localitat per a portar-ho a terme i aplegar-ne les dades sistemàticament. L'empresa no s'aturava en un sol punt destacat, sinó que després de Sant Jeroni, vingué el turó de l'Home, al Montseny, i poc després Ripoll. Els socis que hi participaren expliquen amb detall l'anada a Montserrat amb la forma d'actuar.

Més endavant un patrici i soci benemèrit –Rafael Patxot i Jubert– aportaria la costosa instal·lació d'estacions meteorològiques en una xarxa que cobria tot Catalunya. La col·laboració d'homes de ciència, des de l'Institut d'Estudis Catalans, permeté l'edició dels materials procedents d'aquestes observacions, que situarien Catalunya en un lloc preeminent en el món en relació amb aquesta ciència. La maltempsada de la guerra del 1936-39, malauradament, també afectà aquestes iniciatives, i totes les instal·lacions passaren al Ministerio del Aire, que se n'apoderà «manu militari».

El cim del turó de l'Home, que figurà en el seu moment com a propietat de la nostra entitat, quedà afectada per aquesta ocupació, que fins ara resta sense aclarir, com tants altres béns immobles que foren indegudament ocupats.

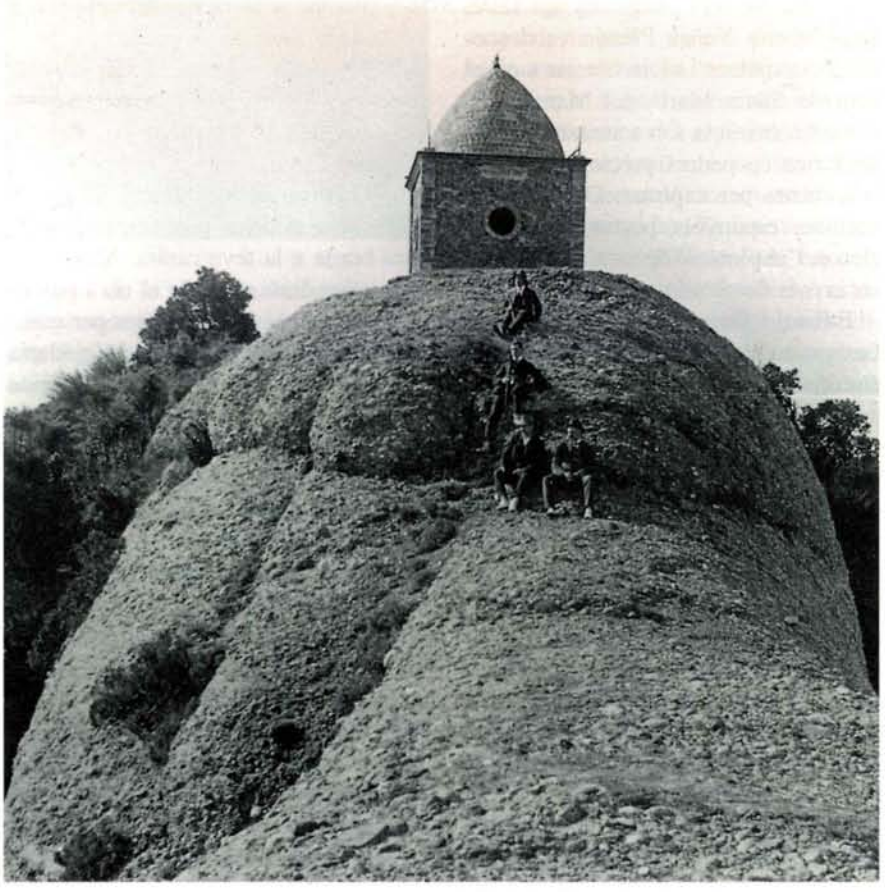

L'observatori meteorològic de Montserrat situat a Sant Jeroni. Foto: Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (ref.: caixa 105, núm. 5223).

SERRAT D'ODÈN (paret de Canalda)

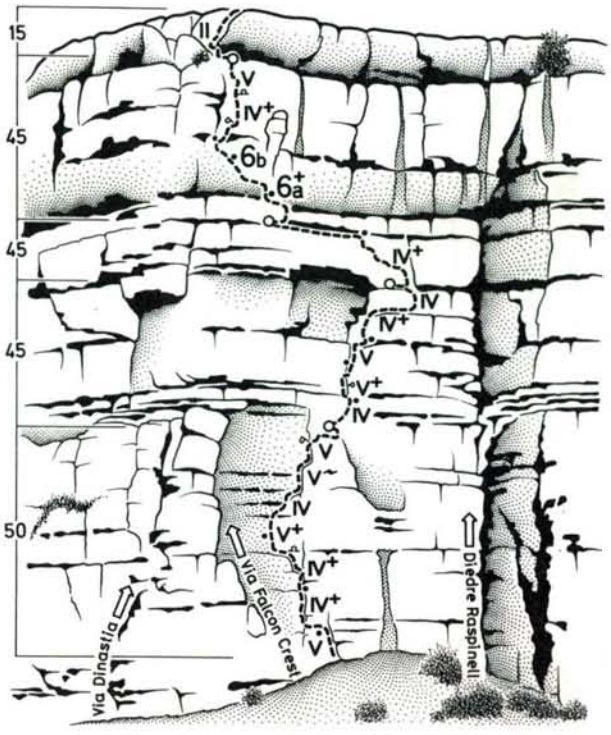

Via «Nivea» (200 m, MD sup.),
1ª asc.: 7-V-94, per Ricard Darder i Armand Ballart.
Material: joc tascons i *friend* núm. 2'5.

SERRAT D'ODÈN (paret de Canalda)

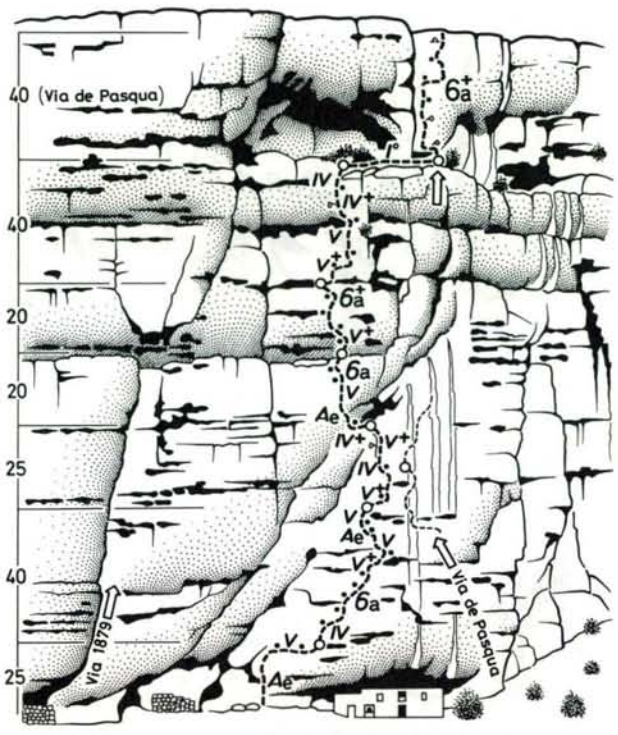

Via «Diòptria» (210 m, ED inf.),
1ª asc.: 29-V-94, Joan Marceló i Josep M. Casas. Material: *friend* núm. 2'5.

SERRAT D'ODÈN (paret de Canalda)

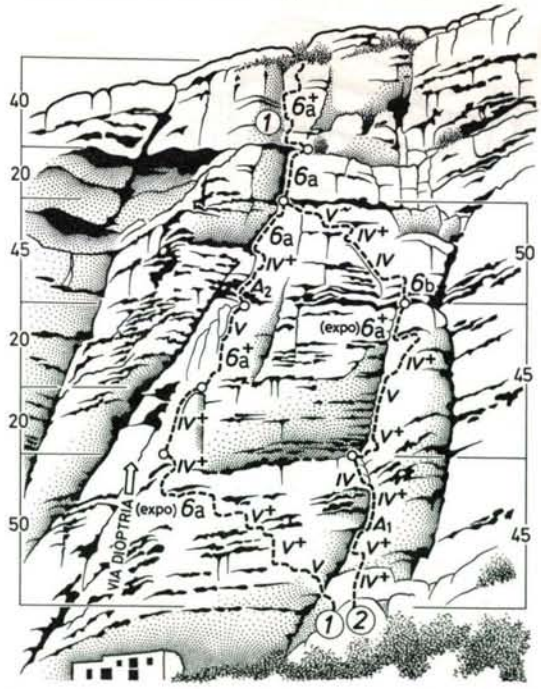

① Via de Pasqua (190 m, ED). 1ª asc.: 4-IV-94, per Fredi Parera, Ricard Darder i A. Ballart. Material: *friend* núm. 2'5.
② Via «Nenuco» (130 m, ED). 1ª asc.: 14-V-94, per Amadeu Pagès, Ricard Darder i A. Ballart. Material: 4 pitons i tascons.

SERRAT D'ODÈN (paret de Canalda)

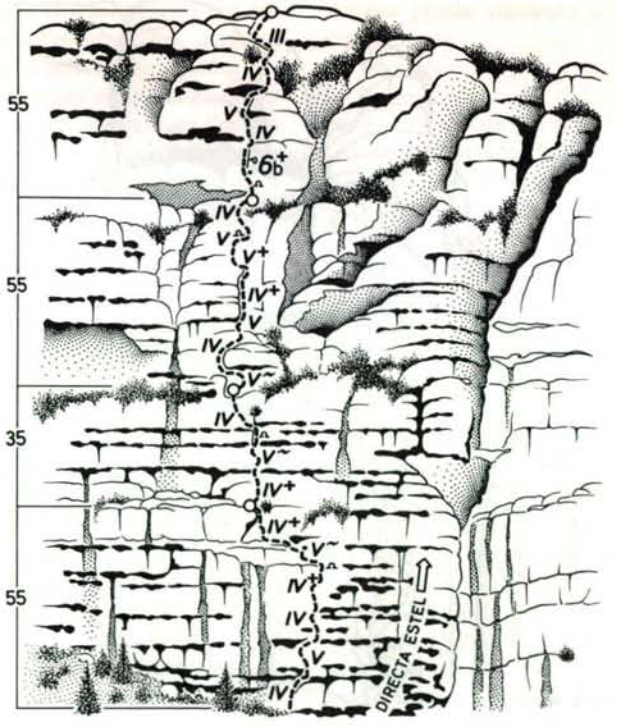

Via «After Sun» (200 m, MD sup.). 1ª asc.: 12-VI-94, per Armand Ballart i Ricard Darder. Material: tascons (via molt poc equipada).

SERRA D'AITANA (penyal Diví)

Via «Milongas sangrantes» (330 m, 7a+).
Equipada a la tardor del 93 per Emili Pereres i Domènec Rus.
Col·laboren Carles Baselfa i Miquel Esteve.
Material: 20 cintes exprés.

MONTSERRAT (paret de l'Aeri)

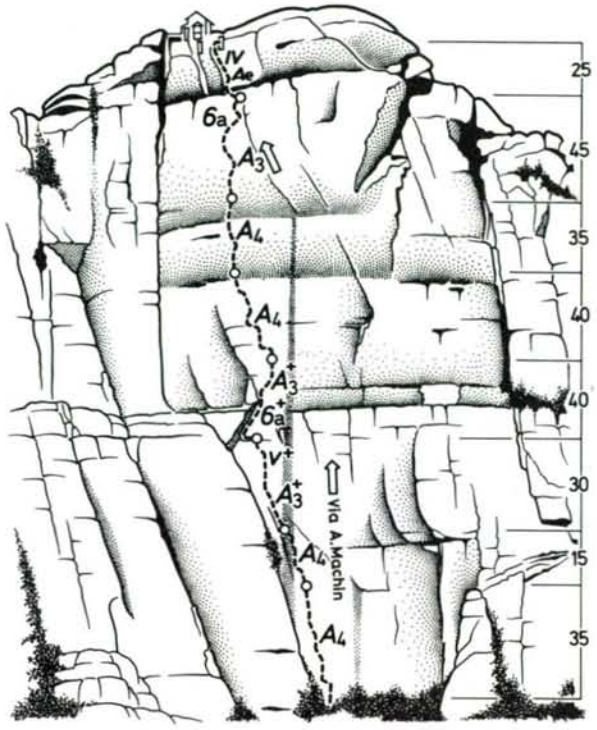

Via «Vudú» (250 m, ED/A4). 1ª asc.: 9-V-94, per Josep M. Alsina.
Material: pitons molt variats, falques, tacs, ganxos, joc tascons, *friends*, baguetes, «Camalot» núm. 4 i material de bivac.

MONTSERRAT (paret de Sta. Cecília)

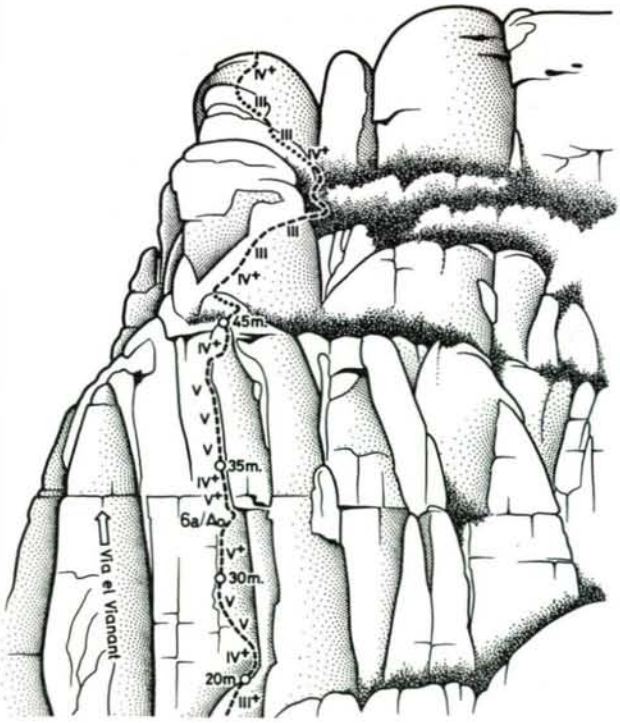

Via Ferran Blanco (300 m, MD sup.). 1ª asc.: 21-V-94,
per Ferran Blanco. Material: 6 pitons variats, *friends*,
joc tascons mitjans i bagues llargues.

MONTSERRAT (paret nord dels Ecos)

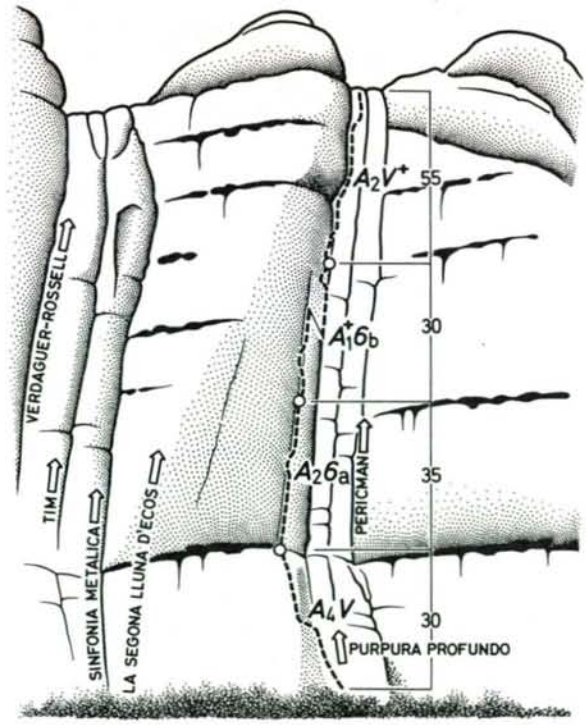

Via «Despertares» (150 m, ED/A4), 1ª asc.: 23-IV-94,
per Joanfra Farreras i Ricardo Asensio. Material: 35 pitons variats,
joc de *friends*, tascons grans, 3 ploms i falques de fusta.

CRÒNICA DEL CENTRE

LA FESTA DE SANT JORDI DE 1994

Com cada any, el 23 d'abril vam celebrar la festa de Sant Jordi, a les set del vespre al Saló Gòtic de la Casa de la Llotja de Mar de Barcelona. L'acte, que va ser concorregut com mai, va ser presidit per Conrad Blanch, president del Centre, acompanyat pels vice-presidents, Francesc Gurri i Josep Abril, els ex-presidents Josep Ventosa, Agustí Bou, Lluís Puntís i Josep M. Sala, i altres membres de la junta directiva.

Obertura de l'acte

Va obrir l'acte el president del Centre, Conrad Blanch, que va fer un breu parlament en el qual va felicitar-se pel caliu humà dels socis que formen el Centre, felicitació que va fer extensiva també a la seva fidelitat a l'entitat, que tot seguit seria reconeguda en el lliurament de les insígnies al socis més veterans. Va fer una reflexió sobre la feina i la projecció futura del Centre i en va destacar els principals elements. Per una banda la integració de nous socis, la millora del patrimoni i la col·laboració amb altres entitats i les institucions. Recordà la millora de les columnes romanes, que ha dut a terme l'Ajuntament, l'acció de la comissió de defensa de la natura, la col·laboració amb la Generalitat, i explicà que el Centre està a la UIAA, organitza la cursa Collserola o ha estat protagonista d'un número de la revista *Pyrénées Magazine*.

Explicà els esforços que es fan en treballar per la futura estructura del Centre en una fundació, en el projecte de remodelació del local social i la potenciació dels arxius, la remodelació del refugi de la Renclusa, en la projecció del Centre com a líders d'opinió en qüestions de conservació de la natura i en oferir més i millors serveis als socis, tot en una integració de la tradició amb la nova empenta actual. També en la nostra identitat lingüística i nacional, que aquest any ha estat ben reflectida en la celebració del 25è aniversari de la Renovació de la Flama de la Llengua Catalana a Montserrat.

Un cop acabat el seu parlament, el president de Centre, Conrad Blanch, va fer una breu presentació del Dr. Badia i Margarit, al qual va cedir la paraula tot seguit.

El parlament del Dr. Antoni M. Badia i Margarit

El Dr. Antoni M. Badia i Margarit va començar la seva dissertació, que va titular «El català, llengua de contrastos», comentant que li era molt agradable participar en la nostra festa de Sant Jordi i que ja fa anys havia col·laborat amb el Centre en qüestions de toponímia. Va precisar, però, que pensava fer la seva exposició no tant com una conferència, sinó com un canvi d'impressions sobre la qüestió lingüística amb persones que hi són sensibles, és a dir, en un «terreny adobat», com va recalcar.

Va començar afirmant que el català ha estat una llengua que ha patit molts alts i baixos al llarg de la seva llarga història. Les èpoques baixes s'han produït sobretot perquè el català és una llengua en contacte i en molts casos ha estat una llengua oprimida, que ha hagut de lluitar per a mantenir la seva identitat, primerament en relació amb l'occità i amb l'aragonès.

Va continuar explicant com les llengües romàniques es van anar formant en un procés de transformació del llatí en el qual varen començar a posar per escrit la llengua totes alhora. Aquest procés va ser anomenat per Nicolau d'Olwer l'alliberament del llatí.

Més endavant, el Dr. Badia va fer un repàs a un dels tombants de la història de la llengua catalana. El temps en el qual la cultura i literatura catalanes antigues van assolir el seu màxim nivell, el segle XV, i com després d'aquest punt tan àlgid, només una cinquantena d'anys més tard, els escriptors la comencen a abandonar com a vehicle d'expressió. Insistí, tanmateix, que mai no va deixar de parlar-se i d'escriure's en català.

Continuant la seva conversa, el Dr. Badia va explicar com en el segle XIX es produeix en la societat catalana una situació en la qual el castellà era utilitzat en funcions formals i en l'ús escrit, mentre que el català era parlat correntment pel poble en la seva vida diària. Aquesta situació, que els sociolingüistes anomenen diglòssia, li permeté recalcar com el poble va ser un viu exemple de fidelitat a la llengua.

Després va estendre's a comentar el procés de redreçament de la llengua que començà en la Renaixença i que culminà Pompeu Fabra, qualificat per Carles Riba (pròleg del *Diccionari de la Llengua Catalana* de P. Fabra) com l'empresa més noblement folla de tornar el català a la seva antiga categoria d'idioma de cultura. Va posar en relleu, però, que abans de Fabra hi va haver dues figures gegantines de la literatura catalana de la Renaixença, que van connectar amb el poble, es referia a Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà. Recordà que aquesta recuperació de la llengua dugué una recuperació de la consciència dels catalans com a poble i a la reclamació de l'autogovern. Aquest procés de normalització del català entre 1900 i 1936, fet sense mitjans ni tècnica però molt reeixit, ha estat un cas únic en la sociolingüística mundial i ha fornit exemples per a molts plantejaments de la sociolingüística.

Per acabar el seu parlament, el Dr. Badia va fer unes consideracions sobre la llengua catalana en el moment actual. Recordà l'article *Una nació sense estat, un poble sense llengua?*, anomenat també el Manifest dels Marges, amb el qual no està d'acord del tot, i va parlar sobre la importància anterior i actual de les llengües d'estat. Abans el fet de ser una llengua d'estat tenia una importància relativa, però actualment una llengua d'estat compta amb el suport decisiu dels mitjans de comunicació (premsa, ràdio i televisió). En el moment actual les llengües que no són d'estat tenen el seu futur difícil. Afirmà que per a una llengua en contacte el seu futur és o normalització o substitució.

Segons el Dr. Badia, la clau del manteniment de la llengua catalana es basa en les estructures, que són necessàries, però que no poden salvar les llengües que moren per manca de parlants, i les actituds, l'adhesió dels parlants a la llengua, el que en sòcio-lingüística s'anomena lleialtat lingüística. Tanmateix, va cridar l'atenció sobre dues actituds negatives que poden perjudicar el futur de la llengua, que són el menyspreu per la llengua pròpia (autoodi) i el conformisme.

Va acabar amb una crida a la responsabilitat de cadascú per a poder mantenir i acréixer una llengua mil·lenària com la nostra, la llengua catalana.

Al final de la seva extensa i densa, però molt entenedora i suggestiva al·locució espurnejada d'anècdotes, que van fer gaudir tots els assistents, el Dr. Badia va ser molt aplaudit i felicitat.

Lliurament de les insígnies del Centre

Com ja és tradicional, es varen lliurar tot seguit les insígnies de platí, or i argent als socis que des de fa setanta-cinc, cinquanta o vint-i-cinc any pertanyen al nostre Centre. Aquest any, cosa que és molt poc corrent, va ser lliurada una insígnia de platí al nostre consoci Xavier Ribó i Rius, el qual vam tenir la sort de poder tenir entre

nosaltres i pogué recollir la insígnia entre els càlids aplaudiments de tots.

En total, a més de la insígnia de platí, van ser lliurades vint-i-set insígnies d'or i cent trenta-dues d'argent.

El concert de cant i piano

En acabar el lliurament, es va completar l'extens i intens programa de la festa de Sant Jordi amb un concert de cant i piano a càrrec de Rosa Mateu, soprano, i M. Eugènia Gasull, piano, que vam poder escoltar en la sala gòtica de contractacions.

En el concert, Rosa Mateu i M. Eugènia Gasull, van interpretar quatre cançons catalanes: *La dama d'Aragó*, *Muntanyes del Canigó*, *Maria Agneta* i *La cançó del Lladre*, en arranjaments de Manuel Garcia Morante, i dues cançons d'Eduard Toldrà: *Santa Llúcia* i *La recança*, i dues més d'Enric Morera: *Clavell del balcó* i *Estel del dematí*.

El concert, que va ser molt aplaudit per la bona interpretació de Rosa Mateu i M. Eugènia Gasull, va acabar amb la interpretació d'*Els Segadors*, que tots els assistents van escoltar dempeus.

Josep Nuet i Badia

El president degà de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, Eugeni Gay, imposa la Creu distingida de primera classe de l'Orde de Sant Raimon de Penyafort, al Dr. Zayas en presència del cardenal Narcís Jubany. Foto: Col·legi d'Advocats de Barcelona.

IMPOSICIÓ DE LA CREU DE L'ORDE DE SANT RAIMON DE PENYAFORT AL DR. MALAQUIES ZAYAS

El proppassat dia 9 de maig vam tenir el goig de poder acompanyar el nostre consoci Dr. Malaquies Zayas, en l'acte de la imposició de la Creu distingida de primera classe de l'Orde de Sant Raimon de Penyafort, que li havia concedit feia poc el Ministerio de Justicia.

Aquesta important condecoració li va ser atorgada per la seva trajectòria al llarg de quaranta-quatre anys a la Cúria de Justícia de l'Arquebisbat de Barcelona, que va culminar com a vicari judicial-president del Tribunal Eclesiàstic de l'Arquebisbat de Barcelona, entre els anys 1975 i 1993.

En l'acte, que va ser presidit pel degà del l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, Eugeni Gay, que li imposà la condecoració, i la seva junta de govern, va pronunciar una interessant conferència titulada *La Jurisprudencia, intérprete de la Ley*, el degà del Tribunal de la Rota Espanyola, Excm. Mns. Juan José García Failde.

Al final de l'acte, el Dr. Zayas va ser molt felicitat per col·legues i amics, com els del Centre que ens vam aplegar per acompanyar-lo en aquest acte tan entranyable i merescut. Per molts anys, Dr. Zayas.

J. N. B.

TURISME, MEDI AMBIENT I ECONOMIA

Oferir un turisme de qualitat, respectuós amb el medi ambient i que, al mateix temps, sigui una font d'ingressos és la conclusió a què s'ha arribat durant les Jornades sobre Natura, Esport i Lleure a l'Alta Muntanya, organitzades pel Centre Excursionista de Catalunya, amb el suport del Departament de Medi Ambient de la Generalitat.

Miquel Rafa, de la Comissió de Protecció de la Natura del Centre Excursionista de Catalunya, afirma que «la confluència de les noves formes de turisme d'aventura a la muntanya ha generat, des de casos de millores econòmiques fins a danys al medi ambient i imprecisió en les lleis de protecció de l'entorn». L'objectiu de les Jornades és, d'una banda, «la difusió de les iniciatives i dels projectes actuals sobre Ecoturisme» i, de l'altra, «promoure unes línies d'actuació consensuades per tots els sectors implicats».

A prop de les dues-centes persones van assistir, dimarts passat, a l'estrena del documental *Natura als Pirineus,* una producció d'Oriol Alamany per a la Comunitat de Treball dels Pirineus. La pel·lícula conté imatges de la fauna i la flora dels Pirineus filmades en diferents zones i èpoques de l'any. Segons va explicar Alamany, «amb aquest film intentava fer un tipus de reportatge a l'estil dels de la BBC, amb un equip de dues o tres persones i el material carregat a l'esquena». D'entre les espècies mai filmades abans, destaca el mussol pirinenc i les sabatetes de la Mare de Déu, una orquídia considerada extingida.

El cicle de conferències es va tancar dimecres amb la presentació d'Ecotrans, una xarxa d'informació sobre turisme i medi ambient, i l'exposició de l'italià Vincenzo Barone sobre l'experiència ecoturística a Itàlia. Marion Cavanna, representant d'Ecotrans, comentà la iniciativa d'Ecotrans de «donar un aval de qualitat ambiental» (la maleta verda), als empresaris del sector turístic «que segueixen unes normes mínimes de conservació del medi».

Quant a l'experiència de l'ecoturisme italià, Barone ex-

plicà que l'objectiu és «promoure el turisme dins d'un ús compatible amb la muntanya» de manera que l'oferta turística «tingui significat de nova forma d'economia i no de degradació». Per a aconseguir-ho, una de les bases que treballen és l'educació i la formació dels habitants de zones rurals i de muntanya.

Héctor Ceballos, president de la Comissió d'Ecoturisme de la UICN (Unió Internacional per a la Conservació de la Natura), durant la conferència que va obrir les Jornades va referir-se a la necessitat de «repartir les responsabilitats entre tots els sectors implicats». El Departament de Medi Ambient de la Generalitat ha encarregat a Ceballos la preparació d'un pla mestre d'ecoturisme per al parc de la Garrotxa i el delta de l'Ebre.

Les Jornades acabaran a la Seu d'Urgell, el 29 de juliol, dins del XIII Curs d'Estudis Pirinencs.

CRÒNICA DEL MÓN EXCURSIONISTA

I ANTOLOGIA DE CINEMA AMATEUR A LA FILMOTECA DE CATALUNYA

El dijous 26 de maig, a les deu del vespre, la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya programà, per primera vegada a la història, una sessió de cinema amateur per a mostrar una antologia de pel·lícules clàssiques d'aquest cinema restaurades i dipositades en el seu arxiu. Es projectaren, per aquest ordre: *Instante* (1967), de Tomàs Mallol; *Exp. I, II, III + Metamorfosis* (1959-1960), de Joaquim Puigvert; *El autómata* (1959), de Joan Pruna; *El campió* (1951), de Josep Castelltort; *Porta closa* (1947), d'Enric Fité; *L'home important* (1935), de Domènec Giménez i *Memmortigo?* (1934), de Delmir de Caralt, cada una d'elles presentada, respectivament, per Lluís Valentí, les dues primeres, Mª Encarnació Soler, Josep Torrella, Miquel Porter, Joan-Francesc de Lasa i Joaquim Romaguera. Tots els autors programats foren socis de la Secció de Cinema Amateur en el temps de realització dels seus films. La sala del cinema Aquitània, on es fan les projeccions de la Filmoteca, es mig omplí amb un públic molt interessat que seguí les projeccions i els parlaments introductoris, en els quals es féu referència al Centre Excursionista de Catalunya en força ocasions, amb gran atenció. Es clogué l'acte amb unes paraules d'agraïment d'Artur Peix, president de la Secció de Cinema i Vídeo.

Per als socis d'aquesta Secció que hi assistiren fou, senzillament, una vetllada memorable, pel caràcter insòlit de l'ocasió, per l'alta qualitat dels films presentats, que resumien trenta-dos anys de cinema amateur, i per la categoria i el prestigi de les persones que col·laboraren en la seva presentació.

A. P. G.

RECORDANÇA

RECORDANT L'AMIC RAMON TARRAGÓ

«Ha mort lluny de la muntanya que ell estimava».

Aquest epitafi, que els seus familiars varen tenir l'encert de publicar a l'esquela anunciant la seva mort, va contribuir que els seus companys de muntanya l'identifiquéssim com el nostre amic Tarragó.

El recordarem sempre com un amic d'una personalitat molt singular.

En quedar vidu (la seva esposa Rosa va morir l'octubre de 1957), viure a ciutat el deprimia. Va decidir anar a viure a la muntanya que ell estimava. Des de Setmana Santa de l'any 1959 regentava el refugi dels Estanys de la Pera, a la Cerdanya. Allí va viure tots els estius fins a l'any 1978. Algun any allargava la temporada fins a mitjan octubre, com aquell any que el va sorprendre una nevada més pròpia de l'hivern que d'una rufaca de tardor. Va quedar aïllat. Ell disposava d'un radiotelèfon per comunicar-se amb la guàrdia civil de Martinet. Com que tenia queviures suficients, va decidir quedar-se al refugi, fins que la neu li permetés sortir. Va passar quinze dies sol, amb el seu inseparable gos. Comentava que, en tot aquest temps, el que més l'angoixava era no poder veure el cel de dia i els estels de nit, ja que l'altura de la neu li tapava les finestres, i sols una petita escletxa, entre la neu i la part alta del bastiment de la finestra, deixava entrar un raig de llum.

Finalment, el dia que va decidir sortir, va comunicar-ho a la guàrdia civil. Varen convenir que ells sortirien a esperar-lo més amunt del poble d'Aränser. Com que no disposava d'esquís, amb les fustes d'una caixa vella va improvisar unes «raquetes de neu» que va subjectar a les sabates amb fil de pescar. Tot anava bé fins que, en travessar el torrent del desguàs de l'estany, es va ensorrar el pont de la neu allí amuntegada. Tots els que hem fet muntanya a l'hivern sabem el parany i el perill que això comporta. Va estar lluitant més de dues hores per poder desfer-se de les fustes i poder sortir-ne.

Un dia que estàvem al refugi, al capvespre varen comparèixer tres francesos que havien estat pescant a l'estany. Portaven unes truites d'un colorit preciós. En Ramon es va oferir a cuinar-les.

El contrast d'un plat presentat rústicament, com s'escau a muntanya, i d'assaborir aquelles truites salmonades, acabades de pescar, magníficament cuinades al rom, pròpies d'un restaurant de cinc estrelles, és una anècdota que recordo.

Cal copsar l'estil de vida escollida per en Ramon passant moltes nits al refugi, només en companyia del seu gos. En aquell temps pocs excursionistes pernoctaven al refugi. Du-

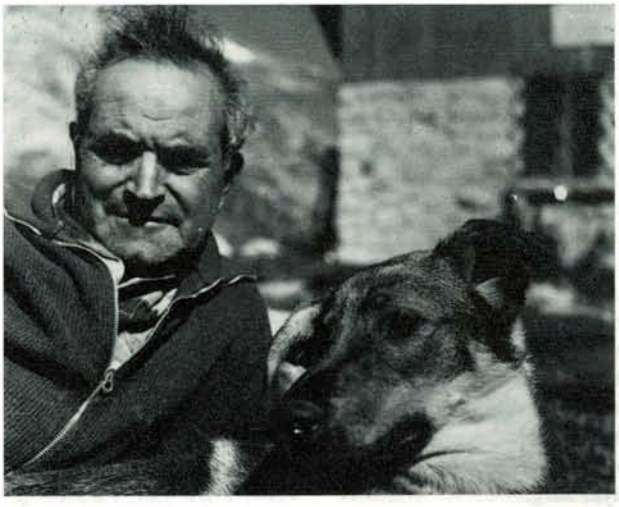

Ramon Tarragó amb el seu inseparable gos a la porta del refugi dels Estanys de la Pera. Foto: Joan Rovira.

rant el dia, de tant en tant rebia la visita de la guàrdia civil o dels contrabandistes. Aquests eren gent del país que, per a poder guanyar un jornal, traginaven a l'esquena un fardell de 30 kg, normalment tabac, d'Andorra, entraven pel coll de Perafita i, travessant la plana de la Cerdanya i pel coll de Pendís, arribaven al Berguedà.

Uns i altres s'espiaven mútuament. Ell mai no va comprometre ningú.

L'any 1979 va passar a ocupar-se del refugi de Prat d'Aguiló. Em sembla que va ser l'any 1980 que es va retirar, perquè una afecció irreversible a la vista feia imprudent continuar aquella tasca.

Per a poder continuar a muntanya tot l'any, a l'hivern treballava a les estacions d'esquí. Em penso que era el 1964 que es va inaugurar a Núria el telesquí Jordi Monjo, del qual ell era l'encarregat. També va passar alguns hiverns ajudant a l'estació de Llessui.

Els darrers anys, quan ja estava retirat, venia a Das, a la Cerdanya, a passar uns dies a l'estiu. El primer any que va venir m'anuncià el tren amb què arribava a l'estació d'Alp. En baixar del tren em va sorprendre que, a més de la maleta, portés una gran canastra de vímet. Tot seguit vaig aclarir que dins hi portava el seu inseparable gos, un simpàtic basset, que no el deixava de petja. La seva estima per aquests animals de companyia era remarcable.

Emocionat, em va contar que el dia de l'enterrament de la seva esposa, va desaparèixer el gos que en aquells moments convivia amb ells. Van ser inútils les gestions per a localitzar-lo.

Al cap de pocs dies va anar a portar unes flors al cementiri. Al peu de la tomba va trobar-hi el gos vetllant la seva mestressa.

La seva sensibilitat, ens la demostrava cada any als amics, enviant-nos una felicitació per Nadal, un dibuix i una poesia de collita pròpia, que traspuava la seva ingenuïtat.

En l'acte d'acomiadar les seves despulles al cementiri de Collserola, el seu nebot Marçal va pronunciar unes sentides paraules i va anunciar, seguint el desig d'en Ramon, que tot seguit seria incinerat i les seves cendres esbargides a la primavera, prop de l'estany de la Pera.

Descansi en pau.

Raimon Arderiu

CRÒNICA ALPINÍSTICA

a cura de Ferran Latorre

MONTSERRAT

El nostre consoci Josep Lluís Moreno encadena a l'agulla Fina l'itinerari «Lourdes» (8b, és a dir, altíssima dificultat en escalada esportiva). Es tracta d'un sobreplom de seixanta metres; un dels itineraris més impressionants de la nostra geografia. Aquest és el segon itinerari d'aquesta dificultat que encadena en Josep Lluís. Enhorabona!

PIRINEU

Congost de Terradets: roca Regina

Els nostres consocis Albert Castellet i Ernest Bladé obren un nou itinerari, «Tudiguembu», entre la via «Barrufets» i la «Postmortem». Es tracta d'un itinerari de 350 metres força interessant per la varietat de la seva dificultat (A3/7a). Passa a ser, doncs, una de les vies més recomanables d'aquesta emblemàtica paret. Roca de bona qualitat, exceptuant el primer llarg.

Pere Vilarasau repeteix en solitari l'itinerari «Anasazi» durant els dies 22, 23 i 24 d'abril. Recordem que es tracta de la via oberta per Pep Massip, també en solitari, i que presenta dificultats importants (6c/A4).

La Forcanada

E. López, J. Amics i Toni Casa inauguren un nou itinerari, «Milhomes», a la punta Sud de la Forcanada. Aquest itinerari transcorre primer pel corredor Nord per a desviar-se, a mig camí, a l'esquerra. Itinerari de 300 m, catalogat de MDsup amb dificultats en roca (V+,A0) i glaç (70°).

Vinhamala

El francès Jerôme Thinières repeteix l'itinerari Despiau-Luquet (1969) del 28 de gener a l'1 de febrer. Es tracta d'una via situada a la part dreta de la cara nord del gran pic del Vinhamala d'una dificultat sostinguda (6b/A3).

Rémi Thivel realitza un bonic encadenament de vies glacials d'aquest massís. L'escalador francès, durant el 14 de març, escala el *couloir* de la «Y», l'«Arlaud-Zouriac» per a acabar amb el *couloir* de Gauba. Catorze hores en total de refugi a refugi.

Migdia d'Aussau

L'esprintador Rémi Thivel aquest cop s'ho pren amb més calma i repeteix amb dos dies la via Ravier del pilar de l'Embarradère. Durant els dies 17 i 18 de març escala els 300 metres d'aquest pilar, que per la seva verticalitat es trobava, malgrat l'hivern, sense neu. Creiem que es tracta de la primera solitària hivernal.

Circ de Gavarnia

En el sector àrtic del circ de Gavarnia (sector que queda a la part esquerra del circ, per sobre del segon esglaó) els nostres consocis Joan Quintana i Carles Vallès inauguren dos nous itineraris. Es tracta quasi de les darreres cascades que encara quedaven verges, amb els següents noms: Brouillard (80 m, V/4+) i The Last Paradise (80 metres, V/4). Efectuen l'activitat durant el dia 12 de març.

I per fi, enguany, durant el present mes de març es realitza l'ascensió integral del circ de Gavarnia (1200 m de desnivell). Fan aquesta ascensió Patrick Gabarrou i Ferran Latorre, amb l'originalitat, a més a més, d'obrir itinerari a cada esglaó. Sobretot, és de destacar l'obertura en el darrer esglaó de la cascada «Aloïs». Es tracta d'una cascada situada entre el pic de la Cascada i la Torre de Marboré, pas clau per a sobrepassar el darrer obstacle del circ. Cal fer primer dos llargs d'artificial (A3/5+) abans d'assolir la Gran Cascada. Cotació (VI/5) per a una cascada emblemàtica, que ja des de feia dos anys havien intentat escalar els madrilenys M. Murcia i J. L. García. Esmercen dos dies per a superar aquest darrer tram (5 i 6 de març, amb dos bivacs al peu de la cascada Aloïs). El dia anterior (4 de març) comencen l'escalada per «Banzayous», on obren una variant, «SuperBanzayous» (encara que sembla que ja havia estat obert anteriorment), i continuen l'ascensió obrint un nou itinerari al segon esglaó: «Safir» (135 m, V/5).

PICOS DE EUROPA

Al pic d'Urriello, Pep Massip escala en solitari la via «Principado de Asturias» entre els dies 4 i 11 de març. Equipa la via amb una corda fixa fins als últims dos dies per a efectuar un darrer atac amb un bivac a la paret.

ALPS

Massís del Mont Blanc: Aiguille Verte i les Droites

Els nostres consocis Ernest Bladé i Albert Castellet, durant la Setmana Santa, escalen dos itineraris al massís del Mont Blanc. Es tracta del Nant-Blanc a l'Aiguille Verte (4121 m) i el corredor Lagarde (entrada directa) a les Droites (4001 m). Dos itineraris d'un tall clàssic i, per tant, absolutament ineludibles per la seva gran bellesa.

Massís del Mont Blanc: Grans Jorasses

A la cara nord, el 10 de novembre, l'anglesa Alison Hargreaves «la mama anglesa», 32 anys, escala en solitari l'esperó Croz. Ho fa a través de la via txecoslovaca i sortint per la part final de la via clàssica de l'esperó Croz (segurament per la variant de Rébuffat). Fou conduïda en helicòpter fins a la rimaia d'entrada i recollida igualment des del cim.

A la mateixa cara nord, el nostre consoci Joan Jover i Xavi Metal escalen el corredor Linceul, que transcorre per la part esquerra. Fan l'ascensió d'aquesta gran clàssica el 10 de març, en dotze hores, amb bivac a l'aresta de les Hirondelles, per on baixaran l'endemà.

Petites Jorasses

P. Gabarrou i F. Latorre s'uneixen novament per obrir un nou itinerari. Es tracta d'una *goulotte* molt evident situada a la dreta del pilar nord i la gran cara oest. Terreny de *goulotte* molt encaixonat (90°), mixt delicat i escalada en artificial (A_3) per a recórrer els 750 metres d'aquesta paret. La bategen amb el nom d'«Omega» (ED inf) i la realitzen en tres dies (24, 25 i 26 de març) amb prèvia instal·lació de 100 m de corda fixa durant el dia 24 i un bivac a la paret la nit del 25.

Massís del Valais: Cerví, 4478 m

Catherine Destivelle completa la seva particular trilogia hivernal a les tres cares nord (Eiger, Cerví i Grans Jorasses). Del 8 al 11 de març, Catherine repeteix la via Bonatti (1965) de la cara nord. Una ascensió destacada, sobretot per tractar-se d'aquest itinerari tan mític. Dóna la coincidència que Erik Descamp, company sentimental de Catherine, escala durant els dies 10 i 11 de març la clàssica de la cara nord.

Mont Rosa: punta Signalkuppe, 4555 m

P. Gabarrou i F. Latorre finalitzen també la seva particular trilogia del mes de març. Primer als Pirineus, després al massís del Mont Blanc i ara al Mont Rosa, on obren també un nou itinerari. Escullen el vessant est de la punta Signalkuppe (2.400 m de desnivell), on obren l'itinerari «Dies Irae». Durant el dia 30 escalen 2.300 metres de desnivell i fan un bivac enmig d'un temps infernal. L'endemà escalen els darrers 200 metres fins al cim, on, a la cabana Margherita, restaran agradablement presoners durant dos dies de mal temps.

HIMÀLAIA

Everest, 8.846 m (Expedició japonesa)

Repetició destacada de l'itinerari anglès a la cara SW, coneguda com la via Bonnington, sens dubte la via més maca d'ascensió a l'Everest. A més de ser la primera repetició d'aquest itinerari, cal destacar que ha estat efectuada a l'hivern. Malgrat tot, es tracta d'una expedició molt pesada —de gran tonatge: 50 persones, de les quals només set són alpinistes; 96 ampolles d'oxigen, encara que només se'n consumiren 65; i corda fixa fins al cim sud (8750 m)—. Utilitzen oxigen per a l'ascensió. L'argument del cap d'expedició sorprèn: «No es pot pujar a l'Everest per un itinerari difícil, a l'hivern i sense oxigen, i no patir serioses congelacions». Doncs potser que no hi vagin... Fan el cim els dies 18, 20 i 22 de desembre.

ALTRES MUNTANYES DEL MÓN

Mont Elbrus

Ramón Portilla escala el 21 de març aquest cim del Caucas i completa així el projecte «Seven Summits» d'escalar els set cims més alts repartits en cada continent. Anteriorment, R. Portilla ha escalat l'Aconcagua (Amèrica del Sud), Kilimanjaro (Àfrica), McKinley (Amèrica del Nord), Mont Vinson (Antàrtida), Everest (Àsia) i Carstenz (Oceania). Fins ara, 17 alpinistes havien ja escalat aquests set cims. Ramón Portilla passa a ser el primer alpinista de l'estat espanyol a fer-ho.

LLIBRES I MAPES

ANDAR POR EL VALLE DE TENA

Agustín Faus. Libros Penthalon, Ed. Acción Divulgativa, S.L. Madrid 1994.

El nostre consoci Agustí Faus, muntanyenc de llarga trajectòria excursionista i alpina, més d'una vegada ha volgut fer participar els altres de les seves vivències a muntanya mitjançant els més diversos escrits, ja siguin breus ressenyes en els butlletins dels clubs com llibres de més ampla volada.

També per donar a conèixer les muntanyes que ell coneix i estima, no ha dubtat a publicar guies que serveixin d'acompanyant al qui per primera vegada vulgui acostar-s'hi.

Aquesta finalitat és la que l'ha portat a escriure l'obra que comentem. Sense voler ser exhaustiva, ens dóna sobrada matèria per a poder tenir un coneixement molt complet de la bonica vall de Tena, a l'alt Pirineu aragonès, centrada al voltant de la vila de Sallent de Gállego. Per això ens en dóna la situació i les comunicacions per a anar-hi, ens dóna notícia dels pobles habitats i dels que ja no ho són; nocions sobre la geologia i la vida vegetal i animal; un resum de la història i dels recursos econòmics influïts pel turisme de muntanya i la xarxa dels seus cursos de netes aigües, centrada al voltant del Aguas Limpias.

Entra després en l'exposició dels diferents refugis i cabanes que poden servir de bases d'excursions, per a començar després l'explicació dels diversos itineraris en cotxe, resseguint les diferents carreteres i pistes de muntanya –per cert, no indica on cal demanar permís, quan la pista està tancada per una cadena– que abunden a la vall i, naturalment, a peu, indicant diferents itineraris d'entrada i sortida de la vall; petites passejades i les principals ascensions als prestigiosos cimals que coronen les més altes carenes (Balaitós, Facha, Peña Telera, Tendeñera, etc.).

Dedica un capítol a les estacions d'esquí, Formigal i Panticosa, i un altre a donar una breu notícia de les diferents activitats esportives, sempre en el marc de la muntanya, que poden practicar-s'hi. Clou el llibre una relació de dades d'utilitat i un lèxic alfabètic dels termes emprats en aquestes terres. En resum, un llibre que serà d'utilitat a tot aquell que vulgui conèixer i estimar aquestes terres de l'alt Pirineu aragonès.

J. M. S. A.

PIRINEOS. 1000 ascensiones. I. De Hendaya a Somport (vías normales y escaladas fáciles)

Miguel Angulo. Ed. Elkar, S.A. Donostia-Baiona 1992.

Angulo, bon coneixedor del Pirineu, en especial del més occidental, d'on és originari, ens dóna a conèixer en aquest primer volum d'una sèrie que ressenyarà 1.000 ascensions pirinenques, els primers 200 itineraris que van dels cims que banya el Cantàbric, el Larrun i el Jaizkibel, fins als més propers al Somport, l'Anayet i la Peña Telera, sempre seguint vies que no depassen, en els itineraris més compromesos, una dificultat mitjana. Acompanyen la descripció dels itineraris uns croquis que fan molt entenedor el camí a seguir, així com un perfil dels desnivells a superar. Per a alguna de les zones d'orografia un xic complicada, l'autor ha fet uns mapes molt detallats, de lectura clara

i agradable, que ajuden d'una manera precisa a trobar el bon camí.

Les primeres pàgines del llibre són dedicades a les clàssiques notes sobre geografia, valoracions de dificultats, equipament, vocabulari de muntanya, etc., però el que fa d'aquesta publicació una obra de valor, a part l'aspecte pràctic com a guia, és la profusió d'excel·lents fotos en color, obra del mateix autor, que, de segur, faran venir ganes de conèixer les muntanyes i les seves ascensions ressenyades en el llibre.

J. M. S. A.

PER LA CATALUNYA NORD AMB ESQUÍS. ASCENSIONS I TRAVESSIES

Oriol Guasch i Terré. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Llibre de Motxilla, 47. 1993.

Oriol Guasch, un apassionat de l'esquí de muntanya, ens ofereix en aquest volum 47 de la col·lecció «Llibre de Motxilla», un conjunt de 15 itineraris que cobreixen, en un sentit ampli, les terres catalanes al nord de la frontera actual. Alguns d'ells molt coneguts i altres, potser la majoria, escassament recorreguts, per no dir gens. Del Puigmal i les muntanyes veïnes de Núria, saltem a la banda nord d'Ulldeter i ens arribem fins al Canigó, per a tornar cap a ponent a la vall de Campcardós i als pics fronterers amb Andorra i, en un nou canvi de direcció, anar a conèixer el Carlit i els cims del seu entorn, per a acabar a la desconeguda, almenys a l'hivern, serra de Madres. Oriol Guasch, abans d'entrar en la descripció dels itineraris, ens activa la memòria sobre els fets històrics que van comportar la pèrdua de l'Alta Cerdanya, el Conflent, el Vallespir i el Rosselló, tot assenyalant, però, la separació en bona part fictícia que implica la frontera actual. Després ens exposa breument aspectes tècnics, com són la meteorologia i les allaus, els d'organització de les sortides i un comentari de tipus personal, exposant les raons per les quals ha escollit solament 15 itineraris. Aquests itineraris van acompanyats d'un croquis de carenes i de la valoració de dificultats, desnivells, horaris, material necessari i dels mapes actualment en el mercat que poden servir-nos per a les diferents sortides. Un bon treball, que ens permet esperar-ne d'altres del mateix autor.

J. M. S. A.

OLOR DE CARBUR, LA PASSIÓ PER L'ESPELEOLOGIA

Jordi G. Quera. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Llibre de Motxilla, 48. 1993.

Jordi G. Quera, de vella nissaga excursionista, ens dóna, amb aquest volum 48 dels Llibres de Motxilla, un text que feia falta en la col·lecció. Un que ens parlés de l'espeleologia, el que és, el medi on es desenrotlla, les analogies amb les gestes de l'alpinisme i una mica d'història d'aquest esport-ciència fent-ne ressaltar els seus començaments a Catalunya. Jordi G. Quera ens explica d'una manera clara els diferents materials i tècniques que serveixen per a la pràctica, amb seguretat, d'aquesta afecció i la seva posterior aplicació a altres esports de muntanya. Després ens detalla la preparació d'una exploració espeleològica, amb els seus passos previs, per a passar seguidament a considerar l'espeleologia esportiva, suggerint unes propostes per a mesurar-ne els límits. I per acabar d'una manera emotiva, Jordi G. Quera ens ofereix cinc narracions en què ens explica alguna de les seves vivències i les conclusions que en treu. Una llista de publicacions referents a l'espeleologia tanca aquesta nova publicació dels Llibres de Motxilla, que de segur serà molt ben rebuda pels espeleòlegs i per tots aquells que, d'una manera general, s'interessen per les coses de la muntanya i de la natura.

J. M. S. A.

NOTES HISTÒRIQUES DELS ANTICS LLOCS DE TERRASSOLA, LAVIT, EL PLA I SANT MARTÍ SADEVESA

Pere Camps i Arnan i Pere Rovira i Alemany, Institut d'Estudis Penedesencs, Torrelavit 1991, 210 pàgs., il·l.

Amb la intenció de divulgar dades històriques del passat dels habitants d'aquestes viles, les seves formes de viure, els costums, el treball i els seus problemes, els autors, treballant en equip, consultant arxius i biblioteques, i recollint informació en papers i records de les persones que hi van viure en diferents èpoques, han reunit un corpus que omple aquest volum.

En els dos primers capítols apleguen dades i notes històriques dels llocs de Lavit i de la vila de Terrassola, des dels inicis fins al segle XIX. El tercer està dedicat al desenvolupament de l'economia pagesa i de la indústria paperera. El quart parla dels esdeveniments bèl·lics i socials fins a la Guerra Civil, i explica els detalls de la fusió de Terrassola i Lavit, que va originar el nou municipi de Torrelavit l'any 1918. El llibre es completa amb una sèrie retrospectiva de fotografies de la gent, de diverses activitats i dels pobles.

Aquests treballs d'investigació local, per als quals és imprescindible l'aportació dels habitants de cada lloc, tant documental com oral, que han tingut algun precedent en altres indrets del nostre país, constitueixen una base molt valuosa per a arribar a reconstruir futures històries d'àmbit més ampli, molt més fàcils d'endegar si es pot comptar amb institucions com l'Institut d'Estudis Penedesencs.

J. Bordons

MONTAÑAS DEL MUNDO

National Geographic Society, Ediciones Folio, S.A., Barcelona, 1993, 320 pàgs. il·l.

Es tracta d'un llibre esplèndidament presentat i il·lustrat, dedicat al món grandiós de la muntanya. D'aquests llibres profusament il·lustrats, n'han aparegut molts i de gran qualitat i The National Geographic Society, molt particularment, ens té avesats a l'elevada categoria de les seves publicacions, però en aquesta ocasió estem davant d'una obra una mica diferent, no dedicada a una serralada concreta ni a la descripció de llocs o d'itineraris en un sentit estricte.

El llibre ens porta a desplegar una mirada sobre les muntanyes, que, segons l'autor de la introducció, atreuen i enriqueixen l'existència i dominen la terra com cap altre element de la natura, a excepció dels oceans. Comença amb unes reflexions sobre què són i ens parla del seu origen i formació, i de l'atracció i la influència que han exercit sobre els éssers humans.

En 18 capítols, amb textos testimonials que ens transmeten vivències emocionants i aporten notable informació, els autors ens condueixen a diferents zones muntanyoses: Alps suïssos, Pirineus bascos i monts Tatra, d'Europa, als Apalatxes, Mont Kenya, Mc. Kinley, Monteverde, Rocalloses, Yunnan, Hindu Kush, Karakoram, Tian Shan i Pamir, Nova Guinea, Atles, Alps Australs, Andes, Terra de Baffin, Himàlaia i Patagònia. Cada capítol s'acompanya d'un mapa amb el relleu, i els peus de les abundants fotografies contenen informació i detalls complementaris d'un gran interès.

En fi, és un llibre bellíssim i de gran qualitat, que a qualsevol muntanyenc exigent li plauria rebre com a regal i tenir-lo a la biblioteca.

J. Bordons

VISIONS GEOGRÀFIQUES DEL PENEDÈS

Joan Virella i Bloda. Selecció de textos: Francesc X. Puig i Rovira. Institut d'Estudis Penedesencs, Vilanova i la Geltrú, 1992, 243 pàgs.

Aquest llibre és un recull d'articles de Joan Virella i Bloda, un excursionista vilanoví de la vella escola que posseïa una extensa documentació sobre les terres del Penedès i va publicar nombrosos articles, dispersos en diferents butlletins i revistes, que, després de la seva mort sobtada l'any 1990, l'Institut d'Estudis Penedesencs i l'Agrupació Excursionista Talaia, de Vilanova i la Geltrú, han volgut reunir en un primer volum.

És una selecció d'escrits de notable interès, limitada als que tracten del Penedès i alguna zona limítrof, que cobreixen un període de trenta anys, entre 1960 i 1990, i comprenen 69 articles, agrupats per afinitats temàtiques sota els següents capítols: Les riberes del Foix i els afluents. Apunts d'hidrologia de la comarca del Garraf. Toponímia urbana de Vilanova. Notes i curiositats històriques de Vilanova. Una Vilanova poc coneguda. Temes i recerques comarcals. Avencs i coves. Castells oblidats del Penedès.

Amb aquests títols podem fer-nos una idea prou clara dels temes de què tracta aquest llibre.

J. Bordons

REFUGIS PIRENAICS

Ed. Prames S.A. Saragossa 1993.

Segona edició, en versió catalana, de J. M. Jerez i Amat, dels refugis situats al llarg de la serralada pirinenca, des d'Euskadi a Catalunya, passant per Andorra, i dels principals situats al vessant nord del Pirineu, en terres franceses. És un llibre d'utilitat perquè ens situa i descriu cada una de les edificacions destinades a refugi, ja siguin construïdes com a tals o bé adaptades a aquest ús. La part corresponent al Pirineu aragonès és la que conté una major abundància de referències, perquè, ultra els refugis pròpiament dits, s'hi assenyalen una gran quantitat de cabanes o refugis de pastors que poden ser d'utilitat als muntanyencs.

En una quantitat tan gran de dades és normal que s'hi escapi algun error, com, per exemple, atribuir la propietat del refugi d'Amitges a la FEEC. Això, però, no desmereix aquesta guia, coeditada per les federacions vasca, navarresa, aragonesa, andorrana, catalana i espanyola, i amb el suport dels governs de les respectives comunitats autònomes, el d'Andorra i pel Club Alpí Francès.

J. M. S. A.

GUÍA DE EXCURSIONES Y ASCENSIONES. Pirineo Aragonés. Valle de Benasque (Bal de Benás). Valle de Gistain (Bal de Chistau)

Ed. Prames, S.A. Saragossa 1993.

Petit llibret que ressenya breument, però d'una manera suficient, 118 excursions pels massissos de Culfreda, Bachimala, Erist, Posets, Perdiguero i Maladeta, redactats per Fernando Lampre, Anabel Moreno i Agustín Tomico.

Un mapa a esc. 1:25.000, el mateix que acompanya la guia *Refugio y valle de Estós*, ajuda a seguir els itineraris explicats.

J. M. S. A.

BIBLIOGRAFIA CATALANA RECENT D'INTERÈS EXCURSIONISTA

a cura de Francesc Beato

Lacs et refuges des Pyrenées. 52 randonnées de Week end. Georges Véron. Ed. Rando, 1993. 183 pàgs. il·l.

La Vanoise. Parc National. Savoie. GR 5-55. Fedération Française de la Randonnée Pédestre. Topo-Guide des sentiers. París, 1991. 96 pàgs. il·l.

Monestir de Sant Pere de Rodes. Joan Badia. Fotografies: Humberto Rivas i Martín García (Guia). Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1993. 111 pàgs. il·l.

Canònica de Santa Maria de Vilabertran. Josep M. Marquès. Fotografies: Humberto Rivas – Konic Audiovisuals. Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1993. 63 pàgs. il·l.

Parcs Naturals, paisatges i rutes. Manel Cervera, Narcís Clotet, Pere Fons, Quirze Grifell i Salvador Redo. Ed. Intercomarcals S.A. Manresa, 1994. 136 pàgs. il·l.

25 itineraris fàcils de BTT. Volum II. Jaume Bonaventura, Pere Cuenca i Jordi Ferrando. Ed. ACNA, Activitats natura. Barcelona, 1994. 144 pàgs. il·l.

Fets, costums i llegendes. La vall de Lord. Joan Bellmunt. Pagès editors. Lleida, 1994. 158 pàgs. il·l.

El mas Puig de la Balma (Mura-Bages). Antoni Ferrando. Col·lecció «Cavall Bernat», 23. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1993. 138 pàgs. il·l.

Plantes vasculars del quadrat UTM 31 T Bf 99. Sarroca de Segrià (Utxesa-Secà). Josep A. Conesa. Institut d'Estudis Catalans. Secció de Ciències Biològiques. Barcelona, 1993. 57 pàgs.

El ribagorçà a l'Alta Llitera. Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta. Ramon Sistac. Institut d'Estudis Catalans. Biblioteca de dialectologia i sociolingüística, III. Barcelona, 1993. 376 pàgs.

Maçanet de la Selva. Diversos autors. Quaderns de la Revista de Girona, vol. 50. Ed. Diputació de Girona/Caixa de Girona. Girona, 1994. 96 pàgs. il·l.

Vertebrats de la Catalunya central. De la conca alta del Segre i de les valls –alta i mitjana– del Llobregat i del Cardener. Francesc Junyent i Antoni Borràs. Fundació Caixa de Manresa. Ed. Intercomarcals S.A. Manresa, 1994. il·l.

Toponímia popular gracienca. Francesc Olivé, dins *Butlletí de la Societat d'Onomàstica*, vol. LIV-LV, setembre-desembre, 1993. Barcelona, pàgs. 383 a 395.

Catalunya en bicicleta de muntanya. Vol.I La Catalunya litoral. Joan Portell - Leonor Sesén. Ed. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1994. 111 pàgs. il·l.

XVII Embardissada. Diversos autors. Ed. Centre Excursionista d'Olot. Olot, 1994. 29 pàgs. il·l.

Músics de flabiol i bombo. Els flabiolaires del rodal d'Arbúcies. Rafel Mitjans - Teresa Soler - Jaume Aiats. Col·lecció «El Pedrís», 29. Ed. Alta Fulla. Barcelona, 1993. 188 pàgs. il·l.

El Collsacabra. Joan Triadú. Ed. Enciclopèdia Catalana. (2ª edició). Barcelona, 1994. 209 pàgs. il·l.

Imatges del poble 1870 - 1943 Santa Coloma de Gramenet. Magda Clavell - Paqui García. Ed. Museu Torre Balldovina - Servei d'Imatge i Comunicació de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. «Monografies locals» 1. Santa Coloma de Gramenet, 1994. 189 pàgs. il·l.

Història de Sant Boi de Llobregat. Maria Lledó Barrera - Jordi García - Carles Serret. Ed. Ajuntament de Sant Boi de Llobregat. Sant Boi de Llobregat, 1993. 325 pàgs. il·l.

Història de Barcelona. El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833). Vol. V. Dirigida per Jaume Sobrequés. Ed. Ajuntament de Barcelona - Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona, 1993. 400 pàgs. il·l.

Geografia general dels Països Catalans. Les ciutats. Vol. IV. Dirigida per Carles Carreras. Ed. Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona, 1993. 373 pàgs. il·l.

Geografia general dels Països Catalans. La indústria i l'agricultura. Vol. VI. Dirigida per Carles Carreras. Ed. Enciclopèdia Catalana. S.A. Barcelona, 1993. 375 pàgs. il·l.

Catalunya romànica. El Pallars Sobirà - El Pallars Jussà. Vol. XV. Dirigida per Antoni Pladevall. Ed. Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona, 1993. 534 pàgs. il·l.

Catalunya romànica. El Rosselló. Vol. XIV. Dirigida per Antoni Pladevall. Ed. Enciclopèdia Catalana S.A. Barcelona, 1993. 474 pàgs. il·l.

Excursions matinals des d'Olot. Joaquim Agustí. Fotos de Josep M. Melcior. Ed. Llibres de Batet. Olot, 1994. 43 pàgs. il·l.

Història gràfica de Badalona. 1880-1939. Núria Casals - Jordi Padró. Vol. I. Ed. Museu de Badalona - Ajuntament de Badalona. Badalona, 1994. 228 pàgs. il·l.

Les arrels islàmiques de Mequinensa. Pere Balañá. Col·lecció Camí Ral, núm. 4. Ed. Rafael Dalmau. Barcelona, 1994. 85 pàgs. il·l.

Esglésies i castells romànics del Pirineu català i Andorra. Guia. Vicenç Buron. «Biblioteca pirinenca». Garsineu Edicions. Tremp, 1994. 188 pàgs.

Contes tradicionals del Pirineu. Michel Cosem. «Biblioteca pirinenca». Garsineu Edicions. Tremp, 1994. 142 pàgs. il·l.

Home, muntanya i medicina. Dr. August Castelló-Roca. Institut d'Estudis de la Medicina de Muntanya Dr. August Castelló - Roca. Barcelona, 1993. 72 pàgs. il·l.

Noms de lloc i de persona actuals i pretèrits del poble i terme municipal de Gratallops (Priorat). Jaume Sabaté. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Ed. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1994.

Escrits de Josep Iglésies i Fort. Societat Catalana de Geografia. Ed. Diputació de Tarragona. Tarragona, 1994. 92 pàgs.

Una visita a la República d'Andorra. 1856. Traducció i edició de Xavier Campillo. Garsineu Edicions. Tremp, 1994. 71 pàgs.

La Veu del Camp. Periódich de la Associació Catalanista de Reus. Vol. I, 1885-1886. Vol. II, 1887-1888. Reedició facsímil. Ed. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1993. 900 pàgs.

Atlas corològic de la flora vascular dels Països Catalans. Oriol de Bolòs - Xavier Font - Xavier Pons - Àngel M. Romo - Josep Vigo. Ed. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1993.

Matadepera i Sant Llorenç del Munt a la cartografia antiga de Catalunya. Abert Barella. Dins Treballs de la Societat Catalana de Geografia, núm. 36, vol. VIII. Pàgs. 11 a 24. Societat Catalana de Geografia. Institut d'Estudis Catalans. Ed. Diputació de Barcelona. Barcelona, desembre de 1993.

El paisatge de Mont-ral segons els escriptors que l'han conegut. Eugeni Perea. Dins Treballs de la Societat Catalana de Geografia, núm. 36, vol. VIII. Pàgs. 209 a 225. Societat Catalana de Geografia. Institut d'Estudis Catalans. Ed. Diputació de Barcelona. Barcelona, desembre de 1993.

Itineraris en BTT per la Cerdanya. Joan Guirao - Rafel Alsina. Centre Excursionista de Catalunya. Club Alpí Català. Ed. Montblanc-Martín. Barcelona, 1994. 97 pàgs. il·l.

Fets, costums i llegendes. El Solsonès, II. Joan Bellmunt. Vol. 22, Pagès editors. Lleida, 1994. 425 pàgs. il·l.

Caminant per la vall de Lord. Recull de les millors excursions per la vall. Jaume Fruitós. Ed. Josep M. Borés. Sant Llorenç de Morunys, 1994. 193 pàgs. il·l.

Carenejant per la serra de Collserola. P.R. C-35. Ruta del Cinquantenari del Club Muntanyenc Sant Cugat. Del Llobregat al Besòs, sense travessar cap torrent. Ed. Club Muntanyenc Sant Cugat. 1994. 35 pàgs. il·l.

Els Trabucaires. Recull de Cultura Popular. Joan Castro. Ed. Ribera-Rius. Alcoletge, 1994. 230 pàgs. il·l.

El romànic del Pallars Jussà. Vidal-Vilaseca. Imprès: I.G. Ferré Olsina, S.A. Barcelona, 1994. 448 pàgs. il·l.

Camins i paisatges. Itineraris culturals per l'illa de Mallorca. Gaspar Valero. 6 volums. Col·lecció «Les fonts ufanes». R. i J. J. de Olañeta, Editors. Palma de Mallorca, 1992. 1360 pàgs. il·l.

No vi dioses en la cima del Everest. J. A. Pujante. Ed. Juventud. Barcelona, 1994. 356 pàgs. il·l.

Col·legiata de Sant Vicenç de Cardona. (Guia). Joan A. Adell. Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1994. 95 pàgs. il·l.

Arrels d'Andorra. Prehistòria d'Andorra a través dels noms de lloc. Manuel Anglada. Ed. Andorra. Andorra la Vella, 1993. 381 pàgs.

El tramvia de Montgat a Tiana. Ferran Armengol - Miquel Àngel - Eugeni Luque - Carles Urquiola. Col·lecció «El Montalt». L'Aixernador edicions. Argentona, 1994. 97 pàgs. il·l.

Andar por la cordillera Cantabrica (De la Liébana a les Ancares). T. Blázquez Gutiérrez. Col·lecció «El buho viajero». Ed. Penthalon. Madrid, 1994. 252 pàgs. il·l.

Huesca paso a paso. 100 itinerarios por el Alto Aragón. Santiago Agon - Juan Cruz Barranco. Ed. Prames, S.A. Saragossa, 1994. 319 pàgs. il·l.

Catalunya amb bici-I. El sud i el delta de l'Ebre. Laura de Castellet. Edizioak SUA. Bilbao, 1994. 73 pàgs. il·l.

Excursions pel Priorat. Jesús Avila. Edizioak SUA. Bilbao, 1994. il·l.

Escaladas. Riglos - Agüero - Foz de Escalete. Felipe Guinda. Ed. Prames, S.A. Saragossa, 1994. 192 pàgs. il·l.

Herbes, remeis i creences de Cerdanya. J. Muntané Bartra. Ed. Institut d'Estudis Ceretans. Puigcerdà, 1994. 476 pàgs. il·l.

Estudi florístic de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Àngel Manuel Hernández. Imprimeix Indústries Gràfiques Castellar. Castellar del Vallès, 1993. 342 pàgs. il·l.

Itineraris per la zona volcànica de la Garrotxa. Gonçal Portabella. Ed. Llibres de Batet. Olot, 1994. 43 pàgs. il·l.

800 molins fariners de Catalunya. Des del Sènia i l'Algars al Cardener - Llobregat. (2ª part). Salvador Palau. Ed. Museu-Arxiu Comarcal de Montblanc, 1994. 181 pàgs. il·l.

Rutas y paseos por serranía de Cuenca. Alfonso Monge - Mª Victoria Bocos. Edizioak SUA. Bilbao, 1994. 71 pàgs. il·l.

Patagonia. (Guía de trekking i excursiones). Clem Lindenmayer. Edizioak SUA. Bilbao, 1994. 228 pàgs. il·l.

Fargues. Joaquim Mateu. Imprimeix Offsett Infanta. Barcelona, 1993. Barcelona, 1993. 98 pàgs. il·l.

Pirineo aragonés y Parque Nacional del Valle de Ordesa y Monte Perdido. Diversos autors. Sendai ediciones. Hospitalet de Llobregat, 1994. 186 pàgs. il·l.

Puigcerdà. Sebastià Bosom. Quaderns de la revista de Girona, núm. 41. Ed. Diputació de Girona/Caixa de Girona. Girona, 1993. 96 pàgs. il·l.

Camprodon. Sílvia Planas. Quaderns de la revista de Girona, núm. 48. Ed. Diputació de Girona/Caixa de Girona. Girona, 1993. 96 pàgs. il·l.

Tines al mig de les vinyes a la comarca del Bages. Miquel Ballbè. Ed. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1993. 103 pàgs. il·l.

La qüestió de les colònies industrials. L'exemple de l'Ametlla de Merola. Ignasi Terrades. Ed. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1994. 242 pàgs. il·l.

50 anys del Club Muntanyenc Sant Cugat. 1944-1994. Joan Troyano. Ed. Club Muntanyenc de Sant Cugat del Vallès. Sant Cugat del Vallès, 1994. 249 pàgs. il·l.

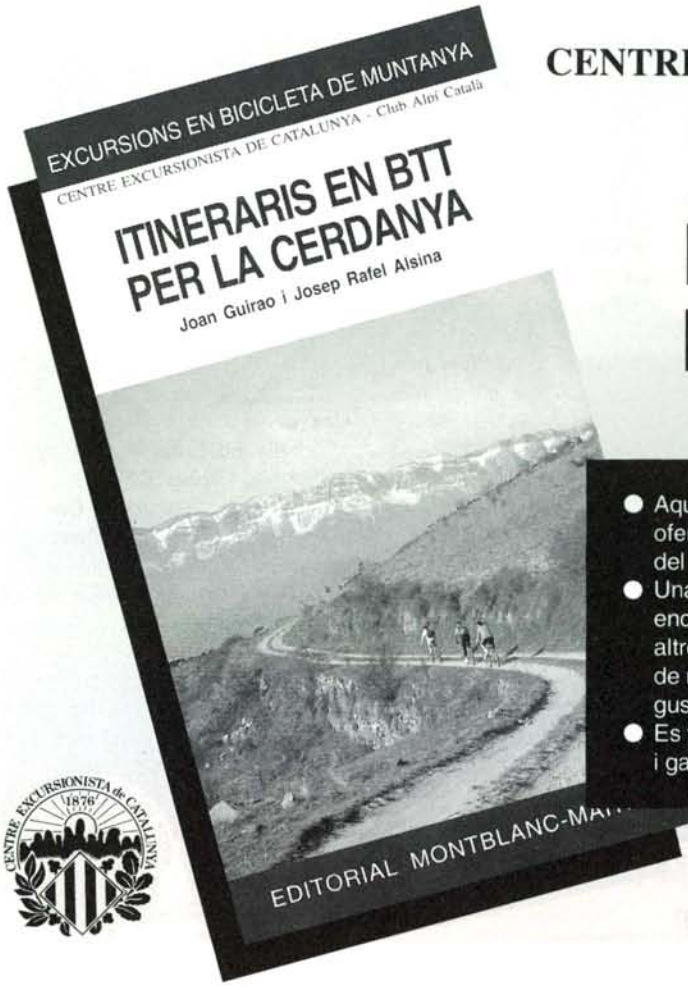

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ITINERARIS EN BTT PER LA CERDANYA

Joan Guirao i Josep Rafel Alsina

- Aquesta guia de la Cerdanya en bicicleta tot terreny (BTT) us ofereix un repertori de 15 itineraris per a recórrer aquesta regió del Pirineu amb tants al·licients paisatgístics.
- Una part dels itineraris (núms. 1-7) d'aquesta guia es poden encadenar en un circuit circular al voltant de la Cerdanya. Els altres itineraris uneixen diferents punts amb el recorregut circular, de manera que podreu configurar una infinitat de recorreguts al gust de tothom.
- Es tracta d'una guia que us permetrà recórrer en BTT bells indrets i gaudir de la llum dels paisatges pirinencs, realment inoblidables.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona Tel./Fax: (93) 204 43 97

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

AIGÜESTORTES I SANT MAURICI

EL PARC NACIONAL I EL SEU ENTORN

Manel Broch i Francesc X. Gregori

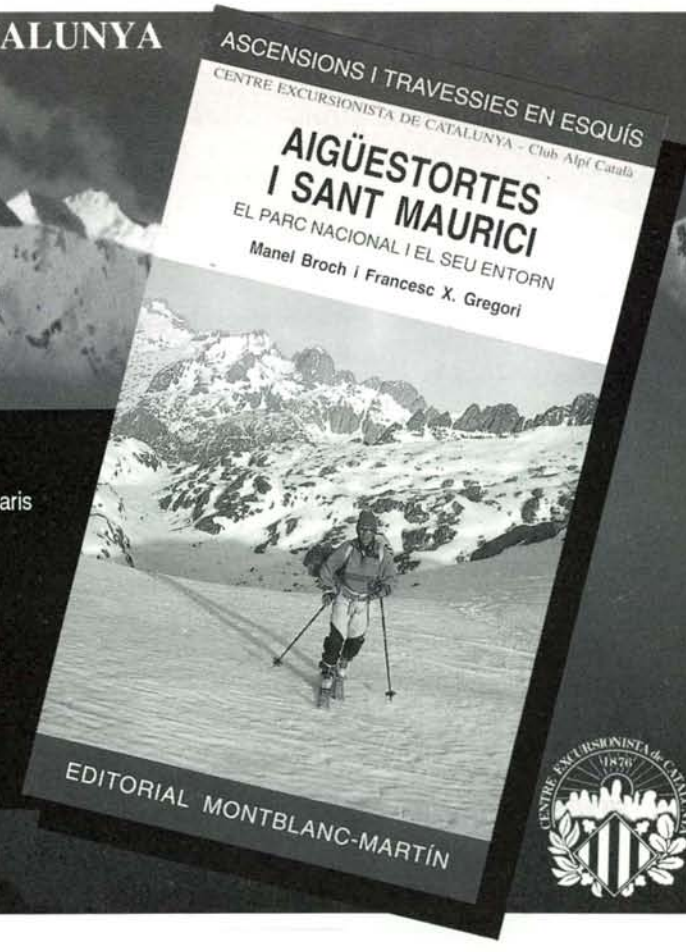

- Aquesta guia d'esquí de muntanya de l'àrea del parc nacional d'Aigüestortes i de Sant Maurici us proposa una selecció d'itineraris per a recórrer aquest sector del Pirineu entre la Vall d'Aran, el Pallars i la Ribagorça.
- Els itineraris es divideixen en tres grans apartats: els accessos als refugis, que a l'hivern ja són una bona excursió, ascensions des dels refugis i l'Alta Ruta del Pallars, un itinerari de travessia de refugi en refugi d'una setmana de durada.
- En total són una cinquantena d'itineraris perquè pugueu gaudir de la muntanya hivernal en un marc excepcional del Pirineu.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN

c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona Tel./Fax: (93) 204 43 97

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

PUIGSACALM BELLMUNT

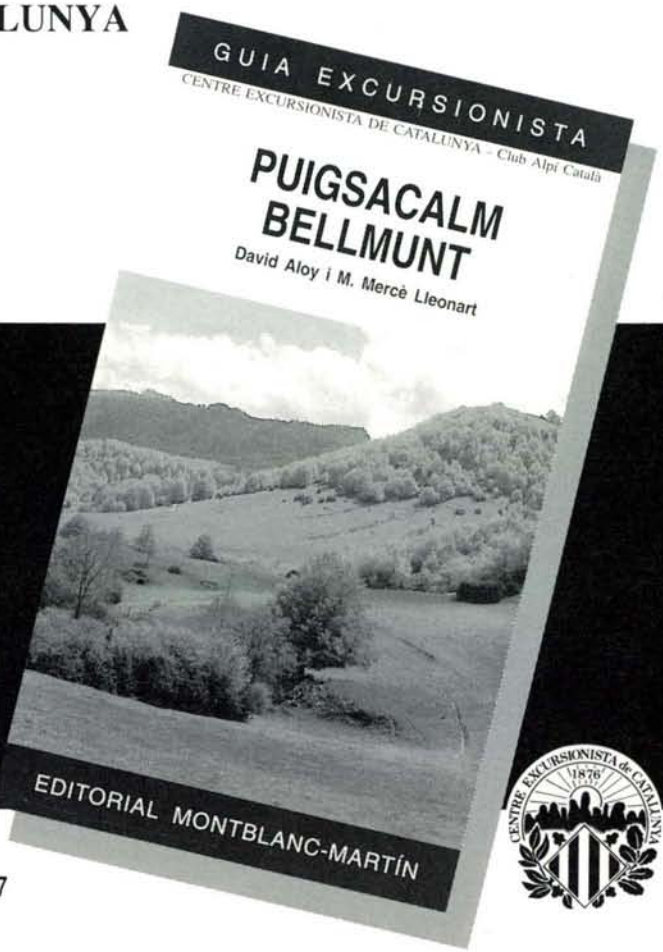

David Aloy i M. Mercè Lleonart

- Aquesta guia de les muntanyes del Puigsacalm, Bellmunt i Milany us ofereix un repertori de 41 itineraris per a recórrer aquesta regió del Pre-pirineu, amb tants al·licients paisatgístics i cromàtics.
- Els itineraris d'aquesta guia es divideixen en quatre grans apartats: Bellmunt i la serra de Curull, Puigsacalm, serres de Milany i de Santa Magdalena de Cambrils, i rodalies de Ripoll i de Sant Joan de les Abadesses.
- Es tracta d'una guia que us permetrà redescobrir bells i entranyables paisatges i gaudir de la llum i el color d'indrets inoblidables.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
c/. Nena Casas, 73-75 – 08017 Barcelona – Tel./Fax: (93) 204 43 97

Es una publicació del

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

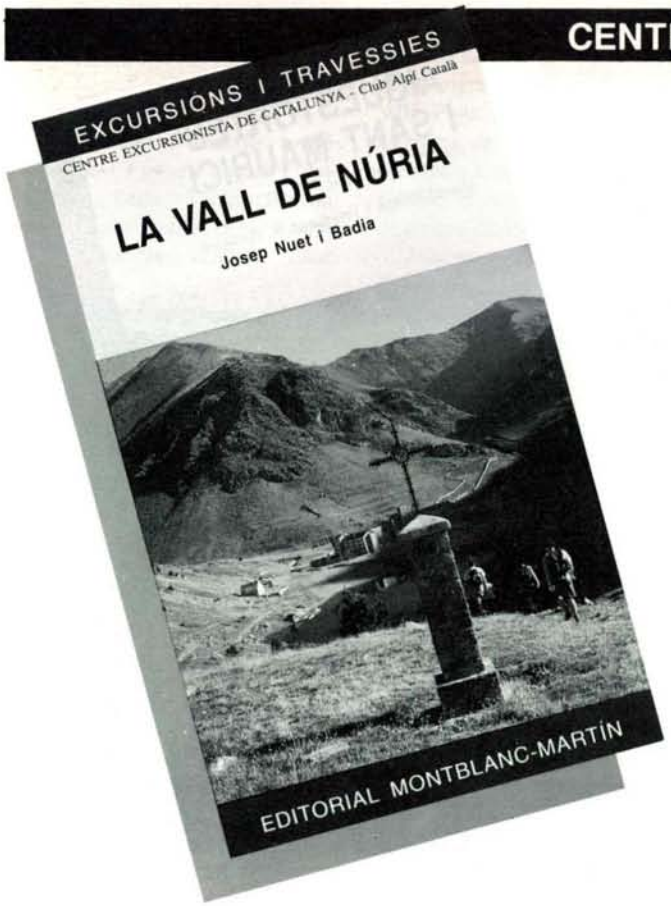

LA VALL DE NÚRIA

Josep Nuet i Badia

- Aquesta guia de muntanya us ofereix una descripció detallada i documentada dels camins de la vall de Núria, distribuïts en 30 itineraris.
- Hi trobareu els grans camins d'aproximació (GR, travessia del Pirineu), els camins tradicionals que han seguit els pelegrins de tots els temps per anar al santuari de la Mare de Déu i 49 excursions per a fer des de Núria.
- Tot plegat perquè pugueu recórrer aquestes valls del Pirineu oriental i gaudir dels seus paisatges i els seus camins, fent una estada a Núria o una travessia de muntanya.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona
Tel./Fax: (93) 204 43 97

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - Club Alpí Català

ja és al teu abast

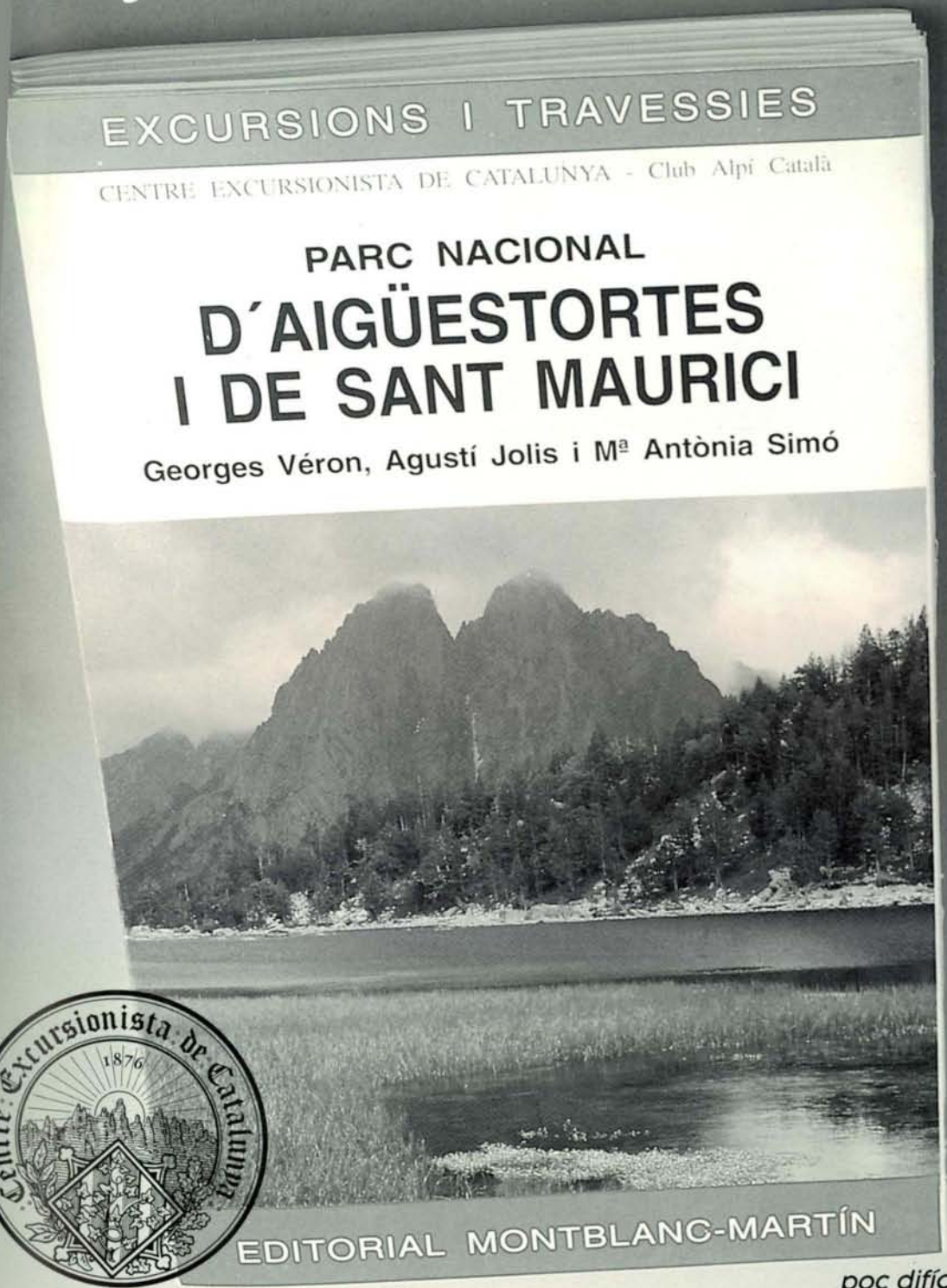

A questa guia de muntanya del parc nacional d'Aigüestortes i de Sant Maurici, us proposa una selecció dels millors itineraris per a recórrer aquest sector de muntanyes entre la Vall d'Aran, el Pallars i la Ribagorça.

Els itineraris es divideixen en tres grans apartats: *accés als refugis, un gran circuit de travessia, de refugi en refugi, i unes quantes ascensi a cims de gran panora i d'accés fàcil o poc difícil*, tot plegat per ajudar-vos a gaudir d'uns quants dies de muntanya en un marc excepcional del Pirineu.

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
Paradís, 10 - 08002 - Tel. (93) 315 23 11

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
Ap. Correus 266 - Tel. (93) 204 43 97

Als seus peus

calçat infantil

Grimp®

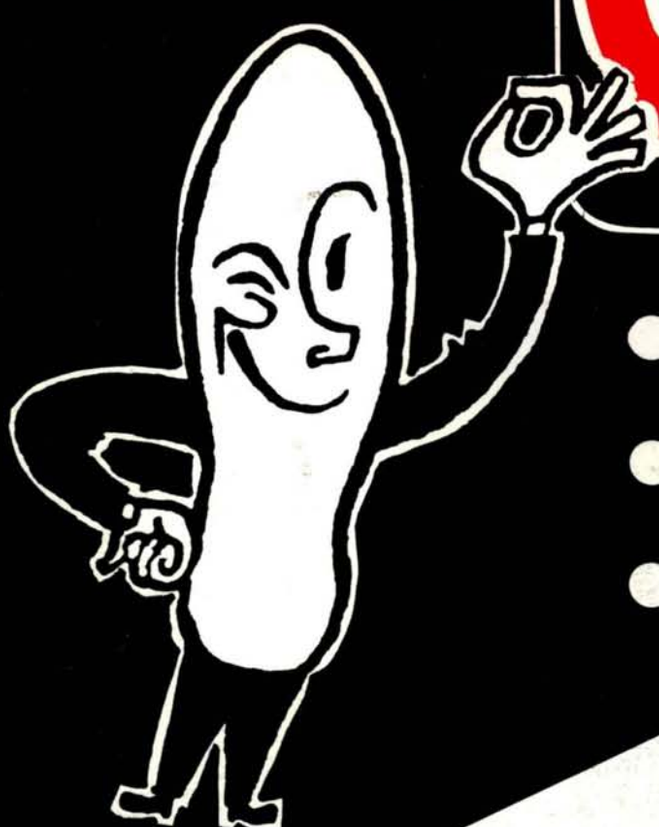

- BALMES
  PLAÇA MOLINA
- AVDA.
  PAU CASALS, 15
- PASSEIG
  SANT JOAN, 139